

ANN SYLVI LARSEN OG ROALD LARSEN (RED.)

Hodeløse menn og ihjelfrosne haikere

Levende sagntradisjon fra Nord-Norge

Høgskolen i Tromsø
EUREKA FORLAG

ANN SYLVI LARSEN OG ROALD LARSEN (RED.)

Hodeløse menn og ihjelfrosne haikere

Levende sagntradisjon fra Nord-Norge

EUREKA 8/2002

Tidligere utgivelser på Eureka Forlag:

- 1/2001 Marianne Aars og Nina Emaus: *Læring gjennom praksisfeltet. Evaluering av en-dag-i-uka-praksis ved fysioterapeututdanningen i Tromsø*. Kr 80,-
- 2/2001 Jorun Høier Kjølås: *Språk- og kommunikasjonsvansker. Språkvitenskapelig tenkning i det spesialpedagogiske fagfeltet*. Kr 180,-
- 3/2001 Mia Lervik: *Hus og stil. En guidet og interaktiv tur gjennom noen sentrale stilarter* (CD). Kr 170,-
- 4/2001 Liv-Berit Knudsen: *"Æ har nokka å fortell!" Å arbeide med studentenes egne yrkesfortellinger*. Kr 60,-
- 5/2001 Tore Morten Andreassen og Karsten Andersen: *Gitarkompbok 1. Populærmusikk for fingerspillgitar*. Kr 250,-
- 6/2001 Johannes Sørensen og Lev Levit: *Babusjka forteller. Eventyr og folkelivsfortellinger fra Nordvest-Russland*. Kr 125,-
- 1/2002 Tore Morten Andreassen og Karsten Andersen: *Gitarkompbok 2. Latinamerikansk musikk for fingerspillgitar*. Kr. 250,-
- 2/2002 Britt-Vigdis Ekeli: *Evidensbasert praksis. Snublestein i arbeidet for bedre kvalitet i helsetjenesten?* Kr 100,-
- 3/2002 Olav-Kansgar Straum: *Fra åsatro og høvdingedømmer til kristendom og rikssamling. Kristningen av Norge – en religionshistorisk innføring til perioden 800-1050*. Kr. 115,-
- 4/2002 Steinar Thorvaldsen: *Matematisk kulturhistorie. Artikkelsamling*. Kr. 150,-
- 5/2002 Håkon Stødle: *Daglige oppvarmingsøvelser for klarinett*. Kr. 150,-
- 6/2002 Liv-Berit Knudsen og Toril Agnete Larsen: *"Nød lærer naken kvinne å spinne." Videokonferanse og gruppe som læringsarena*. Kr 100,-
- 7/2002 Guri Martens: *Mappevaluering i høyere utdanning – læring eller instrumentalisme? En drøfting av arbeid med skrivemapper i norsk ved Avdeling for lærerutdanning, Høgskolen i Tromsø*. Kr 100,-

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorganisasjon for rettighetshavere til åndsverk.

1. opplag 2002

Utgiver: Eureka Forlag, Høgskolen i Tromsø, adr: 9293 Tromsø

Sentralbord: 77 66 03 00 Telefaks: 77 68 99 56

E-post: eureka@hitos.no <http://www.hitos.no>

Layout og omslagdesign: Lundblad Media AS, Tromsø. Foto: Roald E. Hansen

Trykk: Lundblad Media AS, Tromsø

Eureka nr 8/2002

ISBN 82-7389-050-3

ISSN 1502-8933

Forord

I denne boka vil dere møte både gamle og nyere sagn. Noen av fortellingene vil leseren antagelig gjenkjenne, mens andre vil være ukjente. Boka rommer både fortellinger om merkelige hendelser som har gått på folkemunne i lengre tid og nyere personlige beretninger om underlige opplevelser. Det kommer stadig til nye sagn. Dette arbeidet kom i gang fordi vi ville undersøke om det fremdeles fortelles, eller om det medfører riktighet, som det hevdes, at den muntlige fortelletradisjonen er i ferd med å dø ut. Arbeidet har vist oss at den gode fortellingen lever videre, at det stadig kommer nye fortellinger, og at de nye fortellingene også har mange røtter tilbake til de gamle.

Formålet med denne boka er formidling av levende sagntradisjon til et allment publikum og til bruk i skolen. Vi har ønsket å presentere mest mulig helstøpte historier, der både innholdsside og språklige nyanser fra den muntlige tradisjon er ivaretatt. Siktemålet for arbeidet har vært å holde fortellingene så nært opp til den eksisterende, muntlige tradisjonen som mulig. Dette innebærer at alle de ulike bidrag til boka får komme fram med sine egne stemmer og uttrykksmåter. Som redaktører har vi prøvd å bevare det genuine og den store variasjonen i den sagntradisjonen som eksisterer i landsdelen. Det er altså et komplekst tekstmateriale som foreligger her.

Tekstene er delvis samlet inn ved hjelp av studentene ved Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Tromsø i årene 1998 – 2001, delvis gjennom oppfordring via dagspressen om å sende inn fortellinger, og til sist gjennom redaktørens innsamling. Hoveddelen av sagnene er innsamlet av studenter som har intervjuet slekt og venner og gitt intervjuene en skriftlig form. Senere er bidragene redigert i større og mindre grad. Leseren vil møte forskjellige uttrykk fra de ulike fortellerne, noe som skaper variasjon og spenst i samlingen. Vi har ikke slavisk fulgt gjeldende skriftspråksnormal, men benyttet ortografiske løsninger med bruk av tillatte sideformer.

Uten de mange informanter som har gitt bidrag til boka, hadde ikke denne samlingen vært mulig. Det er stort aldersspenn blant bidragsyterne, hele tre generasjoner. I den utstrekning det har vært mulig, har vi forsøkt å dokumentere hvem som er sagnenes kilde. I noteapparatet bak i boka står det oppgitt hvem som har samlet inn de enkelte bidragene, og hvem

som har vært deres informanter. Enkelte innsamlere og informanter har imidlertid ønsket å være anonyme. Det har også vært tilfeller hvor erindringen har kommet til kort når det gjelder å få fram opplysninger om sagnets kilde.

Sagnene fra Finnmark er delvis innsamlet og redigert av redaktørene. Sagnet ”Flaska” er redigert og bearbeidet av Roald E. Hansen. Roald Larsen er ansvarlig for noteapparatet til sagnene fra Finnmark.

Ann Sylvi Larsen har bearbeidet tekstene fra Troms, og er ansvarlig for noteapparatet til disse sagnene. Roald Larsen har bearbeidet sagnene fra Nordland og er ansvarlig for noteapparatet til disse sagnene.

Det er mange som fortjener stor takk for at dette arbeidet har kommet i havn. Først og fremst studentene ved lærerutdanninga i Tromsø, som velvillig har intervjuet slekt og venner eller delt personlige erfaringer med oss. Torunn Krane og Harald Johansen som lot oss få føle gjestfriheten på Sørøya fortjener også en stor takk. Det samme gjør Rolf Egil Andersen, Johann Penta og Karen Anna Bongo, som viste oss at den gode fortelleren stadig er blant oss.

Vi takker for økonomisk støtte fra Høgskolen i Tromsø for forsknings- og utviklingsmidler, vikarstipend og reisestipend i forbindelse med prosjektet. En spesiell takk til forsknings- og utviklingsleder Mary Brekke, for den støtten hun har gitt oss.

Vi takker også for reisestipend fra Nansenfondet, Finnmark Fylkeskommune og fra Norplus.

En spesiell takk til førsteamanuensis Liv Helene Willumsen for faglig hjelp og støtte underveis.

Tromsø, november 2002

Roald Larsen

Ann Sylvi Larsen

Innhold

Forord.....	3
Innhold.....	5
Sagn fra Finnmark.....	11
<i>Flaska</i>	11
<i>Den savnede snurrebass</i>	13
<i>Møte med to damer</i>	15
<i>Varsalet</i>	16
<i>Bestemor og dauingen</i>	17
<i>Frua på Holmen</i>	17
<i>Gjenferdet i Komagdalen</i>	18
<i>Mannen i mørket</i>	19
<i>Den enøyde</i>	20
<i>Jenta i kjelleren</i>	20
<i>Fisketur til Saiva</i>	21
<i>Pass deg for roggi i Kautokeino</i>	22
<i>Tankens kraft kan fryse tyven</i>	23
<i>Kvinnene ved Hannomaras</i>	24
<i>Mennene på Ginaljeaggi</i>	24
<i>En holga i løse lufta</i>	25
<i>Reinkjøttet som ble levert tilbake</i>	25
<i>Den døde som ikke fikk fred</i>	26
<i>Tyven som måtte levere motoren tilbake</i>	27
<i>Madam Bongo forteller om julenissen</i>	28
<i>Åndene og lyset</i>	28
<i>Handa i døra</i>	29
<i>Russerne som spilte seg i fiskefett</i>	30
<i>Russerne som kjørte utfor stupet</i>	31

<i>Henrik Splein hevner seg</i>	32
<i>Draugen på Klæmmestein</i>	33
<i>Offersteinen gir – offersteinen tar</i>	33
<i>Baniodne og huldra</i>	34
<i>Binde tyven</i>	35
<i>Hun som styrte over gjenferdene</i>	35
<i>Hva er det med Ofjordvannet?</i>	36
<i>To møter med mystisk dame</i>	37
<i>Mannen som ble plaget</i>	39
<i>Illusjonisten Nils Jonsa</i>	40
<i>”Æ ser en fugl”</i>	41
<i>Mannen som mista føttene</i>	42
<i>Mannen som går igjen på Mariteng</i>	43
<i>Den grå damen</i>	44
<i>Ekko fra krigen</i>	44
Sagn fra Troms	46
<i>Mannen som kunne gande tilbake tyvgodset</i>	46
<i>Biretluokta</i>	47
<i>Skjervøykongens skatt</i>	48
<i>Kona på Kiil-gården</i>	50
<i>Dauingbein</i>	50
<i>Slakteplassen til de underjordiske</i>	51
<i>Da taket blåste av Rasch-gården</i>	52
<i>Mannedrapet</i>	53
<i>Sagnet om Stallo og jenta i Skogspeiderdalen</i>	54
<i>Den kvite hesten</i>	55
<i>Gården Skjellselva i Rossfjordstraumen</i>	56
<i>Blomstene fra bestemors grav</i>	56
<i>Da Tsjudene kom til Furuflaten</i>	57
<i>Flinkonbein-kilden</i>	58

<i>Johanna-Jensinevinden tar hevn</i>	59
<i>Mannen som kom tilbake fra den andre siden</i>	60
<i>Småfolket</i>	61
<i>Sagnet om Nord-Fugløy</i>	62
<i>Barneskrik på Krokenstranda</i>	62
<i>Magiske evner</i>	63
<i>Mannen uten ansikt</i>	64
<i>Drapsmannen i gruva</i>	64
<i>Uforklarlige hendelser på Gjøa</i>	65
<i>Bestefars plass</i>	65
<i>Et varsel</i>	66
<i>Tyskeren på Tromstun ungdomsskole</i>	66
<i>Nicoline og Huldra</i>	67
<i>Sagnet om Håja</i>	68
<i>Gummihansken</i>	68
<i>Brahmannsura</i>	69
<i>Skatten på Seidefjellet</i>	70
<i>Sagnet om den sovende soldat</i>	71
<i>Den tyske obersten på Vollan gjestestue</i>	71
<i>Haikeren</i>	72
<i>Lavangens gamle navn</i>	73
<i>Passasjeren</i>	74
<i>En uventa gjest</i>	76
<i>Grøttlandsuras hemmelighet</i>	78
<i>Soldaten</i>	79
<i>Merkelige lyder</i>	80
<i>Huldersteinen</i>	81
<i>Knutskjerringa</i>	82
<i>Ivannas merkelige opplevelser</i>	83
<i>Fremmedkaren</i>	84

<i>Varsel fra Draugen</i>	85
<i>Min urolige bestefar</i>	87
<i>Huldra i Røberget</i>	88
<i>Skredet i Skjellelva i 1919</i>	89
<i>Sagnet om Balle Jekteskipper</i>	91
<i>Forvarsel</i>	92
<i>Sagnet om Gudbrand Gløtt</i>	92
<i>Den usynlige krafta i fjøset</i>	94
<i>Halt-Ola</i>	95
<i>Gjenferdet på gammelskolen</i>	96
<i>Bestefars hemmelighet</i>	97
<i>Sagnet om Høttakallen</i>	97
Sagn fra Nordland	100
<i>Barnegråt</i>	100
<i>Den rødkledde jenta på Kjøllhaugen</i>	101
<i>Barnegråt fra Jensinegården</i>	101
<i>Torgarsteinen</i>	102
<i>Dansetrinn fra galleriet</i>	103
<i>Mannen som spiste grøt hos huldra</i>	103
<i>Store-Johan</i>	105
<i>Kvalsauktrollet og spaden</i>	105
<i>Tussen som stjal fra trollene</i>	106
<i>Gjenferdet på museet i Bø</i>	107
<i>Da trollene i Pollåsdalen ble til stein</i>	108
<i>Hunden som vandret gjennom jordas indre</i>	110
<i>Mannen som dunstet bort</i>	111
<i>Da Raftsundet ble seilt opp</i>	112
<i>Den strie kjerringa</i>	113
<i>Skjervøyskatten</i>	114
<i>Huset i Lødal</i>	114

<i>Den polske soldaten i Beisfjorden</i>	115
<i>Halv</i>	115
<i>Svarte Madam</i>	116
<i>Da oldefar fossrodde fra Draugen</i>	117
<i>Bal(langen)</i>	117
<i>Lausungen under steinen</i>	118
<i>Mannen i sydvest</i>	119
<i>Da brura i Ballstadfjellet ble rasende</i>	119
<i>Roperstein</i>	120
<i>Går noen igjen på den gamle skolen ?</i>	121
<i>Bøtenåla</i>	121
<i>Da fuglene forsvant fra Stavøya</i>	122
<i>Gullura i Austdalen</i>	123
<i>Kua i Huldreberget</i>	124
<i>Da farfar støpte lys i bua</i>	124
<i>Stormonsen på Røst</i>	125
<i>Hva er det i Rørvik ?</i>	126
<i>Tyskerne som ble lurt i døden</i>	127
<i>Bilen i feil kjørefelt</i>	127
<i>Jenta som danset seg i hjel</i>	128
<i>Jenta som danset med djevelen</i>	128
<i>Bråket i gruvehuset</i>	129
<i>Sagnet fra Trea i Sulitjelma</i>	131
<i>Musikksteinen</i>	131
<i>Daumannsvik</i>	132
<i>Skråpen</i>	133
<i>De døde som hentet beinene sine</i>	134
<i>Kvenflåget</i>	134
<i>Fallos av stein</i>	135
<i>Rikdommen til Pettersen på Glein</i>	136

<i>Huldra i Straumamarka</i>	136
<i>Blårommet på Drevjamoen</i>	137
<i>Skipsklokkene varsler</i>	138
Noter	139
Fortellere fra Finnmark.....	155

Sagn fra Finnmark

Flaska

Jeg vil fortelle ei sann historie om en udåd. Hendelsen fant sted langt fra storbyenes kriminelle miljøer, i ei lita bygd nordpå et sted – et sted byfolk ville kalle fredelig og idyllisk.

Det som skjedde vakte ikke oppsikt utenfor bygda, men hendelsen var tragisk nok for dem det gjaldt. Det er historia om ei handling som fant sted uten at gjerningsmannen var til stede. Det er historia om en fjernforbrytelse.

Vi skrev 1940, og jeg var unggutt. Det var på våren, den tiden i Finnmark da sneen akkurat forsvinner, og naturen samler krefter til en arktisk, hektisk sommer. Jeg var på tur sammen med mine foreldre og noen av våre naboer. Vi tok en rast ved en samisk bålplass, og jeg la meg på ryggen i lyngen og betraktet godværsskyene.

På dette stedet fant mor ei flaske. Det var ikke ei vanlig flaske, den lignet mer en karaffel med lang hals, og det var vakre forsiringer i glasset med blomster og ornamenter. Flaska var kvartfull med ei blank væske.

Mor gir flaska til naboen vår, Sevald. Han tar av korka, lukter på den og ser ned i flaskehalsen. - Her er det ikke bare godt, men selv det onde skal ikke bite på meg, sier han, drikker og rekker flaska til far min som tømmer resten av brennevinet i seg.

Den tomme flaska tok mor med seg hjem og plasserte på ei hylle over stuedøra hjemme. Døra munnet ut i en gang, og under hylla var det ei stor steinhelle. Flaska falt ned på steinhella ved flere anledninger, men knustes aldri. Mor mente den måtte være laget av uknuselig glass. Vi unger syntes det var merkelig.

Det går en tid, og ingen tenker mer på flaska før det kommer beskjed fra en same i Karasjok om at vi må sende flaska til han. Det er hans flaske, og nå har han bruk for den. Innholdet var det ikke så nøye med.

Mor undret seg over at denne mannen som hun ikke kjente, kunne vite at hun hadde funnet flaska. Det var mange mil til Karasjok, og det å finne ei flaske spurtes ikke fra bygd til bygd. Men flaska ble stående på ganghylla. Hvem kunne vel ha bruk for ei tomflaske?

Høsten kom og med den tapet av vår eneste kvige. Ungkua hadde gått rett i ei åpen myr og druknet. Det skjedde på et sted langt fra der den vanligvis holdt til. Far tok det tungt, men ville ikke ha noe snakk om ulykka.

Det ble vinter og mørketid. Igjen kom det bud fra Karasjok. Naboen vår, Ivar, hadde vært der, og han hadde beskjed fra samene om at vi måtte sende flasker. Igjen ble ønsket glemt.

Juleaften kom. Det var stille pent vær, full måne og nysne. Mor ber meg gå ut i fjøset og mate sauene. Jeg går. Fjøset har to ytterganger som inneholder lagret høy. Jeg tenner oljelampe i begge og går så inn med høy til sauene. Mens jeg holder på med dette, hører jeg ytterdøra gå opp og inn kommer en person som tramper av seg sneen. En sneete mann i frakk og med skinnlue over ørene kommer inn og blir synlig i lykteskjæret. Det ser ut som han kommer langveis fra. Han sier ingenting, men idet han nærmer seg meg, vender han ansiktet fra meg. Det er ei åpning på en meter mellom meg og ildstedet, og mannen berører meg idet han passerer. - Å nei, Arne, du skremmer ikke meg, tenker jeg. Jeg skulle til å si det høgt det jeg tenkte, men fikk det liksom ikke til. Jeg regnet med at det var nabogutten Arne som skulle spille meg et puss. Han pleide å apes med folk, og så vidt jeg kunne se i lykteskjæret hadde personen som kom inn en frakk som lignet Arnes. Men jeg ville ikke la meg skremme og fortsatte ufortrødent med matingen av sauene. Den nyankomne går innerst i fjøset og legger seg på noe lyng mellom en enslig sau og noen lam som stod avsperrret for seg sjøl. Han puster og stønner høgt og har fortsatt ryggen vendt mot meg.

Jeg måtte ut i yttergangen etter mer høy før jeg matet alle sauene. Så gjør jeg meg klar til å gå ut. Da jeg skal til å slukke den siste oljelampa, husker jeg på Arne som ligger inne i fjøset. Jeg går inn for å få han med meg, men da jeg kommer fram til plassen han la seg på, er det ingen der. Dette forundrer meg, for det er bare en inngang i fjøset, men jeg regner med at han kanskje har lurt seg ut mens jeg var og hentet høy. Så går jeg ut på fjøstrappa, tar et raskt overblikk for å se hvor sporene til Arne har tatt veien og snur meg for å lukke døra. Da er det som om noen har tømt en bøtte kaldt vann over meg. Det går opp for meg at jeg bare har sett ett par spor i nysneen – mine egne som kom hjemmefra. Jeg blir stående stiv som en istapp på trappa, og synsinntrykket av fjøsdøra blir fastfrosset i bevisstheten: tre tett sammenslåtte spikre og en flettet, skitten taustump til å surre rundt en krok.

På ett eller anna vis får jeg snudd meg, og med krampaktig grep om fjøsløkta springer jeg hjem. Mor hører på hva jeg har å fortelle, men vil egentlig ikke høre fordi hun nervøst prøver å dysse meg ned heile tida. Far er taus.

Den natta sov jeg lite.

Neste morgen, første juledag, går mor i fjøset. Hun blir ikke møtt med den vanlige sauebrekinga, og det er ikke merkelig for i fjøset ligger fjorten døde sauer i båsene. Bare en voksen sau og fire, fem lam lever –

alle stod de på den siden i fjøset der gårdagens vandringsmann hadde lagt seg ned.

Det blir ei tung jul. Fjorten sauer flås, og skrottene senkes på fjorden. Det får ikke hjelpe at det er krig og matmangel. For at det ikke skal bli folkesnakk i bygda, må far forklare at ulykka skyldes kvelning på grunn av røykutvikling. Men det har verken vært ild, røyk eller gassutvikling i fjøset. Og de ømfintlige lammene lever jo.

Forklaringa ligger i Karasjok. Vi skjønner det alle, men ingen sier det.

Et par dager seinere er vår nabo Ivar på vei mot vidda. Han har med seg flaska som han leverer til eieren, en eldre kar. Gamlingen blir svært opplivet da han får overlevert flaska. Han smiler og takker Ivar: - Denne flaska har fulgt meg i mange år. Det var godt de endelig skikka meg den ellers kunne det ha hendt dem ei alvorlig ulykke.

Ivar hilser og går. Han syntes ulykka var stor nok som den var.

Den savnede snurrebass

Familien min bodde på Stranda da tante ble født i 1936. Denne plassen ligger i Porsanger i Finnmark. I 1937 flyttet familien til Garnkeila på Lilletamsøya – også det en liten plass i denne delen av Finnmark. De bodde i en gamme av jord som var panelt med rekved innvendig. Dette var for det meste russisk materiale som bestefar hadde funnet i fjæra og som han hadde saget opp. Gammen var et stort rom med en gang, og fjøset var i den andre enden. På øya ble to gutter født, Salamon i 1938 og Peder i 1940.

Det var veldig værhardt på øya. Bestefar kunne mange ganger ha problemer med å komme seg inn i keila med båten, men han hadde lært av livet på sjøen så han var flink å telle bårene og rodde alltid inn på den sjuende.

I 1942 hendte det noe merkelig. Det var september og et godt stykke utpå dagen. Kveldsmørket var kommet. Bestefar hadde dratt ut på fiske. Da han kom hjem igjen, ville han hvile litt før fjøsstellet startet.

Bestefar drev for det meste med juksa, men nå var det linesesong. Bestefar og bestemor bar i denne del av sesongen linstampene opp og ned fra fjæra. Dette var tungt arbeid. Denne septemberdagen startet bestemor med å egne lina i gangen. Det var mye rart som kunne bære fast i lina så dette var et arbeid som tok tid, og bestemor fylte som regel en sinkbøtte til dette rasket.

Familien hadde som sagt et hardt liv, men det var stunder da bestefar laget leker til de fire barna. De hadde seilbåter som de kunne leke med, men da dette hendte hadde han kvelden før laget snurrebasser til barna. Ut mot kvelden hadde et av barna mistet sin nye snurrebass; den var borte uansett hvor mye de lette. Det ble skrik og leven i gammen på grunn av dette. Bestemor begynte til slutt å bli trett så hun ropte til barna at de måtte fortsette å lete mens hun gikk for å tømme sinkbøtta med rask. Bestefar var stått opp og stod i døråpningen da bestemor gikk ned mot keila med bøtta. Det var stjerneklart og fullmåne. Idet hun skulle tømme bøtta, så hun med ett snurrebassen. Den kom i full fart mot henne og steinen hun stod ved. Bestemor stoppet opp og syntes at dette var merkelig. Hun la også merke til at snurrebassen snurret på hjulet, så hun tenkte at den ville stoppe når den kom til steinen. Men da skjedde det underlige: Snurrebassen hoppet over steinen og ned i havet så sjøspruten stod rundt den – og med ett var den borte.

Bestemor var på tur å springe etter, men stoppet og besinnet seg fordi hun sanset fare og ble på vakt. Bestefar så det hele og kom springende ned til keila, men speidet forgjeves etter snurrebassen. De ble stående ute og prate om det inntrufne inntil de hørte latter og glade rop fra gammen. De gikk opp, og der satt alle fire barna på gulvet og lekte med hver sin snurrebass. Barna fortalte opprømt at den savnede snurrebassen som ved et knips var midt i blant dem.

Omsider ble barna lagt for kvelden, mens de voksne ble sittende oppe og undre seg over det de hadde sett. De var begge overbevist om at det var en av snurrebassene de hadde sett forsvinne på sjøen, men likevel var alle lekene i stua.

Dagen etter så de en seilbåt som kom innover mot keila. De kjente båten – det var Sirups-Kristian. Navnet hadde han fått fordi han var så glad i kaldfisk og sirup. Han var også kjent for å kunne lese over syke folk.

Han kom på land, og det endte med at bestemor og bestefar fortalte hva som hadde skjedd kvelden før. Sirups-Kristian satt tålmodig og hørte på bestemor, og da hun var ferdig med å legge ut, sa han saktmodig og stille: - Ja, ja, du Josefine, du kan være glad du ikke sprang etter denne snurrebassen. For Josefine, det var nok sjødraugen som var etter deg og ville ha deg til havet. Han brukte snurrebassen som lokkemat og håpet vel at du ville følge etter siden du visste at barna lette etter leken sin.

Møte med to damer

Det jeg skal fortelle om, hendte meg og venninna mi like ved hjemplassen min, Brennelv, en gang på åttitallet. Brennelv ligger fem kilometer øst for Lakselv innerst i Porsangerfjorden.

Vi to var bestevenninner på barneskolen. Hun er ett år yngre enn meg og var sju år da foreldrene hennes bygde hus i bygda. De var de første som bygde oppe i et område som het Lammasdieva. Det lå to hus en kilometer lenger opp, så veien lå der fra før. Denne veien er lagt på en gammel sti som har blitt brukt så lenge det har bodd folk i området. Det er gatelyst fra huset og helt opp til bakketoppen der den hendelsen jeg skal fortelle om, inntraff. Lenger nedover i bygda er det langt mellom gatelysene så i mørketiden er deler av veien dårlig opplyst.

Denne kvelden var vi to venninnene på tur hjem til meg. Antakelig skulle hun følge meg et stykke på veien, sånn som vi pleide å gjøre. Vi gikk og pratet om hvem som var søttest av guttene og hvem vi var forelska i, sånn som man gjør når man er 11-12 års alderen. Vi fniste og kniste.

Akkurat da vi hadde passert det siste gatelyset så vi at det kom noen opp bakken og mot oss. Det var to damer som kom på den andre siden av veien. De gikk akkurat sånn som oss og småpratet med hverandre. Vi sluttet å prate, for vi ville jo ikke at noen skulle høre hvem vi var forelsket i. Det ble da helt stille selv om det tydelig så ut som om de to damene snakket sammen. De så litt merkelige ut, litt gammeldagse liksom. De hadde lange mørkebrune kåper med hette over hodet. Vi kunne verken se ansiktene eller hendene deres, men det var jo nokså mørkt.

Det vi stusset mest over var størrelsen på disse to damene. Vi var jo ikke så store jentene selv, men de var jaggu meg lavere enn oss. Da de var ganske kraftige i kroppen, virket de enda mindre. Da vi akkurat hadde passert dem, så vi på hverandre med heva øyenbryn og snudde oss - men da var det ingen der. Bak oss var det en opplyst strekning; likevel kunne vi ikke se dem. Det endte med at venninna mi fulgte meg helt hjem og ringte så til foreldrene sine og ba dem hente henne med bil.

Det hører med til historia at på den andre siden av veien der vi så damene, er det en sti. Før i tiden hadde bestefar hester, og han fortalte at hestene nektet å gå på denne stien, og at han måtte ta dem rundt en annen vei.

Senere bygde en onkel av meg hus på dette området, og tanta mi har fortalt at nede i vaskekjelleren i det huset trivdes hun ikke. Hun hørte lyder. Hun følte seg på en måte ikke velkommen i sin egen vaskekjeller.

Varsalet

Slettnesfyret er Norges høyeste fyr. På yttersida av fyret er det to viker – den ene heter Hollendervika og den andre heter Steinvåg. På 1500-tallet kom det et seilskip forbi Hollendervika. Det var dårlig vær, og skipet forliste. Mannskapet greide å komme seg på land, men ble drept av innbyggerne. Det var villmenn som bodde der ute. De tok livet av de skipbrudne.

På 1960-tallet var det en fisker som het Bjarne Grip som sammen med to andre menn eide en linbåt på 50 fot som het Hildur. Dette var om sommeren. Når det ikke var landligge, fisket de nært land i nærheten av Gamvik.

En dag hadde Bjarne Grip vært ute i Hollendervika og sett etter ræk, ting som ræker på land. På veien hjem til Gamvik snur han seg og ser tilbake. Da ser han en mann som kommer gående et stykke etter han. Bjarne gikk i samme tempo, snudde seg etter en stund; mannen var kommet litt nærmere, men det var ikke mulig å se hvem det var.

Mannen kom etter hvert nærmere og nærmere, og Bjarne ble litt stuss. Han stoppet, og da stoppet også mannen, en mørk, mørk person. Da Bjarne noe skjelvende tok til å gå igjen, gjorde den mystiske personen det samme. Nå grep angsten skikkelig tak i Bjarne, og han begynte å springe. Dess mer Bjarne sprang, jo nærmere kom mannen. Og det het seg det at da Bjarne nådde fram til Gamvik, var han så ferdig at han nesten var bevisstløs. Han klarte ikke å gjøre rede for seg, men etter hvert tok han kontakt med presten i bygda. Presten pratet med han og roet han ned. Det er presten som senere har fortalt om denne hendelsen.

Månedene gikk og det ble vinter. Hildur og en annen båt som het Svinøy hadde dratt til Tana der de rodde med lina. En dag ble det full storm. Svinøy klarte seg – de greide å lense unna opp til Tyfjorden, ytterst ute i Tana. Men med Hildur gikk det ikke bra. Båten gikk rett i fjellveggen og ble fullstendig knatret. Folk fant noen linstamper, vingfjølør og noe rask – men ellers fant de ingenting.

I ettertid undret mange seg da de fikk høre historia av presten: Var Bjarne sitt møte med den mørke mannen et forvarsel om at det kom til å gå dårlig med han og mannskapet om bord i Hildur?

Bestemor og dauingen

Dette skjedde da mi bestemor Ellen Birgitt Nilsen var barn, i 1920-årene. Hun vokste opp i ei kystbygd i Vest-Finnmark, nærmere bestemt i Lillefjord, der også mitt barndomshjem ligger.

Ute i fjorden er det en holme hvor det er sagt at det har vært ei kirke for flere hundre år siden. På denne tida var det vanlig at folk flest brukte torv til bygging av boliger og til brensel. En dag dro oldefaren min ut med sjekta si for å hente torv på holmen. Han skar mye torv som han hadde i båten. Den ble tungt lastet. Oldefar skubbet og sleit for å få båten ut, men klarte ikke å rikke den av flekken. Han visste at det hadde vært kirker og gravplasser her, og ettersom han strevde uten resultat, snakket han høgt på fleip og sa at nå måtte alle som lå der, hjelpe han med å få ut den farskens båten – og ut glei den! En tanke sjokkert rodde han glad og fornøyd hjemover og fikk torva i hus.

Utpå kvelden skulle bestemor og resten av ungene legge seg for natta. Bestemor hadde ytterdøra på gløtt fordi hun ønsket å lufte ut matlukta som hadde lagt seg i løpet av dagen. Plutselig ser bestemor en mann som står i døråpninga og kikker urørlig på henne. Hun kviskrer til de andre og ber dem se ut, men det er ingen andre som ser mannen. Da ble bestemor redd. Hun så bort fra mannen et øyeblikk og bort på de andre, men da hun festet blikket mot døråpninga igjen, var han borte.

Tida gikk uten at dette ga seg. Bestemor så mannen stadig vekk. De voksne forstod at dette måtte være en dauing som hadde fulgt med båten da torva ble hentet. En kveld så bestemor dauingen under senga si. Da tok faren hennes hagla og skaut under senga, men til ingen nytte. Mannen fortsatte å vise seg for henne.

I ei nabobygd bodde det en same som folk sa dreiv med magiske kunster. En vinterdag tok de voksne bestemor med over fjellet for å besøke denne mannen. Samen klarte å drive bort dauingen fra bestemor. Hun så ham aldri mer.

Frua på Holmen

På 15- og 1600-tallet var Ingøy et av de største fiskeværene i Finnmark. Fiskeværet hadde både kirke og rådhus. Den ytterste og nordligste av alle holmene ble kalt for Nordholmen. I dag blir denne holmen kalt for Fruholmen, og det har sin meget spesielle forhistorie.

På 1600-tallet var Norge fortsatt en koloni under Danmark. Adelsmenn som hadde begått forbrytelser, kunne bli sendt til Finnmark for å sone sin straff i isødet langt mot nord.

I 1630 ble ei dansk adelsdame forvist fra Danmark og måtte leve resten av sitt liv på Nordholmen. Det har vært mange spekulasjoner om hvem hun var, og hvorfor hun ble forvist. Ei forklaring er at hun hadde hatt et forhold som var ulovlig, og derfor måtte ta straffa si. Heretter skulle hun leve navnløs og død for verden på Nordholmen.

Her levde hun år etter år. Ved høgtider var hun alltid til stede i Ingøy kirke. Da kunne folk se ei høgreist, slank kvinne med ung og spenstig kropp, alltid elegant kledd, men med tilslørt ansikt. Hun pleide å ha med en stor kurv med fiken som hun delte ut til barna. Folk i området kalte henne Frua på holmen, og Nordholmen ble snart til Fruholmen.

I 1684 var amtmann Hans Lillienskjold på besøk ute på Ingøy ved ei høytid. Han så frua fra holmen forlate kirka. Det var sterk vind den dagen. Med et blaff blåste sløret hennes til side, og amtmannen ble meget blek: Han kjente henne igjen fra sine ungdomsår i det danske høyaristokratiet, der hun var en kjent og fetert skjønnhet.

Juledagen i 1686 var frua som vanlig i kirka på Ingøy, stadig med slør for ansiktet. Og som vanlig delte hun ut fiken til barna. Men da følget var på hjemvei til Fruholmen ble de overrasket av uvær. I mørke og snekov gikk båten på et skjær og kantret. Alle omkom, det fantes bare vrakrester langs stranda. Midt på skjæret lå den tomme fikenkurven. Fra den dag er skjæret blitt kalt Fikenskjæret.

Gjenferdet i Komagdalen

Ei studievenninne av meg har fortalt følgende historie: Ti år etter andre verdenskrig la bestefaren hennes og en kompis av sted på tur i Komagdalen i Øst-Finnmark. De hadde plassert snarer innover vidda, og for at de skulle få sjekket alle snarene, måtte de overnatte. Dette gjorde de på ei koie som stod til disposisjon for alle som ferdes på fjellet i dette området.

Det ble kveld. Ute var det kaldt vintervær med måneskinn og skaresnø. Mennene fyrte i ovnen og tente stearinlysene. Etter kveldsmat og prat blåste de ut lysene og la seg i hver sin køye. Da de nesten hadde sovnet, hørte de fottrinn utenfor koia. Trinnene hørtes veldig godt på skaresnøen. Personen stoppet utenfor døra, banket snøen av skoene, gikk inn i yttergangen, tørket av seg på gangmatta og kledde av seg.

De to kompisene som lå inne i køya, lurte på hvem det var som kom. Døra inn til rommet gikk opp, og noen kom inn. Bestefaren til venninna mi tok mot til seg og spurte halvhøgt: - Kem e det ? Ingen svarte. Bestefaren stod opp og tente et stearinlys, men det var ingen å se. Kompisene snakket seg imellom og var vel passe forbauset, men slo seg fort til ro og la seg ned for å sove igjen.

Neste dag kom. Mennene ordnet koia og gjorde seg klar for hjemturen mens de snakket om lydene de hadde hørt kvelden før. Da de kom ut, oppdaget de tydelige fotavtrykk i snøen. Fotavtrykkene førte tjue meter lenger ned og inn mot et viekratt. De fulgte sporene, og inne i krattet fant de levningene etter en tysk soldat. De tok soldaten med seg, og han ble begravd på skikkelig vis.

På folkemunne fikk de senere vite at det var flere som hadde opplevd det samme, men ingen hadde tidligere undersøkt saken nærmere. De to kompisene hadde tatt opplevelsen på alvor. De hadde tenkt at de måtte undersøke hva det var, og dermed ble den tyske soldaten funnet og kom i jorda.

Siden den gang har ingen hørt de mystiske fottrinnene.

Mannen i mørket

Store deler av Vadsø ble brent under 2. verdenskrig og gjenoppbygd etterpå. Nye veier ble anlagt hvor det tidligere hadde vært hus og gårder.

Da jeg var 7-8 år gammel skjedde det noe merkelig som jeg har tenkt mye på siden. Jeg kom gående langs veien en mørk høstkveld. Hendelsen fant sted i krysset ved siden av kirka, hvor Det finske innvandrermønumentet ligger på den ene siden og fylkeshuset på den andre.

Langs veikanten var det lite lys. Plutselig oppdaget jeg en åpen luke foran meg i krysset. En skikkelse var på vei ned i den. Det var en mann, han hadde på seg svart frakk og hatt. Mannen spurte om jeg ville bli med ned. Jeg fikk panikk og la på sprang hjemover. Heldigvis var jeg ikke langt hjemmefra.

Dagen etter da jeg gikk den samme strekningen, var det ingen luke der. Det har det heller aldri vært siden.

Den enøyde

Like etter krigen gikk det historier om en reingjeter fra Tana som holdt til i grensetraktene mot Finland. Han ble kalt den enøyde. Når folk spurte han om hvor det var blitt av det andre øyet, fortalte han om hvordan dette hadde gått til:

Reingjeteren hadde vært ute på snarefangst. Vinteren var både snørrik og kald, men sola var vel tilbake. I en bakkehelling sank skistaven hans djupt. Han trakk den opp, men ante uråd og vendte om for å gå tilbake i de opptråkkede sporene. Samtidig hørte han snøkaving og brumming bak seg. Reingjeteren snudde seg og så en bjørn. Det eneste han hadde til forsvar, var den lange skistaven. I kampen greide bjørnen å slå til med klørne slik at det ene øyet til reingjeteren ble revet ut. Han falt livløs ned i snøen. Dette berget gjeteren. Bjørnen mistet interessen og luntet vekk.

Senere våknet reingjeteren til liv, og etter mye slit kom han seg ned til bebyggelsen. Bygdefolket dro i vei etter doktoren i distriktet mens gjeteren ble stelt med så godt man kunne. Han fortalte senere om kampen på fjellet: - Det aller mest ergerlige, sa han, var at bjørnen hadde tatt skuddøyet hans. - Den bjørnen vil leve et langt liv, for det tapte øyet mitt vil gi bjørnen syn for alle slags farer.

I flere år etter dette mistet både bygdefolk og reiene mange dyr. Reingjeteren var sjøl med i jakta på bjørnen, men den ble aldri funnet.

Jenta i kjelleren

Jeg var bare 5 år da vi flyttet inn i det nybygde huset i vårt i Karasjok. Det var bare nye hus i gata vår. Huset lå på haugen på den andre sida av brua, og det var stort. Mye større enn der vi bodde før. Det hadde to etasjer. Kjøkkenet og stua var oppe, mens inngangen var nede i kjelleren. Mamma, pappa og jeg hadde soverom oppe, mens de to søstrene mine sov nede. Alt var nytt og spennende.

Bak huset var det en stor furuskog. Der pleide ungene i gata å leke. Jeg hadde vært i skogen den dagen jeg så den spesielle jenta i kjelleren vår. Jeg hadde aldri sette henne før. Hun hadde på seg en brun, hullete genser og et grønt skjørt. Håret hennes var lyst, akkurat som mitt. Jeg gikk etter henne og spurte hva hun het. Først skvatt hun litt, men så smilte hun til meg: - Hei, sa hun bare. Jeg spurte en gang til, men akkurat da ropte mamma fra stua. Jeg sprang opp trappa og fortalte mamma om jenta, men

da vi gikk ned igjen, var hun borte. Det var første og siste gangen jeg så henne.

Noen dager senere skjedde det noe rart. Mamma og jeg var alene hjemme. Vi ventet på at pappa skulle komme hjem fra jobben. Ute var det vinter og nysnø. Plutselig hørte jeg at pappa kom inn døra. Jeg sprang ned for å ta i mot ham – men det var ingen der. Det var ikke spor i snøen heller. Mamma kom også ned, og vi begynte å lete i alle rommene i kjelleren, men der var ingen. Vi var så sikre på at vi hadde hørt at noen åpnet og lukket ytterdøra. Da pappa kom og vi fortalte dette til ham, syntes han at vi var tøysete. Men neste gang vi hørte noe i kjelleren, da var både pappa og søstrene mine også til stede: Det var noen som gikk og åpnet dører nede i kjelleren. Vi sprang ned og gjennomførte alle rom på nytt, men så ingen. Dette gjentok seg flere ganger. Stadig hørte vi at det gikk nede i kjelleren.

Mamma og pappa undersøkte om det var noe spesielt med huset vårt, og fant ut at det hadde vært en kirkegård der for mange, mange år siden. De forklarte oss barna at den jenta jeg så, sannsynligvis hadde blitt begravd der hvor huset vårt stod i dag.

Mamma og pappa fant ingen annen løsning enn å ringe presten, og han kom en ettermiddag. Han hadde med seg Bibelen og skulle be for jenta, slik at hun ikke kom tilbake. Etter at han hadde gjort det, foreslo han at vi skulle ha Bibelen framme, slik at det var fred i huset. Siden da har vi verken sett jenta eller hørt noen merkelige lyder.

Fisketur til Saiva

Denne historia har min pappa fortalt meg. Den handler om en fisketur han var med på som fjortenåring. Med på turen var også bestefaren min og en gammel mann som heter Petter. Vannet de skulle legge ut garn i, ligger i Kautokeino-traktene og heter Saiva. Her skulle de fiske og sove under åpen himmel. De gjorde opp et bål som de kokte mat på og varmet seg mot. Pappa og bestefar skulle ligge på den ene siden av bålet mens Petter skulle sove på motsatt side.

Etter den første natta spurte Petter bestefar om de den kommende natta kunne bytte side. Bestefar lurte selvfølgelig på hvorfor, og da svarte Petter med at det bare var for moro skyld. For bestefar var det greit. Det betydde ingenting for han hvilken side av bålet han lå. Da kvelden kom, la de seg slik de hadde blitt enige om.

Morgenen etter da de stod opp og skulle koke kaffe, spurte Petter bestefar om han hadde sovet godt. Nei, svarte bestefar. Da svarte Petter: - Jaha, da er det ikke på grunn av nervene mine at ikke jeg heller fikk sove forrige natt, da jeg lå på den siden som du lå i natt. Denne dagen bestemte de seg for å avslutte fisket og dra hjem igjen. Det ble ikke pratet om hvorfor.

Noen dager senere spurte pappa bestefar om hva det var som hadde skjedd på fisketuren siden de hadde dratt hjem tidligere enn planlagt. Da fortalte bestefar at hver gang han hadde holdt på å sovne den andre natta, ble han vekket av tre sørgende damer kledd i 1700-talls kjoler. Det var ei mor, hennes datter og datterdatter som gikk rundt og sang triste sanger. Pappa traff også Petter, og han kunne bekrefte at han hadde opplevd det samme den første natta. Petter som hadde gode lokalhistoriske kunnskaper om dette området, kunne fortelle at på 1700-tallet passerte folk fra Bottenviken i Sverige stedet når de var på vei til norskekysten. Petter antok disse tre kvinnene hadde deltatt på en slik vandring, men at noe sørgelig hadde rammet dem. Slår noen leir her, blir kvinnene forstyrret i sørginga si.

Pappa og andre har fisket på Saiva i ettertid, men da har de passet på å ikke slå leir akkurat på det stedet der de hadde denne opplevelsen.

Pass deg for roggi i Kautokeino

Er du på kaffebesøk i Kautokeino, skal du passe deg for hva du får i kaffen. Kan hende du har fått blandet dauingsaft i kaffen, og da er du ille ute.

For hundre år siden, i utvandringstida, var det mange som dro fra Kautokeino til Alaska for å lære eskimoene og indianerne om reindrift. Noen av disse utvandrerne gikk det bra med, de tjente seg rike, mens andre kom tilbake uten å ha oppnådd noe annet enn å bli fattigere enn de var da de dro. Men noen av disse kom hjem med en farlig kunnskap som de hadde lært av eskimoene. Dette var kunnskapen om hvordan de kunne bruke dauinger for å gjøre seg rike.

Når folk dør utsondrer de væsker. Det renner for eksempel sikkal fra munnen. Eskimoene hadde lært utvandrerne at dersom de samlet på safter fra døde mennesker, kunne de inngå en pakt med djevelen og tjene seg rike. Under besvergelses og forbannelser ble disse saftene samlet på flasker og siden blandet i kaffen eller annen drikk til folk. Denne dauingsafta blir kalt roggi i Kautokeino.

Den som var så uheldig å få i seg roggi ble ofret til djevelen. Når djevelen fikk sjela deres ble de enten gale eller døde. Djevelen lønnet den som hadde blandet roggien i drikken med rikdom. Det er flere eksempler på at folk har lidd en uforklarlig død i Kautokeino og at andre har fått store rikdommer etterpå. Folk har til og med gitt roggi til egne slektninger for å tjene seg rike.

Fremdeles finnes det nok folk som har roggi på noen bortgjemte flasker i Kautokeino, så hvis du er på kaffebesøk i bygda, er det viktig at du tar dine forholdsregler. Man kan nemlig besverge trolldommen - hvis man tenker på at det kan være roggi når man drikker kaffen. Det tryggeste er imidlertid å forsikre seg om at kaffen er rykende varm. Roggien virker kun i lunken kaffe. Den virker heller ikke i alkohol, så det kan man trygt ta i mot.

Tankens kraft kan fryse tyven

I Kautokeino var det en forretningsmann som var i stand til å fryse tyven, dermed trengte han ikke å låse døra si, selv om han skulle være borte i flere dager. Denne historia forteller om siste gang han dro hjemmefra uten å låse.

Mannen skulle til Sør-Finland for å gjøre forretninger, og det var midt på vinteren. I Kautokeino krøp gradstokken lenger og lenger nedover og det var godt under 20 minusgrader da mannen kjørte av gårde. Han hadde kommet et godt stykke sørover i Finland da han kjente på seg at han måtte avbryte reisen. Ved hjelp av tankens kraft kjente han at en tyv var på vei inn i huset, og forretningsmannen så seg nødt til å fryse tyven fast på trappa.

Tyven var ikke i stand til å røre seg. Dette var jo svært farlig, så kaldt som det var. Til sin store irritasjon var forretningsmannen nødt til å snu og kjøre alle milene hjem igjen, slik at tyven kunne tas og slippes fri. Da han kom hjem stod tyven blåfrossen på trappa.

Det er ikke slik at mennesker ikke har denne kunnskapen lenger. Det er fremdeles mange som kan fryse tyven, men folk har likevel begynt å låse dørene. Det blir for upraktisk å måtte vende hjem fra reiser hver gang man har en tyv fastfrosset på trappa.

Kvinnene ved Hannomaras

Morten Olsen Penta hadde en merkelig opplevelse ved Hannomaras, nær flystasjonen i Kautokeino.

En gang han vandret i dette området, så han plutselig ei eldre kvinne som satt på en trestubbe. Ved siden av stod ei ung kvinne som lusket henne i håret og lette etter lus. Han så kvinnene på nært hold, men han dro ikke kjensel på dem. Han hadde aldri sett dem før. Penta lurte på kor i svarten de var kommet fra. Kvinnene var helt uberørt av at han stod og så på dem. De enset han ikke. Han syntes brått det hele ble noe uhyggelig, og ble etter hvert litt redd. Han mannen seg opp, gikk rolig forbi de to kvinnene og vandret bortover veien i retning fra dem. Han tenkte han hadde vært utsatt for synsbedrag, og gjorde et kast med hodet og så seg tilbake for å konstatere at hans antakelser var rett: Men nei. De to kvinnene var der fremdeles. Nå som da var de bare opptatt med sine egne tanker og gjøremål.

Mennene på Ginaljeaggi

Morten Olsen Penta og broren hans, Perki, var i femtenårsalderen da de en sommerdag rundt 1900 gikk på Ginaljeaggi, på den andre siden av Ginalvarri, et fjell i Kautokeino. Brødrene gikk nordover og lette etter sauer. De kom til ei lang multebærmyr, og tok til å spise bær i farten mens de beveget seg framover.

Det rant ei elv langs myra. Morten og Perki ble var to personer som leide en hest med en fullastet slede på andre siden av elva. Mennene hadde på seg busserullignende, korte jakker. Etter klesdrakten å dømme antok brødrene at det var to finlendere. Morten stusset fordi han hadde aldri sett folk som dro forbi med hester i dette området.

Et stykke lenger framme var det ei stigning. Guttene visste at på den andre siden av bakken, var det mulig å krysse elva over noen store steiner. Da kunne de finne ut hvem disse fremmede var. Men da guttene nådde bakken, kunne de ikke lenger se mennene på den andre siden av elva. Ivrig som de var, småsprang de mot toppen for å få sikten tilbake. Vel oppe fikk de øye på de to fremmede bare femti meter fra dem. De hadde krysset elva, og var på vei opp mot dem med hesten leiende i mellom seg. Sleden kunne de ikke lenger få øye på. Guttene ble forvirret. De ante fare og løp tilbake nedover bakken alt de orket – og fortsatte å springe bortover myra og tilbake den veien de var kommet i fra.

Ingen så senere noe til disse to fremmede. Guttene undret på hvilke typer de hadde sett. Var det to finlendere med håp om bedre tider som med hele sitt jordiske gods hadde kommet til Norge på grunn av nødsår i hjemlandet?

Senere i livet tenkte guttene mye på de fremmede de så denne sommerdagen. Det at de var langt inn på fjellet med hest, var for det første besynderlig. Men langt mer gåtefullt var måten de opptrådte på. Mennene gikk som i en egen verden og så ikke en eneste gang over til guttene på den andre siden av elva. Med hest og slede beveget mennene seg framover i terrenget på en slik måte at guttene ikke kunne høre dem. Suset fra elva måtte ha vært for svakt til å kunne overdøve alle lydene fra et slikt følge.

En holga i løse lufta

Denne historia hendte noen år senere på samme myra på Ginaljeaggi, og det var de samme guttene, Morten og hans bror Perki, som opplevde dette. Guttene var på en ny tur, men denne gangen først og fremst for å plukke multer.

Plutselig fikk de se en stokk eller på samisk, en holga, som beveget seg i løse lufta, en mannshøyde over bakken. En holga kan være fire meter lang, og den ble brukt til å henge nøter eller garnbruk på. Guttene undret seg over det de så. Hvordan kunne en stokk sveve i løse lufta? Det var som stokken ble holdt oppe av usynlige hender.

Reinkjøttet som ble levert tilbake

Noen hadde stjålet tørket reinkjøtt hos familien til Morten Olsen Penta og broren Perki. Morten, den eldste av brødrene, som var nokså hissig, gikk til lensmannen og anmeldte saken. Perki hadde derimot en annen strategi. Han vrentge av seg kofta og resten av klærne og tok gode drammer. Han ble i godt humør og tok til å tralle og joike.

Da lensmannen dukket opp, ble imidlertid Perki sint. Han forstod ikke hvorfor lensmannen skulle tilkalles. Han sa til lensmannen at de ikke ville finne tyvgodset, men det gjorde for så vidt ingenting fordi det ville komme tilbake av seg sjøl. Lensmannen ristet bare på hodet av sånt snakk, han skjønnte ikke hvordan kjøttet kunne komme tilbake på denne

måten. Han mente at brødrene burde anmelde forholdet, slik at lensmannskontoret kunne sette i gang klassisk etterforskningsarbeid, men Perki var ikke interessert i det. Også den eldste broren så spørrende ut, men Perki bare gokket det samme hele tiden: Det var bare å vente.

Perki satt og drakk hele kvelden og halve natta med. Og ganske riktig. Neste dag hang skinka på plassen sin. Mannen hadde gandet tyven slik at han kom og leverte tilbake tjuvgodset. Det eneste som manglet var en bit som var skåret bort. Perki flirte og sa at den klarte han nok ikke å gande tilbake!

Morten gikk da tilbake til lensmannskontoret. Da lensmannen så gutten, spurte han om de hadde funnet steikene. Og han fikk bekreftende svar om at de var kommet tilbake, og at de ikke trengte å etterforske mer omkring dette tyveriet. Kjøttet var kommet til rette. Lensmannen lurte på hvordan dette hadde gått til. Gutten svarte ikke på det, men mumlet bare noe om at det var broren, han Perki, sitt verk.

Den døde som ikke fikk fred

På begynnelsen av 1900-tallet kom den habile skytteren Mikkel Johnsen Nættela tilbake til Kautokeino etter å ha vært bosatt i Alaska i mange år. I Alaska hadde han skutt en banditt, og i veska til banditten fant han mengder av amerikanske dollar som han beholdt selv. Nættela kom tilbake til Kautokeino som en rik mann.

Da han kom hjem fortalte han mer eller mindre troverdige historier om bragdene sine, spesielt de med gevær og bue. En gang, fortalte han, var han tvunget til å skyte blink på et eple som lå på hodet til ei indianerjente. Hadde han bommet, ville han blitt skutt. Han skjøt imidlertid blink og ble feiret som en helt. Rikdommen og historiene gjorde ham umåtelig populær i Kautokeino, og det tok ikke lang tid før han giftet seg.

Mikkel Johnsen Nættela døde etter kort tids sykeleie, kun 40 år gammel. Kona giftet seg ganske snart på nytt. Den nye mannen viste stor interesse for formuen han hadde giftet seg til, og var godt fornøyd med giftemålet. Men ganske snart skulle det komme mørke skyer på den blå himmelen hans. Det gikk med ett rykter om at noen i bygda hadde sett den døde Nættela komme ridende på en brun hest. Denne hesten hadde han ofte ridd mens han levde, og dyret befant seg til vanlig i stallen hos enka og den nye mannen hennes.

En kveld den nybakte ektemannen arbeidet utenfor huset, hørte han hestevrinsk. Han kikket opp, og til sin forskrekkelse så han den avdøde komme ridende. Nættela snakket til ham og ba han holde seg unna pengene. Ektemannen ble likblek, stormet inn i huset og fortalte kona hva som hadde hendt. Etter dette mistet han brått interessen for formuen han hadde kommet til og viste seg sjelden ute.

Etter hvert var det også flere andre i bygda som opplevde å se Nættela, men i en litt annen setting. Ei sommernatt stod noen ungdommer som ikke ville legge seg og fisket i elva på motsatt side av kirkegården. Da fikk de se en mann i hvite klær komme gående fra kirkegården, ned til elvekanten og ut i elva. Han vadet utover, og vannet skjulte mer og mer av ham dess djupere det ble. Til slutt var det bare hodet som stakk over vannspeilet, og snart var også det borte. Ungdommene undret seg naturlig nok, men skrekkslagne ble de først da hodet til mannen etter ei stund kom fram på deres side av elva. Da kjente de igjen den avdøde som var på vei rett mot dem. Ungdommene slapp fiskestengene og sprang for livet. Folk ble sjokkert over det ungdommene fortalte, men etter denne episoden slapp iallfall foreldrene problemet med å få ungdommene hjem om nettene.

Senere opplevde flere fiskere det samme. Da kom folk sammen og diskuterte hva som kunne gjøres. En i bygda som kunne mer enn sin Fadervår, mente at de måtte få tak i marmorstein i tilstrekkelig mengde slik at de kunne plassere steinen oppå grava til den døde. I tillegg skulle de reise et gjerde rundt gravstedet. Dette ble gjort, og siden har ingen sett Nættela.

Tyven som måtte levere motoren tilbake

En mann fra Kautokeino stjal en båtmotor. Denne motoren ga tyven til en annen i bytte mot to flasker brennevin. Men etter det fikk ikke tyven sove. Han var søvnløs ei natt - to netter - og begynte å bli ganske fortvilet. Den tredje natta hadde han en liten blund. Da drømte han at noen kom og sa at han måtte levere tilbake motoren. Men da han våknet og fikk tenkt seg nøye om, kom han til det at det hele hadde nå bare vært en drøm. Han bestemte seg for å ta det rolig og ikke stresse – så ville nok søvnen komme til han.

Men fjerde natta fikk han heller ikke sove – og likedan gikk det med den femte. Og etter fem netter med bokstavelig talt nesten ingen søvn klarte han ikke mer. Han kjøpte to flasker brennevin og fikk byttet tilbake

motoren. På det viset var han i stand til å levere motoren til den rette eier. Etter det fikk han sove.

Han har stjålet både før og etterpå, men han hadde aldri opplevd noe lignende som den omtalte gangen, men det var fordi at han da stjal fra ressurssterke folk.

Madam Bongo forteller om julenissen

På juleaften skulle man ikke spise kjøtt for da fikk man hull i magen. Da skulle man bare spise fisk. Og så skulle man ha det helt rent.

De fleste samer i indre Finnmark bodde i telt eller lavvo i gamle dager. På julekvelden skulle det ikke være kvister eller annet rask på gulvet, for julenissen kjørte denne kvelden med slede. Foran sleden var det mus – flere mus etter hverandre. Hvis det ikke var rent på gulvet, ville museraiden sette seg fast. Da ville nissen komme og rope på det mennesket som ikke hadde gjort rent. Når mennesket nokså motvillig kom ut, tok nissen og sugde hjernen ut av det.

På julekvelden måtte man ha vann i alle bøtter. Og var det ikke vann i alle bøtter da nissen kom, så tok han og sugde blod av dem som ikke hadde fylt på vann. Man skulle heller ikke ake i bakker på juleaften. Nissen hadde en stor sekk nederst i bakkene og hvis ungene akte ned i sekken, tok han dem med seg.

Nissen kom ikke med gaver denne kvelden som mange tror i dag. Han var bare slem. Han var veldig liten siden han kjørte med mus. Han har altså som man skjønner, ikke vært særlig stor, men han har vært veldig sterk.

Åndene og lyset

En gang holdt fire menn på å samle inn rein om høsten. De hadde arbeidet i mange timer og hadde samlet en ganske stor flokk. De tok til å bli både sultne og trøtte. Da foreslo den ene av karene at han skulle hente en nisterein; en rein som han skulle slakte slik at de fikk seg mat i kroppen. Som sagt så gjort. Mannen dro av gårde for å få tak i en bestemt rein som stod i en innhengning et godt stykke bortenfor dem. De andre karene som ble igjen, tok til å lage bål ved siden av ei elv.

Det tok ei god stund å slakte reinen. Da mannen kom tilbake med kjøttet, var imidlertid de andre karene borte. Tilbake ved bålet stod bare den ferdigkokte kaffekjelen. Gubben skar opp kjøttet og kokte det i en kjele. Etter hvert hadde han seg et herremåltid.

Da det begynte å lysne, kom de andre. De virket oppskjørtet og snakket i munnen på hverandre. Gubben forstod ganske raskt at noe hadde skremt dem slik at de hadde forlatt alt i rasende fart. De fortalte at det begynte med at de hadde hørt noen komme roende langs elva. Da det var mørkt, klarte de ikke å se dem. Båten hadde lagt til land like nedenfor dem. De som var om bord, trakk opp båten og kom på land. De stod og pratet lenge ved båten, men karene ved bålet greide ikke å få noen sammenheng i det de sa. Til slutt tok samtalen slutt, og de tok til å gå mot bålet. Og det var da karene ble redde og la på sprang.

Karene spurte gubben om han hadde hørt disse skapningene. Jo, han hadde hørt dem. Han fortalte at de hadde kommet nesten bort til bålet. Da grep han tak i ei bjørkegrein med glo i som lå ved bålet og kastet mot dem mens han ropte: - Her er lyset slik at dere ser veien. Da stoppet med ett framrykningen deres, og det ble helt stille. Det var som om skapningene forsvant i løse lufta eller dunstet bort.

Etterpå satt karene og pratet lenge. De mente det kunne ha vært rotløse dauinger eller onde ånder som var kommet i land. De hadde antakelig blitt skremt av varmen fra kubben som mannen hadde slengt mot dem. For dette hadde de ofte hørt eldre mennesker prate om - at dauinger var redd lyset fra store bål.

Handa i døra

En gang var en gubb ute og vandret. Her fant han en gamme som var laget av torv som folk brukte når de var ute og fisket. Da han hadde gått i mange timer og var sliten og trøtt, bestemte han seg for å hvile i gammen. Det tok ikke lang tid før han falt i dyp søvn.

Men så var han likevel brått våken. Han hørte steg som kom mot gammen. En eller annen tok tak i døra, men åpnet den bare halvveis. Gubben kunne ikke se hvem det var. Med ett stakk ei hand fram av døråpningen. Da sa gubben halvhøgt på finsk: - Se på mannens hand – han har ikke tommel. Dette gjentok han flere ganger. Så stakk han seg i hånda slik at han begynte å blø. Etterpå strøk han blodet over handa i døråpninga og sa: - Her er tommelen, din. Og da forsvant handa.

Da mannen etterpå gikk ut, så han ingen spor på utsiden av gammen. Folk mente at det var en mann som hadde dødd i denne gammen for lenge siden.

Russerne som speilte seg i fiskefett

Dette er en hendelse som går tilbake til 1700-tallet i indre Finnmark. Et år kom det en bande på omlag hundre russere som røvet og drepte folk.

En gubbe var sammen med en gutt og fisket i et vann som heter Gorvisjavri. Der hadde de en gamme. De hadde nettopp trekt not og fått store, feite fisker. Av fiskene hadde de fått fire, fem liter fiskefett som de hadde opp i ei gryte.

Med ett fikk gubben øye på tre hoder mot himmelen. Han kunne se dem komme over fjellet på lang avstand. Gubben skjønte det var russere som var på vei. Han ba guttungen om å gå inn i gammen og ikke komme ut igjen. Sjøl bar han inn flere favner med vedkubber. Han fylte inngangen med så mye brensel at det ikke var mulig å komme inn gjennom døra. Til slutt laget han en midlertidig åpning slik at han kom inn med sitt siste lass, før han stablet vedkubbene slik at også denne veien ble stengt. Midt i gammen bar han en del kubber som han tente på. Det ble et stort bål som varmet godt.

Da det hadde gått en stund, hørtes det skritt utenfor. Siden inngangen var stengt, klatret russerne oppå gammen. De ønsket å kikke ned fra hullet i toppen der røyken gikk opp. Gubben hørte at de klatret og skjønte deres hensikt. Han så ikke opp, kikket bare ned i fettgryta si. Der så han et hode som speilte seg i fettet. Han så fortsatt ikke opp. Nå var det blitt veldig varmt i gammen, og det ble vanskelig for russerne å kikke ned og samtidig være konsentrert nok til å få oversikt. Til slutt skimtet gubben alle tre hodene i fettet. Plutselig tok han tak i gryta og helte innholdet over bålet. Da han helte fett på varmen, flammet bålet opp slik at russerbandittene ikke merket det før de hadde svidd øynene sine. Skrikende ramlet de ned fra toppen av gammen. I full fart fjernet gubben tilstrekkelig med vedkubber ved inngangen slik at han kom seg ut. Han fant en stokk og med den slo han russerne i hjel. Det var ikke så vanskelig fordi de lå utenfor gammen og ynket seg og kunne ikke se.

Russerne som kjørte utfor stupet

I Kautokeino-området fikk en gang ei samekone besøk av noen røvere fra Russland som kom til lavvoen mens mannfolkene var ute med flokken. Det var bare kona og to ungjenter som var hjemme. Russerne som hadde kommet, ville ha skyss ned til kysten, i retning østover til Kvænangen. Ja, det lovte hun, men først fikk de se å få i seg noe mat, mente hun. Hun hentet fram mat som hun serverte, og de spiste seg mette.

Etter måltidet ble de døsige og la seg litt nedpå. Kona ba da jentene om at de skulle spenne kjørereinene fast til sledene fordi hun skulle slå følge med russerne til kysten. Det var mørkt da de startet, men kona hadde laget fakler av never. Hun tente faklene og tok dem med til den fremste sleden, hvor hun satte seg. Hun fortalte russerne at hun gjorde dette for at de til enhver tid skulle kunne se hvor hun var og følge etter.

Reinene la av gårde på rekke og rad. Da de hadde kjørt en stund, passerte de en høyde med fjellskrenter på alle sider. Samekona stoppet kjørereinen, tok fram et tau og ba russerne binde sledene fast til hverandre. Russerne undret seg over forslaget hennes, men hun forklarte dem at her var det glatt, og dersom en rein med slede kjørte utenfor ett av skrentene, kunne de andre trekke den opp. Ja, dette syntes russerne hørt fornuftig ut, og de gjorde som hun ba dem om. Hun fortalte russerne at når de kom over det høyeste punktet, ville de snart se lysene fra de første husene. Hun sa til dem at da måtte de skynde seg og kjøre fort slik at ingen kom seg ut av husene og av gårde.

Etter at de hadde passert høyden, var de på vei nedover. Russerne tok fram knivene sine og gjorde seg rede til udådene. Plutselig kastet kona faklene et godt stykke foran seg. Hun jaget på reinen sin som satte av gårde i stor fart. Sjøl veltet hun seg ut av sleden og for på hodet i snøen. Russerne trodde faklene som ble kastet, var lysene fra hus som lå like foran dem. Det de ikke visste var at like foran dem ventet et stort stup, og at det var ned i avgrunnen kona hadde kastet faklene. Da de første reinene falt ned i stupet, ble de andre reinene trukket med. På det viset omkom alle russerne.

Samekona som hele tiden hadde skjont deres dårlige hensikter, tok bena fatt og gikk tilbake til hjemplassen sin. Det var en drøy marsj hun bega seg ut på, og hun var veldig sliten og sulten da hun endelig nådde fram.

Henrik Splein hevner seg

Dette skjedde rundt 1970. Henrik Splein var en norsk- svensk same. Mora var svensk, men faren var fra Kautokeino. Henrik mente han kunne gande, og han gjorde det i de tilfeller der han var sint på noen, noe som hendte ikke så rent sjelden da han hadde et nokså heftig temperament. Det var delte oppfatninger om hans magiske evner. Mange hadde respekt for hva de trodde han kunne, mens andre tvilte på ferdighetene hans. Likevel er det flere historier om Henrik Splein der han i andres påhør har forbannet noen, og der personene som har blitt gandet, har fått de problemer som Splein ønsket å påføre dem.

Denne historien tok til i Syvajervi på finsk side. Henrik Splein hadde hatt ulike ærend i området. Det var sommer og fint vær og Splein hadde gått langt og begynte å bli trøtt. Han la seg i skyggen under et stort tre og sovnet raskt.

Noen fra stedet hadde sett Henrik Splein komme og bestemte seg for å plage han. De gikk bort til treet og så at han hadde ei veske med seg. To av karene tok til å rote i veska. Det var ikke mye de fant, men på bunnen lå nisteboksen hans. Mennene tok nista og la i stedet noen steiner oppi boksen. Så gikk de et stykke unna, satte seg i gresset og spiste opp maten.

Omsider våknet Henrik Splein. Han følte seg utkvilt så han tok veska med seg og luntet av gårde. Da han passerte mennene som satt i gresset, følte han at de så på han, og han hørte at de flirte og lo. Han tenkte at de kanskje bare var i godt humør og skyndte seg videre.

Da han hadde gått noen timer, ble han både tørst og sulten. Han stoppet ved ei elv, tok fram en kopp og dyppet den i elva. Han drakk to kopper med vann, og gledet seg til å spise. Splein fikk veska opp og tok matboksen ut, men da han åpnet lokket, var det bare steiner i den. Nå skjønnte han hvorfor mennene hadde flirt, og hele veien tilbake til Kautokeino tenkte han på hvordan han skulle få hevn.

Da Henrik Splein kom tilbake til Kautokeino, så naboene ham gå på kne rundt huset sitt flere ganger, mens han bantes og svor på de folkene i Finland som hadde stjålet maten fra ham og til og med hadde ledd av ham. Til dem som gikk forbi sa han at hvis de var i live til neste år, så skulle de få oppleve at når de kom til Syvajervi, så skulle det ikke lenger ryke av husene til de som hadde plaget han.

Det gikk som Henrik Splein hadde sagt. Kort tid etter hadde mennene i Syvajervi en fest. De begynte å krangle, og en av dem grep en pistol og skjøt en av kameratene. De som stod nærmest den drepte, hevnet seg utpå natta med å tenne på huset til han som hadde skutt. Som motsvar ble

husene deres påtent, noe som resulterte i nye hevnaksjoner. Til slutt stod alle husene i flammer.

Draugen på Klæmmestein

Draugen holdt til i fjæra på Klæmmestein en halv mil fra sentrum av Kvalsund i Vest- Finnmark, og han likte å stelle med båtene. Han hadde blant annet den vanen at han flyttet på årene slik at de lå med bladene framover. Da fiskerne kom ned til båtene om morgenen og fant årene liggende slik, skjønnte de straks at det var draugen som hadde vært på ferde.

En kveld ble draugen oppdaget av sønnen til en fisker som skulle hente vann til kokfisken. I støa så han en mann med skinnmudd og sydvest på hodet. Han skvatt til og sprang hjem og fortalte hva han hadde sett. Storebroren gikk så ned i støa, og også han fikk se denne skikkelsen som stod og fingerte med gjenstandene i båten. Storebroren tok en stor stein, sneik seg innpå, og kastet den i ryggen på draugen. Draugen for utover sjøen som en lysende ildstripe. Siden har ikke noen på Klæmmestein sett eller vært plaget av draugen, og båtene har fått være i fred.

Offersteinen gir – offersteinen tar

På Kvaløya i Finnmark omtrent 4 km fra Kvalsund står det en steinskulptur. I hele min oppvekst har denne steinen blitt kalt Stalloen. Steinens samiske navn er A'hka'nja'rstabba og betyr Kjerringnesstabben. Steinen har vært en offerstein.

Kveita har gjennom årene vært en ettertraktet og mystisk fisk som kan være svært vanskelig å få tak i. Det ble derfor ofret spesielt mye til offersteinen for å få et godt kveitefiske, og steinen gikk derfor også under kallenavnet Kveitesteinen.

I perioden før andre verdenskrig var det mye kveite i Kvalsundet. En fisker fra Stallogargo brukte A'hka'rstabba som avgud og avla et besøk der hver søndag formiddag. En gang da han var på tur ut sundet sammen med et par andre fiskere for å sette kveitevad, snudde han seg, så på offersteinen og sa: - Nå må du ordne det slik at vi får kveite, så skal du få kveitebein og hoder. Deretter satte de kveitevaden og vendte hjem.

Dagen etter dro de ut for å trekke kveitevaden, og de fikk to store flotte kveiter. På hjemveien minte den ene av fiskerne mannen fra Stallogargo på hva han hadde lovet offersteinen. Noe latterfull sa mannen mens han så på offersteinen: - Du har vel fått nok kveite, du har jo fått for den - og du har fått for den. Dermed fikk ikke offersteinen noen gaver denne dagen.

Det var sommer og fint vær. På denne tida måtte de dra til Hammerfest for å selge kveita. Noen fryseboks eller andre lagringsmuligheter fantes ikke. Med ett blåste det opp til vestavindsstorm. Uværet holdt det gående i flere dager. Resultatet ble at mennene måtte gi opp å komme seg til Hammerfest, og begge kveitene ble ødelagt. Slik er det: Offersteinen gir, men offersteinen tar dersom du ikke holder det du lover.

Baniodne og huldra

En same som ble kalt for Baniodne, var på tur sammen med en kompis som het John Gaup nær fjellet Narsa, ikke langt fra Alta. De hadde vandret en stund langs ei elv. Plutselig kom ei vakker jente vandrende dem i møte. Hun viste mest interesse for Baniodne, men hun klarte ikke å se direkte mot han. Baniodne skjønnte at det måtte være ei hulder. Han tenkte at hvis han kastet stål over henne, måtte hun forbli på jorda, og han kunne gifte seg med henne. Han hadde likevel ikke hjerte til å gjøre det. Hun så på et vis så ynkelig ut. Baniodne spurte henne hvor hun bodde, og hun viste han en stor stein og sa at der var hjemmet hennes. Huldra fortalte at hun var alene hjemme akkurat nå fordi foreldrene hadde dratt til Reisavannet for å besøke slektningene deres. Da hun møtte Baniodne og kompisen hans, hadde hun vært på vei fra elva der hun hadde vasket seg.

Etter den korte samtalen begynte jenta å gå mot den store steinen. Baniodne så etter henne mens hun gikk og lurte på om han skulle slå følge. Før hun kom til steinen, nådde hun ei grop som lå framfor den. Han så henne gå ned i gropa slik at hun kom ut av synsfeltet hans. Baniodne ventet å se henne igjen, men hun kom ikke opp igjen. Da kom han til å angre litt på at han hadde sluppet henne, men han besinnet seg fort. Han tenkte det var godt at han ikke hadde prøvd å vinne henne fordi hun hadde det nok best hos sine egne.

II

På samme plass fant Baniodne og John Gaup en gang ei ku. De kastet lasso over kua og klarte å fange den. Så melket de kua, og dette kunne de fordi de hadde lært å melke simlene sine. Melka hadde de oppi en stor kopperbolle som de drakk av. Bedre melk kunne de ikke huske å ha drukket noen gang, og de koste seg virkelig.

Plutselig ble lufta spjæret av et skrik. Ei eldre, rasende kvinne kom løpende mot dem med viftende armer. De fikk etter hvert en slags samtale i gang med henne, og det kom fram hva som hadde fått henne til å fare opp. Hun var ikke sint fordi de hadde melket kua, men fordi de hadde brukt kopperbollen til å ha melka oppi. Hun sa at dersom de hadde brukt en trebolle, hadde det vært helt greitt. Hun skjentes fryktelig, men de prøvde på beste måte å forklare at de ikke visste om at det var noen problemer forbundet med å bruke en bolle av kopper. Kvinna tok kua med seg og ropte og kauket mens hun gikk av gårde. Og siden så de henne ikke mer.

Mennene undret seg over hva slags kvinnfolk dette var.

Binde tyven

Dette hendte en gang for lenge siden da samer kjørte med rein til Bossekoppmarkedet. Et år forsøkte en kar å stjele en hel pulk. Han tok tak i pulken og ville trekke den bort, men så ble han stående fast. Der måtte han stå hele natta til eieren kom. Eieren av pulken spurte tyven om han ville gjøre det flere ganger, men tyven lovet på tro og ære at det var siste gang han skulle stjele. Eieren sa da noen ord, og så var tyven fri.

Tyven torde ikke å stjele mer, og var dermed ikke lenger noen tyv.

Hun som styrte over gjenferdene

Denne hendelsen fant sted på Sørøya i Vest-Finnmark. Mi oldemor hadde ei tante som hadde evner utover det vanlige. Hun bodde alene, og mange av mannfolkene i bygda var begeistret for henne, men hun ville ikke ha noen av dem. Som en slags hevn fant mannfolkene på at de skulle sende gjenferder til henne, for å skremme henne.

En høstkveld hørte hun at det kom noen utenfor døra hennes, men hun så ingen. Da skjønnte hun det var gjenferder og sa til dem: - Ja, dokker e no kommen, og når dokker først e kommen, skal dokker få arbeide for meg. Så sendte hun dem i skogen for å hogge ved og ta opp torv, og naboene så at vedkjelkene og torvsekkene kom ned fra skogen, men de så ingen mennesker. Da naboene kom på besøk til henne, hørte de det kviskret og puslet i torvskjåen, men de skjønnte ikke hva det var.

Etter noen dager syntes hun at hun hadde fått nok brensel for vinteren og sa: - No er det nok med ved, og no skal dokker bli med meg. Hun hentet en liten stav og ba dem følge med henne. De gikk til kirkegården, og da de var kommet dit, stakk hun staven i jorda og laget flere hull: - No må dokker dra tilbake dit dokker e kommen i fra, for no har dokker arbeidd nok for meg. Da forsvant alle gjenferdene.

Hva er det med Ofjordvannet?

Dette skjedde i slutten av august i 1974 i Ofjorden, som ligger mellom Sørvær og Dønnesfjord. I dag er det bygd vei som går gjennom hele dette området, men den gang gikk ikke veien lenger enn forbi Ofjordvannet og stoppet i første sving ovenfor det. Ofjorden har vært den siste skanse for folk som kom inn fra havet og søkte havn der dersom det ble uvær. Før krigen gikk det et ras her, et sørpeskred, som førte til at mange personer omkom. Dette resulterte i at stedet ble fraflyttet.

Tre menn hadde vært i Dønnesfjord og var på vei til Breivikbotn. De hadde med seg to røyegarn og hadde fått fire-fem fine røyer. Det var begynt å bli mørkt om kveldene, men det var god sikt i forhold til at lyset var dårlig. De gikk bortover til den knappe svingen før floget der det er nokså bratt. Her er det brådjuft i vannet nesten fra første meter.

Det var et lite trekk nede på vannet. Plutselig så de en stille og rolig bevegelse midt på vannet, hundre meter til venstre fra der de stod. Ved første øyekast så det ut som ei taulengde på tyve meter som ble dratt av gårde. Det kunne ligne på en ti til femten runde gjenstander som fungerte liksom i et system. Det var det som var så fantastisk! De fant ut at dette var noe nytt, noe de ikke hadde sett før. En av mennene hadde med en pistol og skaut en serie på fire skudd i rask rekkefølge ned mot anslagene. Det var ingen forandring på bevegelsene, de var akkurat like rolige som de hadde vært. Hadde det vært fugler, hadde de lettet og fløyet sin vei. Dyr, som for eksempel oter, hadde også reagert. I ti minutter, pluss minus, observerte de dette fenomenet. Det var da med ett blitt en god del

mørkere, og de fikk ikke observert nøyaktig på hvilken måte det ble borte, de kunne bare fastslå at så skjedde.

Mennene var fjellvante. En av dem var bare ni år første gang han begynte å gå på fjellet. Han hadde vært på Laksefjordvidda. Han hadde vært inne på Kautokeino-området og på Nordkyn. Han hadde vært inne på Halkavarreområdet, hadde vært innover svenskegrensa og i Sarek. Han hadde fått med seg mange usedvanlige opplevelser i naturen, men aldri hadde noe vært i nærheten av dette som de så i Ofjordvannet.

Også andre folk som har vært ved vannet, har hatt merkelige opplevelser. En person var vitne til at en ørret på flere kilo hoppet høgt opp i luften. Personen som observerte dette, kunne se noe svært og kvitt komme i full fart etter ørreten. Det har ført til en god del folkesnakk og spekulasjoner: Er det en sjøorm eller et anna stort sjødyr som holder til i dette vannet?

En ting var ryktene. Også dybden på vannet har vært med på å skape uhygge. På det djupeste er det hele 46 meter. Et forskerteam fra Tromsø kom for noen år tilbake for å undersøke vannet. Froskemenn var nede på 40 meter, men fikk da alvorlige problemer på grunn av vegetasjonen og måtte gi opp. De kunne for eksempel observere store trær, svære stammer, som stakk ut av berget.

I ettertid har mennene tatt til å tenke mer og mer på denne opplevelsen. De har tenkt på de som bodde i Ofjorden i gamle dager. Det var rart med det de gamle sa – det var noe å holde ved – de hadde peiling. De fortalte at foreldrene ga ungene kraftig med juling dersom de for opp til Ofjordvannet for å bade. Det er nemlig en fantastisk, fin sandstrand der. Foreldrene ble veldig oppskjørtet og oppkavet dersom ungene ikke adlød. Det het seg det at Ofjordvannet og Ofjordområdet var hjemsoekt av Fan sjøl.

To møter med mystisk dame

Jeg har aldri vært spesielt husredd, men i noen få hus har jeg følt meg utrygg uten at jeg vet hvorfor.

Da jeg var 16 år, flyttet jeg til Tromsø og fikk min første hybel. Hybelen var i andre etasje i et femtitalshus i Alfheimveien. På denne tiden gikk jeg på kveldsskole. Formiddagene brukte jeg å sitte hjemme å lese. Uten at jeg fant noen grunn for det, værret jeg at det var noe med dette huset, men etter at jeg hadde bodd i huset et halvt år, følte jeg meg likevel nokså trygg. Her var det jo ingenting å være redd for.

En formiddag jeg satt og leste, hørte jeg at det gikk i trappa opp til andre etasje. Umiddelbart tenkte jeg at dette ikke gikk an, fordi jeg var alene hjemme, og ytterdøra hadde jeg låst da jeg tok inn posten. Jeg tenkte at det var vel bare var huslyder og slo meg til ro med det. Men det gikk fortsatt i trappa, og skrittene kom lenger og lenger opp.

Så bestemte jeg meg for å gå ut i gangen for å se hva det var som foregikk. Jeg gikk stille ut av døra og bort til trappa. I trappa møtte jeg ei dame. Hun hadde hvit jakke og mørkeblå eller svarte bukser på seg. Dama var uten ansikt. Det så ut som hun hadde trukket ei strømpebukse over hodet. Da kvinneskikkelsen møtte meg i trappa, snudde hun seg og gikk ned igjen. Merkelig, tenkte jeg, og gikk inn på hybelen min igjen.

Jeg klarte verken å se eller høre om dama gikk ut av huset. Nysgjerrig og på vakt gikk jeg ut av hybelen min igjen. Først sjekket jeg ytterdøra – den var fortsatt låst. Så lette jeg igjennom hele huset fra kjeller til loft, men dama var og ble borte.

Nå var jeg ikke fullt så høy i hatten lenger. Hva og hvem i all verden var det jeg hadde sett? Jeg fikk imidlertid aldri noe svar på dette så lenge jeg bodde der. Det merkelige damemennesket viste seg ikke siden.

Så gikk det noen år. Jeg hadde fylt 22 og var flyttet til Breivikbotn på Sørøya i Finnmark. Hver kveld gikk jeg tur på en delvis øde strekning. I et veikryss kunne man ta av til Dønnesfjord. Der var det siste gatelyset på strekningen.

En kveld på vinteren gikk jeg min vanlige runde. Det var kaldt, og det snødde lett. Rett før jeg kom til veikrysset, så jeg en person foran meg som jeg syntes å dra kjensel på. Hun var kledd i hvit jakke og mørke bukser. Jeg trodde første at det var ei dame som bodde i huset på en bakketopp lenger framme og tenkte i mitt stille sinn at det var rart jeg ikke hadde lagt merke til henne før. Jeg bestemte meg for å ta en prat med henne og tok til å gå fortere. Men da jeg økte farten, gjorde mennesket foran meg det samme. Etter å ha passert veikrysset og den siste gatelykta gikk dama plutselig ned i veigrøfta og ble – til min store overraskelse - søkk borte. Jeg og gikk mot veigrøfta for å se hvor hun var blitt av. Fotsporene var tydelig i snøen, men de stoppet brått der hun forsvant. Nå overtok redselen for nysgjerrigheten, og jeg gikk raskt hjem igjen. Vel hjemme fortalte jeg min samboer om opplevelsen min. Vi kjørte begge to tilbake krysset, men nå var bare mine fotspor synlige. Hennes var borte.

I ettertid har jeg har forstått hvorfor jeg dro kjensel på dama. Det var den samme personen som jeg hadde sett noen år tidligere da jeg bodde på hybel i Tromsø. Hvorfor denne dama har vist seg for meg to ganger, hvem hun var og hva hun ville fortelle, står fortsatt som en gåte for meg.

Mannen som ble plaget

Utenfor Sørøya, i Dønnesfjorden i Vest-Finnmark, fins et fjell som heter Galten. Hvorfor fjellet har fått det navnet, er uklart. Men sikkert er det at i Galten-området har det hendt mye rart. Det har blitt berettet om uforklarlige fenomener av forskjellig slag. I dag er stedet fraflyttet.

I 1920-årene bodde det en smed her som het Anton Nilsen. Helt fra han var ung, var han en plaget person, hjem søkt av underlige krefter. Han kunne bli helt vill og forstyrret og ville bare storme ut av huset. En gang prøvde fire mann å holde ham, men de greide det ikke, enda Anton ikke var noen stor mann. Hva hadde skjedd med denne arme mannen, hadde han ”fått noe på seg”? Det var de som lå under jorda som hadde vært på ferde, mente folk - de som var ”satt ned”.

Det hele begynte en gang Anton Nilsen satt på et kjøkkenet sammen med flere andre. De andre følte også at noe var i gjære. Det var som om hele kjøkkenet ble fullt av noe, en slags trengsel. Det følte med ett trangt om plassen. Det gikk som et sus gjennom rommet - akkurat som om det var dauinger som kom inn. Verken Anton Nilsen eller de andre så noe, men det var flere som følte det. Da det hele startet, var det bare så vidt en aning. Så var det med ett Anton det gikk utover – som om noe før inn i han. Han forklarte senere at alt med ett ble dunkelt.

Hvorfor hadde disse ånder hjem søkt Anton Nilsen? En del folk mente at mannen var gandet på av en same som het Nils Jonsa. Han holdt til på Sørøya og døde før krigen brøt ut. Nils Jonsa var alvorlig mektig, sa folk som kjente han. Han var også kjent for litt ondskap. Anton Nilsen og samene visste godt om hverandre. Folk slarvet seg imellom og lurte på om Anton Nilsen kunne ha gjort noe mot samene siden han ble plaget? Noen hvasket til og med at Anton Nilsen hadde sagt ett eller annet, men mange ville ikke tro det, for Anton Nilsen var kjent som en eigod mann, snill og hjelpsom. Noen kritiske røster mente at det ikke kunne bevises at Nils Jonsa hadde gandet Anton Nilsen. De mente at dette var mest gjetninger, kanskje på samme måte som da man i tidligere tider hevdet at noen var en heks. Men sammenhengen mellom Anton Nilsen og samene ble fortalt slik. Sånn er det sagt.

For å bli kvitt plagene flyttet Anton Nilsen fra Galten til Sandøybotn. Der bodde en gubbe som han kjente, og denne mannen, som var en runkall, klarte å få ”snudd” det hele etter to, tre forsøk. Etter hvert kviknet Anton Nilsen mer og mer til, og til slutt merket han ingenting. Alt som hadde tynget han, ble borte.

Illusjonisten Nils Jonsa

Runekallen og samene Nils Jonsa var en vidløftig kar. Han bodde i Dønnesfjord i Vest-Finnmark i det såkalte Lyderhuset, der han hadde god utsikt over havet. Lyder var pleiesønn til Nils Jonsa, og han har fortalt en god del om faren. Huset ble revet ei stund etter krigen. På denne plassen fins det i dag bare ei tomt etter et museum som ble påbegynt, men aldri avsluttet.

Nils Jonsa kunne mer enn sitt Fadervår. Som andre runekaller i landsdelen kunne han helbrede folk, for eksempel kunne han stoppe blod. Men Nils Jonsa hadde kunnskaper som nådde lenger enn som så. Han var en stor magiker og illusjonist. Han kunne gi enkelte mennesker større opplevelser enn det illusjonisten David Copperfield kan i dag. Nils Jonsa kunne trylle fram bilde av båter som lå på havet. Han kunne vise fiskere som jobbet i måneskinn. Det var en slags frammaning eller illusjon han da bedrev, mente folk.

En person som opplevde dette og fortalte det videre til folk i området, var en kristen mann fra Breivikbotn. Han var læstadianer og hadde en gang i 1920-årene overnattet hos Nils Jonsa. Da de kjente hverandre ganske godt, hadde han fått husrom for natta der. Den natta fikk han sitt livs verste opplevelse.

Nils Jonsa og gjesten fra Breivikbotn la seg ikke, men satt og pratet til sent på kvelden. Da det ble midnattstid, sa Nils Jonsa til den besøkende: - Nå skal du få se nokka i kveld, som du aldri har sett før, men du må vente litt. Det gikk ei stund, og så sa samene: - Kom til vinduet! Kom no til vinduet og se. Da gjesten kom til vinduet, så han fem eller seks robåter eller spissbåter på havet utenfor. Det var jo stort sett robåter på den tiden. Han fikk også øye på åttringer, nordlandsbåter med åtte årer; de lå og drog garn rett bortenfor småbåtene. Han kunne se fisk i massevis! Mennene gredde fisken av garnene. Hele flåten var i full virksomhet. Hvis han ikke hadde sett det sjøl, fortalte gjesten senere, så hadde han ikke kunnet tenke seg at sånt kunne oppstå av ingenting. Hvor lenge dette synet varte, kunne han ikke helt redegjøre for. Det følte som en liten evighet, men så ble synet gradvis borte.

Nils Jonsa hadde tryllet det hele fram, en illusjon hadde det vært. Hvordan dette hadde gått til, var ikke godt å si. Var det slik at han Nils Jonsa kunne hypnotisere, med andre ord at gjesten var utsatt for hypnose og ble innbilt at han så noe som egentlig ikke fantes? Det er et spørsmål man aldri skikkelig vil få besvart. Men han Lyder, pleiesønnen til han Nils Jonsa, har sagt at faren kunne bra mye. "Han va ikke tomhendt", som de brukte å si om en sånn kar.

”Æ ser en fugl”

De som tror at det ikke finnes noe mellom himmel og jord som vi vanlige mennesker ikke ser til daglig, tar feil, for det finnes, det finnes.

Dette hendte i Sandøybotn i Dønnesfjord i 1930-årene. Jeg var en liten guttunge mellom 7 og 8 år. Det var første gangen jeg opplevde noe jeg ikke forstod hva var. Det var ei sommernatt. Familien min var på flyttefot. Vi skulle være vinteren over hos noen naboer i samme fjorden. I det huset vi skulle bo var det mange folk som var blitt redde. Noe fortonte seg uforklarlig, ble det sagt. Min familie brydde seg ikke noe om dette folkesnakket. Vi flyttet inn i huset og tok til å like oss nesten med det samme. Men så ei natt hendte det noe. Pappa var gått med post til et sted som ble kalt for Storelva , og han hadde ikke tenkt å gå derfra før lokalen hadde vært innom. Lokalen var forsinket, og resten av familien hadde sovnet da pappa kom hjem og la seg. Jeg lå sammen med eldste broren min og han pappa i ei gammeldags skuveseng. Hele familien lå og sov på ett rom. Minstemann lå i vugga.

Det var nå stille i huset. Likevel bråvåknet jeg og ble liggende og stirre lysvåken og klar. Jeg så opp og så en stor jækkel av en fugl som satt på oversiden av hodet mitt. Jeg studerte fuglen: Den satt og vrikket på hodet lite grann. Den kikket seg om. Jeg så en stund på den. Så reiste jeg meg på albuene og så om han pappa var kommet hjem. Ja, han pappa han lå der og sov. Han lå med ryggen mot bror min som var eldre enn meg, og bror min lå med ryggen mot meg igjen. Jeg lå sjøl ved veggen. Jeg la meg nå ned igjen, men fuglen ble sittende. Jeg lå og så på den ei stund. Så ble jeg redd og boret ansiktet ned mellom puta og ryggen til bror min og trakk teppet over hodet. Slik sovnet jeg av.

Jeg sov imidlertid lett og hørte innimellom at mamma tok til å vugge minstebroren min. Til slutt vågde jeg å rope på mamma og spurte henne om hun så noe på senggavlen rett ovenfor meg. - Nei, sier hun – det e ingenting. Det e bare slette senggavlen. - Ja, men det e jo en stor fugl, sier jeg til henne og ser opp, men da var den borte. Jeg husker den godt – jeg glemmer den aldri. Jeg gløttet forsiktig med øynene over teppet, men den var borte. Jeg husker også hvor engstelig jeg var da jeg gløttet. Det var om gjøre å få teppet litt etter litt nedover øynene og over nesen. Nei, det var ingen fugl der, den var borte. Mamma hadde ingenting sett. Det hørte jeg hun senere fortalte til andre. Hvilken type fugl det var, kan jeg heller ikke si. En åtteåring har jo ikke så mye greie på de forskjellige fugletypene, men en stor fugl var det.

Det skjedde noe merkelig etterpå som gjorde at hendelsen kunne tolkes som et varsel. Den eldste bror min hadde epilepsi. Han kunne være frisk i lang tid. Så kunne han bli dårligere. Men etter at jeg hadde hatt denne

opplevelsen, begynte han å få anfallene i tett rekkefølge. Jeg husker at mamma snakket mye om det. Hun mente at det var vel kanskje ikke over meg fuglen skulle ha sittet. Årsaken til at hun kom til å tenke på dette, var noe bror min pratet om. Han sa alltid at han så en liten fugl når han var i ferd med å få anfallene. - Mamma og pappa – æ ser en fugl, en liten en, kunne han kviskre.

Men det var en stor fugl jeg hadde sett sitte på sengegavlen.

Mannen som mista føttene

Dette skjedde på begynnelsen av 1960-tallet. To voksne gutter var på fisketur ved Geitvannet i Dønnesfjorden. Til neste hadde de med seg godt med dram, men ettersom de var noen tørste karer, ble de snart fri for drikke. Boas, den ene av dem, bestemte seg for å gå ned i fjordbotn for å hente mer dram. Boas var en legende i nærmiljøet; livsglad og munter, glad i både dram og damer – i nevnte rekkefølge. Boas mente at Per, en same som bodde nede i fjordbotnen, ganske sikkert hadde noe hjemmebrent som de kunne få.

Per er alene hjemme når Boas kommer, og han skjønner straks at Boas har lyst på dram. De blir sittende og drikke en god time, men når Boas spør om å få låne ei flaske for å ta med opp på fjellet til kompisen, svarer Per at det er fritt.

Etter ei stund må Per ut på det vanlige ærendet sitt – de gjorde fra seg på utsida av huset. Straks han var ute av døra tenkte Boas at nå skulle han sannelig undersøke om han ikke fant ei flaske likevel. Og det gjorde han. Flaska stod i benken, og Boas var snar til å skjule den i bukse. Per kom inn igjen, og karene ble sittende og prate til glassene var tomme. Boas spurte om Per ikke kunne prøve å finne noen rester likevel, nå som de var så godt i gang. Og Per tok til å leite.

Like etter hører Boas at Per begynner å banne og sverge på samisk ute på kjøkkenet: Den mannen som hadde stjålet den her flaska, han skulle miste føttene sine, det var iallfall sikkert. Boas forstod en del samisk og skjønnte hva han sa, men tenkte at det var vel ikke så farlig. – La han nå bare bannes og gande, sa han til seg selv.

Like etter ordna Boas seg på å gå opp til kameraten på Geitvannet. Nå hadde han jo ei flaske hjemmebrent. Per fortsatte og bannes og gande helt til det siste, men Boas gjorde seg dum i maska og sa at det var fryktelig at folk skulle stjele slik fra Per. Dermed takka Boas for seg og begav seg ut i den vakre sommernatta. Sola skinte og det var varmt da han gikk opp

Geitdalen. Han ble tørst og stoppa ved Geitvannselva for å drikke vann. Han satte seg ved elva, og her slokna han.

Senere fortalte han at han hadde sett på klokka da han stoppa for å drikke vann, og da han våkna oppdaget han med forbauselse at det hadde gått ti timer. I alle disse timene hadde han vært som borte fra denne verden. Ingenting hadde han sett og ingenting hadde han hørt. Da begynte han å tenke på gandinga til Per. Hadde Per skjønt at det var han som tok flaska? Nå ble Boas skikkelig redd, for han hadde jo blitt fotlaus. Han hadde ikke vært i stand til å røre seg på flere timer. Boas elta flaska nede ved elva, aldri i livet om han torde å ta den med.

Per fikk respekt i bygda etter dette.

Mannen som går igjen på Mariteng

Dette hendte på Mariteng nær fiskeværet Øksfjord i Finnmark. Området har vill natur med bratte fjellsider som stuper rett ned i det brådjupe havet. Gårdene klamrer seg til fjellsidene.

På Mariteng er det et nedlagt småbrukbruk, et gammelt gult hus, et fjøs og et naust i fjæra. Den smale veien snor seg utover mot Øksfjord, med en bratt bakke like etter Mariteng. I denne bakken det hendte det. I denne bakken hadde mor mi, Sally, en underlig opplevelse da hun var 20 år.

En fin høstdag i slutten av september, mens det ennå var lyst om ettermiddagen, var mor på besøk på hjemplassen sin, Burfjord. Hun skulle sitte på tilbake til Øksfjord med to karer, Lille-Jens og Oddbjørn. Det tar nesten en time å kjøre denne strekningen. Etter en stund kom de til Mariteng og kjørte forbi et gult hus. Med ett så mor en ravn som kom flygende rett imot dem. Fuglen var i underkant av to meter fra frontruta da den brått endret kurs og steig rett til værs. Mor skvatt til, men de andre i bilen så helt uanfektet ut.

Nå var bilen nådd bakken. Litt lenger fram så mor med ett en mann. Det var en stor mann. Han hadde på seg beksømsko, selbustrømper, nikkers og grå anorakk. Det var en vindnikkers som brukes til skiantrekk. Han hadde en gammel, grå sekk på ryggen. Da bilen passerte mannen, utbrøt mor : - Ser dokker den underlige mannen? De andre i bilen så litt rart på henne og påstod at de ikke så noen. - Jammen, du holdt jo på å kjøre på han, sa hun til Lille-Jens. Han hadde kjørt så nært at hun syntes han hadde sneiet borti han. Men de andre stod på sitt – de hadde ikke sett mannen. For å føye henne snudde de seg og så tilbake, men det var ingen å se. Nå kunne heller ikke mor se mannen.

Mor fortalte senere noen venninner i Øksfjord hva hun hadde sett på kjøreturen. Da fikk mor høre at det også var et par av disse jentene som hadde sett ”han”, som de sa, ”mannen som går igjen på Mariteng”. Ut fra de ytre beskrivelsene som mor ga av mannen, stemte det helt med det de sjøl hadde sett. De fortalte henne at det også var andre i bygda som hadde sett denne mannspersonen.

Ennå den dag i dag kan mor huske helt tydelig hvordan mannen så ut.

Den grå damen

Denne historia jeg skal fortelle, fikk jeg høre på en leirskole i Øksfjord i Vest-Finnmark. For en del år siden oppholdt jeg meg der sammen med andre elever og noen lærere. Vi dro en regnfull høstdag på en båttur til ei meget omtalt lita øy som hadde vært hjemsøkt av mange mystiske og uforklarlige hendelser. På turen til øya fortalte en av de voksne som var med, flere historier om disse hendelsene. En av historiene gikk ut på at ved mørkets frambrudd, gjerne om høsten når stormene setter inn, har folk sett ei gråkledd dame komme gående over øya ned til fjæra. Ser en nærmere etter, beveger hun ikke benene, men svever over stien. Når hun kommer fram til fjæra, forsvinner hun i løse lufta.

Det blir fortalt at på 1800-tallet bodde det en liten fiskerfamilie på øya. I en av de verste snøstormene i manns minne kjempet en liten trebåt med far og sønn om bord for livet. Storhavet vant. Igjen på øya gikk kona dag etter dag, uke etter uke, år etter år, og ventet og lengtet etter sine kjære.

Etter det som blir fortalt, gjør hun det ennå. Så tar du deg en tur til øya om høsten i dårlig vær, kan du risikere å møte den grå damen på sin hvileløse ferd.

Ekko fra krigen

Da jeg var 12 år og gikk i sjette klasse, dro jeg med klassen til Øksfjord på leirskole. Vi hadde ikke vært der lenge før vi ble fortalt ulike historier om skumle ting som pleide å skje der. Nå var det sånn at vi bodde på en gammel skole under oppholdet. Denne skolen var ikke i bruk ellers i året. Skolen lå ganske øde, tett inntil en skog.

To av de voksne som var fra Øksfjord, fortalte at under 2. verdenskrig var skolen beleiret av tyskere. Tyskerne brukte kjelleren til å henrette

norske soldater og sivile. De ble skutt i hodet eller hengt. I ettertid, fortalte de to, hadde innbyggerne hørt ulike lyder, og folk hadde sett mystiske skikkelser. Vi unger syntes det var kjempespennende å høre på alle disse historiene, men vi trodde vel egentlig ikke så alt for mye på det heile.

Under leirskoleoppholdet var kjelleren på skolen blitt tatt i bruk som oppholds- og aktivitetsrom. Her var stod et bordtennisbord. En ettermiddag var bestevenninna mi og jeg nede i kjelleren for å spille bordtennis. Etter at vi hadde spilt en stund, ble vi oppmerksomme på at døra til dusjen gikk sakte opp. Vi holdt opp å spille og ble stående og se på døra og på hverandre. Plutselig kom det en rar og ekkel lyd inne fra dusjen. Det var en slags gnissende knirkelyd som bare gjentok og gjentok seg. Vi ble naturlig nok vettskremte og holdt på å klore hverandre i panikken som oppstod fordi vi begge ønsket å komme først opp trappa og bort fra kjelleren. Omsider fant vi noen voksne og fikk fortalt dem vi hva vi hadde opplevd, men de smilte lurt og var slett ikke sikker på at det vi sa, var sant.

I ettertid har venninna mi og jeg kommet fram til at lyden vi hørte, kunne minne om tau som gnissa mot et underlag, for eksempel en bjelke. Den dag i dag er vi fortsatt enige om hva vi var vitne til. Vi veit hva vi så, og vi veit hva vi hørte. Plasseringa vår, hvordan vi stod i rommet i forhold til utgangen og dusjen, gjør at det er umulig at noen andre på skolen kunne ha hatt plass eller mulighet til å lage ablegøyer med oss.

Det jeg så, har brent seg til netthinna, og lyden jeg hørte, kverner ennå langt inne i hodet. Opplevelsen vil forfølge meg resten av livet.

Sagn fra Troms

Mannen som kunne gande tilbake tyvgodset

Dette er ei fortellingen fra Ytre Kvænangen i Nord-Troms. Historien er knyttet til bygda Meiland, som ble fraflyttet rundt 1960. Den siste fastboende flyttet i 1966, og da ble også både strøm- og telefonlinjen frakoblet. Bygda har ingen veiforbindelse, så all transport gikk via sjøveien. Nærmeste kommunesenter er Skjervøy, som man kan se fra stedet, mens bygdas eget kommunesenter, Burfjord, ligger videre innover i Kvænangsfjorden. Det er vel en "sjarkhalvtime" til hvert av sentrene. I dag benyttes Meiland kun som sommersted for fraflyttede, som så mange andre steder langs kystleia i Troms og Finnmark.

På dette stedet bodde Kasper Nilsen. Han var en person som alle kjente, og som var godt likt av alle. På folkemunne går det mange fortellinger om Kasper Nilsen og om de under han har medvirket til. Han var kjent for å kunne ta bort verk, stoppe blod og stanse personer eller skip som var på vei mot fare. Han kunne også bringe på plass bortkomne gjenstander. Det som her skal fortelles, handler om hvordan Kasper Nilsen fikk tilbake noe som var stjålet fra ham.

En høst var en russisk lastebåt på vei sørover med trelast. Båten kom ut for dårlig vær og sank ute i havet. Lasten slet seg og ble ført innover mot land, og deler av lasten havnet i området rundt Meiland. Den dag i dag finnes det fremdeles rester av russeplank her.

Noe av planken havnet i fjæra hos Kasper. Denne tok han vare på, og stablet den opp ved naustet, og her ble den liggende et par års tid.

Men en vår da Kasper kom til stedet, var to planker borte. Dette visste han fordi han husket hvordan han slet for å få stablet seks planker i høyden. Nå var det bare fire tilbake. Kasper brød seg imidlertid ikke om å anmelde forholdet. Han regnet med at plankene ble levert igjen ganske raskt, og satte seg derfor rolig ned uten å foreta seg noe. Og ganske riktig; fjorten dager senere var plankene ført på plass og pent oppstablet igjen.

Medhjelperen til tyven fortalte siden hva som hadde skjedd med han som hadde forsynt seg av planken. Tyven hadde fått store smerter i den ene armen, og smertene tiltok i to døgn før han oppsøkte legen. Det ble tatt røntgen, og mannen ble satt på tablettkur, men ingen ting hjalp. Smertene økte i styrke og ble etter hvert uutholdelige. Legen hadde ingen råd eller forklaring.

Den uheldige tyven kjente til Kasper Nilsen og de historiene som gikk om ham, og han begynte etter hvert å ane hva som skulle til for at han skulle bli fri smertene. Kunne det ha seg slik at Kasper Nilsen hadde kastet gand på ham for å få ham til å levere tilbake plankene? Etter fjorten dager med smerter og søvnløse netter torde han ikke å la noen muligheter være uprøvd. Han tok kontakt med medhjelperen sin og forklarte hva han trodde var årsaken til smertene, og bad ham om å hjelpe til med å legge på plass det de hadde tatt.

Og sannelig gikk det ikke slik som mannen hadde trodd: Da plankene var pent oppstabled igjen, forsvant smertene. For første gang etter tyveriet kunne mannen gå smertefri til sengs. Det merkelige er at Kasper Nilsen ikke kunne vite at plankene var blitt lagt på plass denne kvelden.

Biretluokta

Utenfor Hønebukta på Spildra ligger ei bukt som kalles Biretluokta. Den skal ha fått navnet etter et tsjudesagn.

For lenge siden budde det ei kone i Rappelbukta som het Biret. Hun var for det meste alene hjemme med den lille dattera mens mannen var ute på Finnmarksfiske. Det var hun også den gangen hun plutselig fikk høre rop og skrik fra nabogården. Da hun så etter, oppdaget hun flere fremmede menn på tur opp mot gården. Biret skjønte straks at det var russetsjudene som var ute på plyndringstokt. Hun tok barnet på armen og sprang sørover langs øya.

Tsjudene hadde oppdaget henne og kom springende etter. Én kilometer hjemmefra visste Biret om ei hule. Nå klarte hun ikke å løpe lenger, så hun gjemte seg og barnet innerst inne i den mørke hula. Straks tok en edderkopp til å spinne et nett over åpningen.

Russerne lette etter henne. De forstod at hun måtte ha gjemt seg i nærheten. De fant også fram til hula, men da de oppdaget etterkoppnettet, lette de ikke der.

Biret og barnet ble ikke funnet, og de var de eneste overlevende på hele øya. De klarte seg gjennom sommeren ved å leve av naturen. Utpå seinsommeren kom mennene hjem, og Biret og barnet var reddet.

På Spildra er det ei lita bukt som har fått navn etter denne hendelsen, den kalles Biretluokta. En stor haug ovenfor heter Biretluok-haugen.

Skjervøykongens skatt

Ute i det kalde, store havet ligger ei lita øy som heter Skjervøy. Her vokste jeg opp, ved foten av Stusnesfjellet, og her har jeg mang en gang drømt om å finne ut av øyas hemmelighet.

Det var bestefaren min som første gang fortalte meg om skatten, men siden har jeg hørt flere forskjellige versjoner av fortellingen. Vi som er herfra, har nok alle sendt nysgjerrige blikk opp mot fjellet, og kanskje dristet oss ut på skattejakt i sene kvelder – men like ofte blitt skremt ned igjen.

Det er ikke det at fjellet er så stort og skremmende, jeg har selv vært der oppe, men går du dit med tanke på å finne skatten... da er det som om fjellet vet. Da hviskes det i trærne, og med ett kan du høre hese ravneskrik. Ravnene her er både større og mørkere i fjærdrakten enn andre steder, og det sies at blikkene er kalde som ei stjerneklar vinternatt. Dette er Stusnesfjellets voktere: Skjervøykongen og tjenestejenta hans.

En gang for lenge siden levde de to som mennesker i det lille fiskeværret i Nord-Troms. Skjervøykongen, eller Heggelund som han het, var en dansk handelsmann som kom til øya og skapte den om til et senter for skibshandel. På denne tida var det vanlig med nessekonger, og derfor fikk han navnet Skjervøykongen. Du tror kanskje at alle fikk ta del i rikdommen, men det var ikke slik. I stedet måtte folk betale skatt til Skjervøykongen og presten, noe som førte til mindre penger i pungen til den vanlige mann. Folk var misfornøyde. Heggelund prøvde å blidgjøre dem med å skjenke ei ny altertavle til kirka, men det hjalp ikke. Ble de kanskje mette av ei altertavle?

Så en gul høstmorgen kom en fremmedkar til øya. Han hadde ingenting å selge og ville heller ikke handle. Dette syntes folk var rart, men det var alltid stas å få fremmedfolk til bygda, og de tok i mot ham med åpne armer. Likevel var det én som sendte karen fluksens ut av døra uten at han gav ham matbiten - og det var selvfølgelig den gjerrige Skjervøykongen. Dette skulle han imidlertid få angre. Det fortelles at fremmedkaren spyttet på dørstokken og mumlet noe ingen forstod.

Samme kveld ble Skjervøykongen dårlig. Tjenestejenta stelte ham både dag og natt, uten at det hjalp. Hun sendte bud etter både doktoren og presten, men de kunne ikke hjelpe de heller. Da søndagen kom, sendte Skjervøykongen tjenestejenta i kirka slik at hun kunne be for ham. Jenta ble stående utenfor kirka etter prekenen og skryte av alle pengene hun kom til å få så snart Heggelund kreperte. Presten hørte hva hun sa og ga henne en sviende ørefik før han gikk til Heggelund og gjenfortalte det hun hadde sagt. Heggelund ble så rasende at det var som om all sykdom

forsvant da han fikk prestens beskjed. Samme natt lot han som han sov, og da han var sikker på at tjenestejenta hadde gått til ro, kledde han på seg. Stille listet han seg ut i den mørke høstnatta, det eneste som kunne høres var klirringa fra pengeskrinet hans. Han klatret opp ura på Stusnesfjellet, og der gjemte han skatten.

Den kalde høstlufta var ikke god for ham, og utpå natta ble han alvorlig syk. Tjenestejenta ville hente presten, men da ble Skjervøykongen straks mistenksom:

- Det var da merkelig kor travelt du fikk det? Kanskje har du tenkt deg opp i ura for å finne pengene mine?

Straks ordene var falt, ble han sikker på at det var slik det forholdt seg. Tanken på at jenta skulle ta rikdommen hans gjorde den grådige mannen gal av raseri, og fråden stod om munnen på han da han brukte sine siste krefter til å ta livet av henne. Neste morgen fant presten både jenta og Heggelund død.

Ryktet om skatten nådde langt, og det kom fremmede til det lille fiskeværret for å høre historien. Ingen på Skjervøy hadde glemt den merkelige fremmedkaren som hadde spyttet på dørstokken til Heggelund og mumlet ord som ingen kunne forstå. Folk snakket mer og mer om denne fremmedkaren: Hadde han gandet trolldom på Heggelund?

Da bestefaren min var ung, kom det tre karer til øya og slo seg ned der. De hadde seilt på alle verdens hav og lo godt av historien og folks redsel for to ravner. De to ravnene var kommet til øya samme dag som Skjervøykongen og tjenestejenta ble lagt i jorda. Folk som hadde sett etter skatten, kunne fortelle om galskapen til disse overjordiske fuglene; de skrek og klorte etter hver mann. Folk la fort sammen to og to og var enige om at det var fremmedkaren sitt verk. Han måtte ha vært en sjaman og kastet trolldom på både Heggelund og den grådige tjenestejenta, og nå var de dømt til å vokte skatten til evig tid - som ravner.

De tre sjømennene kunne ikke le nok av den historien. De mente at to småkranglete ravner neppe kunne være verre enn ei trollete kjerring hjemme i stua. Fast bestemt på å finne skatten dro de av sted opp ura på Stusnesfjellet, men bare en time etter var de nede igjen, like tomhendte som da de dro. De var tydelig skremt, og nå ville de ikke høre mer snakk om skattejakten. De fortalte ingen ting fra turen opp i ura den lyse junikvelden for lenge siden, men det fortelles at nede i bygda hadde flere hørt hese ravneskrik og sår menneskegråt.

Den dag i dag er det ingen som med sikkerhet kan fortelle hva som skjedde med de tre tilreisende. De bosatte seg på øya, men ville aldri fortelle hva de hadde opplevd oppe på fjellet, selv ikke etter flere år. Ravnene er fremdeles der oppe. De sirkler rundt fjellet, og man kan ofte

høre hese ravneskrik fra fjellets topp. Da kan en se tre menn slå blikket ned i bakken, og de nå gamle ryggene skjelve lett. De vet kanskje hvor skatten ligger skjult, men de kjenner også til råskapen til skattens voktere: Skjervøykongen og tjenestepiken.

Kona på Kiil-gården

Før andre verdenskrig stod det et handelssted på Skjervøy som het Kiil-gården. Her bodde det en familie på fem. Gården lå nede ved havna og var et naturlig stoppested for alt som kunne krype og gå av handelsfolk.

Kona på gården var ei nøye og streng dame, men hun var også kjent for å være et usedvanlig hyggelig menneske. Hun var svært stolt av gården og veldig nøye på at alt var i orden, både inne og ute. Hun hadde høy respekt i bygda.

Folk kunne ofte se henne stå bak gardinen i andre etasje, akkurat som om hun ville følge med at alt gikk riktig for seg. For folk på Skjervøy var hun en påminnelse om at de måtte ordne opp etter seg, for gjorde de ikke det, kunne de være sikre på at kona på Kiil-gården hadde observert dem, og det syntes de var fryktelig pinlig.

Kona døde like før 2. verdenskrig. Men det rare var at folket på Skjervøy fremdeles kunne se henne stå bak gardinen og følge med. Hun forsvant ikke før vinduene i gården ble skiftet ut noen år senere.

Kiil-gården står fortsatt der i den gamle stilen, men kalles nå for Eide handelssted. Her drives det fremdeles med handel, men kona står ikke lenger i vinduet.

Dauingbein

Det er en kjent sak at det kan være farlig å komme borti bein fra døde. Da utfordrer man krefter som man ikke burde innlate seg med. Det som her skal fortelles, utspant seg en gang på 1930-tallet på en båttur mellom Meiland og Skjervøy:

En høstdag skulle to unggutter på 17 år ro til Skjervøy. Faren til en av guttene var med i båten. Ettersom de skulle gjøre forskjellige ærender, skiltes de da de kom fram. De ble enige om å møtes igjen like før hjemturen.

Faren gikk seg på en finsk mann som bodde i Lyngen. Han het Lavolla og var kjent for å kunne helbrede. Lavolla spurte om han kunne få skyss når de skulle tilbake til Meiland, ettersom han skulle dit for å kjøpe skinn. Faren mente at det måtte bli ei råd med det.

Da alle var ferdige med sitt, tok de fatt på hjemveien. Ungguttene la til å ro, men de hadde ikke kommet langt før faren satte i å skrike og jamre seg, for det reiv og verket i hele kroppen. Lavolla fikk bange anelser og sa til ham: - Ka du har gjort på Skjervøy? Var du og såg på grava til han Kiil?

Kiil var en stor handelsmann på Skjervøy i sin tid. Nå kom faren på at han hadde vært på kirkegården, og gått forbi grava til Kiil. På grava lå det en sekk med masse beinrester. Faren hadde sparket i sekken og sagt: - Kiil er alt for god til å ligge i lag med de her dauingbeina.

Etter at faren hadde fortalt dette, leste Lavolla over han, og smertene forsvant, men han advarte ham sterkt etterpå: - Når vi kommer til Meiland, så må ikke du være den første til å gå i land. I det samme kom det et sterkt lys opp fra havet. Mennene skvatt til, og guttene fossrodde for å komme bort fra det. Panikken grep dem mer og mer ettersom lyset fulgte båten. Det rare var at lyset holdt seg i ro straks de tok en pause, men da de la til å ro igjen, begynte lyset å sige ved siden av båten. Like før de la i land i Meiland, for lyset mot Haukøya og ble borte.

Opplevelsen hadde vært så skremmende at faren glemte advarselen fra Lavolla, og som førstemann hoppet han i land. Lavolla gikk for å kjøpe skinn, og han hadde ikke før gått før faren ble så dårlig, så dårlig. Det var som om tusen fingre kløp i kroppen hans. Guttene la på sprang etter finnen, og på nytt leste han over faren til han ble helbredet.

Etterpå sa Lavolla at hvis ikke ungguttene og han sjøl hadde vært der, så hadde faren blitt dratt på sjøen.

Slakteplassen til de underjordiske

På begynnelsen av 1900-tallet hadde alle som drev med gårdsbruk i Skibotn gått sammen og bygd seg ei gjeterhytte. Hytta lå vakkert og idyllisk til, et stykke oppe i skogen. Folk førte kyrne på beite tidlig om morgenen og hentet buskapen igjen om kvelden. Da var hytta god å ha; her kunne de lage seg mat og få seg en hvil før hjemturen.

Men en kveld skjedde det noe merkelig: En av kyrne var borte da de skulle føre budskapen hjem. Det hadde også skjedd før at de hadde mista et av dyrene, men de trodde at dette hadde sin naturlige forklaring,

ettersom de hadde leita uten å finne noe. Men denne gangen begynte de å stusse. De fant en plass der det tydelig hadde foregått slakting. På marka var det blod, og skinnet etter kua lå igjen. Denne slakteplassen lå like ved hytta. Bøndene gikk inn i hytta, og så at det hadde vært noen der. Både koppene og fatene stod igjen på bordet.

De fant ut at de måtte undersøke saken nærmere, og besluttet at de skulle holde vakt ved gjeterhytta. Ei natt ga de seg i veg oppover skogen, og rundt midnatt var de framme. Alt var stille og fredelig i flere timer, og mennene sluppet av og tenkte at her kom det neppe til å skje noe. Men der tok de feil. Midt på natta hørte de plutselig et fryktelig leven inne fra hytta. Det var lys i hytta, og det hørtes ut som at det klirret i kopper og fat. Bøndene ble livredde, men bestemte seg likevel for å gå inn for å se. De gikk opp og gikk i samlet flokk og åpnet døra. Hytta var helt tom. Der var ikke en levende sjel å se. Men det som virkelig gjorde dem skremt var at koppene og fatene stod igjen på bordet, og det var fyr i ovnen.

Da taket blåste av Rasch-gården

Nesten innerst i Lyngenfjorden, på østsida, ligger Skibotn. Stedet er omkranset av fjell, landskapet er bredest nede ved fjorden, og smalner inn i en trang dal mot grensa til Finland.

I gamle dager var det marked på Skibotn både sommer og høst. Da samlet det seg folk fra både Sverige, Finland og Norge, som byttet mel og fisk mot kjøtt og reinskinn. Det var stort behov for overnattingsplasser under markedet. I enden av markedsgata stod et stort, flott hus, som ble kalt Rasch-gården etter familien som eide den. Rasch-familien var rik og velstående, men dessverre verken gavmilde eller gjestfrie.

Den historien som her skal fortelles utspant seg under høstmarkedet en gang på slutten av 1800-tallet: En kveld kom en gammel same til fots til Skibotn. Han hadde gått langt og var sulten og trøtt, og nå ville han prøve å finne seg husly for natta. Da han så Rasch-gården, tenkte han at det sikkert måtte være ei ledig seng i det store huset, og var han heldig, ville de nok spandere litt mat på han også. Han gikk inn og banket på ei dør der han hørte folk. - Kom inn, svarte det innenfra, og sammen åpnet døra og fikk se et bord dekket med all verdens deilig mat. Rundt bordet satt seks personer som han raskt kunne plassere i tre generasjoner. Sammen kjente at munnen ble fylt med vann ved synet av all maten, og glemte nesten hva han skulle spørre om. Da spurte den røslige husbonden med

hard stemme: - Kossen æren' har du som kommer og forstyrre oss midt i kveldsmaten?

På denne tida var samene kjent for å være både skitne og 'lusat', så Rasch ville ikke ha ham i huset. Han unnskyldte seg med at de ikke hadde plass. Da ble samene sinte og forlot huset med disse ordene til avskjed: - Æ kan nok sove under åpen himmel, men da skal også du få sove under åpen himmel.

Senere så tjenestejentene at samene gravde i sanden utenfor huset, mens han mumlet noe for seg selv. Det sies at samene ble så sinte da han ble nektet overnatting, at han kastet gand på Rasch.

Neste dag blåste det opp til en sterk storm som tok taket og halve veggene på Rasch-gården. Men det rare med dette var at alle de andre husene fikk stå i fred, det var bare huset til Rasch som ble skadet av vinden. Det fortelles at folk fant både sengeklær, madrasser og tømmerstokker fra huset langt oppe i fjellsida. Dermed gikk det som samene hadde spådd: Også Rasch fikk sove under åpen himmel.

Mannedrapet

På midten av 1800-tallet herjet det karjelske røverbander på Nordkalotten. På folkemunne ble disse kalt både 'tsjuder' og 'russehunder'n' fordi det var så mange som kom. Det hendte at de stoppet på plasser uten å gjøre annet enn å kreve mat og husly, men ofte hadde de vondt i sinne.

En gang stoppet de i Tornedalen i Finland for å få mat. De hadde hørt om ei dame som het Emma. Emma var kjent for å være snill, men sladrete. Hun ble kalt Gielas-Emma, som betyr sladrekjerring. Emma så tsjudene komme mot gammen sin. Ettersom hun ikke var sikker på lynnet deres, gjemte hun de to guttene sine i et jordhull i gammen, og seg selv i en alkove ved siden av.

Tsjudene kom inn og kjente at det var varmt og godt i gammen. De tenkte at Emma kunne ikke være langt unna. De pratet seg imellom på finsk: - Hvor er Gielas-Emma? Da ble Emma sint. Hun skulle ikke ha på seg at hun var sladrete: - Jeg er ikke sladrete. Dessuten har jeg gjemt barna i jordhullet under gammen og jeg selv står her i alkoven.

Dermed drepte tsjudene både Gielas-Emma og ungene hennes. Siden gikk de videre nordover og kom ned Skibotndalen. De bygde en flåte nede ved sjøen der Skibotn sentrum er i dag og seilte over til Karnes i Lyngen, der det var kirkested. I Karnes overrasket tsjudene menigheten

og tok livet av dem de kunne komme over. På grunn av dette blir denne plassen den dag i dag kalt for Mannedrapet.

Sagnet om Stallo og jenta i Skogspeiderdalen

I gamle dager bodde det bare én familie i Steinvika, og siden var det ikke folk å se før man kom til Lyngsdalen. I Lyngsdalen var det også bare én gård, og i Oksvika var det to, så det var tynt befolket på denne strekningen. Familien i Steinvika hadde kun ei datter, og henne var de umåtelig glade i. Jenta var vakker å se til, og hun var klok og snartenkt attpåtil. Det siste kom godt med den gangen hun passet buskapen og en stallokjempe kom til henne.

Stalloen ble forelsket med en gang han så den vakre jenta, og bad henne om å bli med ham. Jenta ville naturligvis ikke bli med den stygge, fæle Stalloen, så hun svarte at hun ikke kunne bli med ham, da hun var den eneste dattera hjemme. Men Stalloen tok ikke nei for et svar: - Det nøtte ikke før deg å si nei. Eg e' en stallokjempe, og det e' ingen som klare med meg.

Jenta ble livredd da hun hørte dette, og sa at hun måtte hjem. Hun kunne ikke bli med ham denne dagen. Men Stalloen ga seg ikke. Han insisterte på at kunne ikke hun bli med ham, ja da måtte han bli med henne.

Foreldrene fikk nærmest sjokk da jenta kom hjem med Stalloen, og det ble ikke stort bedre da kjempen sa til dem: - Eg skal ikke gjøre dåkker nåkka, men eg tar jenta med meg. Det nøtte ikke før dåkker å si nei, for gjør dåkker det, så må eg dræpe dåkker.

Jenta forstod at hun måtte følge med Stalloen, ellers kom han virkelig til å drepe foreldrene. Men hun hadde en plan. Før hun fulgte med stalloen, spant hun to ruller med ulltråd, nøstet dem til et nøste, og underviste faren sin: - Dåkker må komme før å se ætte meg. Når eg går fra Skogspeiderdalbukta, bind eg tråen fast i trær'n. Når dåkker ser at vi har fyrt opp, så skjønne dåkker at Stallo har lagt haue sitt i fanget mitt, og at eg lyske han. Då søv han, og eg har løsna på båndan på forkle, så eg kan springe bort når dåkker stikk han med spydet.

Dermed gikk jenta med Stallo, og faren gikk straks til Lyngsdalen for å hente hjelp.

I Lyngsdalen var det en sterk mann som hadde et spyd. Faren bad ham om å hjelpe seg, og så hentet de flere mannfolk og la i vei i samlet flokk etter ullgarnet. Det var ikke vanskelig å finne sporet. Jenta hadde bundet ulltråden så fint til trærne at det var enkelt å se hvor hun og Stalloen

hadde tatt veien. Først fulgte de tråden gjennom en lang dal. Plutselig forsvant tråden bak en stor stein. Mennene listet seg bort til steinen og kikket forsiktig bak. Og ganske riktig; der satt jenta og lysket hodet til Stallo mens han lå og sov.

Mannfolkene gjorde opp ild og fikk spydet inn i varmen. Da jernet var rødt, stakk de Stallo. Han tok tak i forkleet til jenta, men hun hadde løsnet det, slik som hun hadde sagt til faren sin. Jenta sprang bort det forteste hun vant. Da ropte Stallo: - Hadde eg visst av deg, du di bikkje, så hadde eg vikla tarman dine rundt trær'n. Så døde han.

Mannfolkene grov ned Stallo, og la ei stor steinrøys over. Steinen fikk navnet Stallo-gedgi, og dalen fikk navnet Stallo-vaggi. Steinen står den dag i dag i Elvevoll-dalen. Den er større enn to velvoksne mannfolk i høyden.

Den kvite hesten

Denne fortellinga er fra slutten av 1800-tallet. Den handler om Ole Nilsen, eller Ol'Nilsa, som han ble kalt i bygda. Ole var født rundt 1850-60 i den lille bygda Rotsund. Den gangen tilhørte den Skjervøy, men i dag ligger bygda i Nordreisa kommune.

Ol'Nilsa hadde hatt en gjev, hvit arbeidshest som var til god hjelp i vedskogen. Hver dag var han og hesten sammen om det arbeidet som måtte gjøres, og Ole stelte godt med hesten sin. Men årene gikk, og hesten ble gammel. Til slutt ble den så dårlig at den måtte avlives. Ol'Nilsa var ingen rik mann. Han måtte greie seg uten hest ei god stund, til han hadde råd til å kjøpe seg en ny.

Det fortelles at Ole var på tur alene i vedskogen, en dag sent på høsten. Det var allerede begynt å mørkne. Han skulle gå helt opp til Rotsundelv, oppe ved Sommarsetbakken. Dit var det 3-4 kilometer hver vei, så det var et godt stykke å gå. Han var trøtt og sliten, men i vedskogen måtte han. Skulle familien klare seg gjennom vinteren, var det ingen annen råd. Men det var tungt å gå alene. Han savnet hesten sin. Han trasket av gårde med øksa over aksla og djupe rynker i panna. Best som han gikk der og tenkte, dukket det plutselig opp en hvit hest med kjerre. I kjerra satt en fremmed mann. Mannen bydde Ol'Nilsa skyss ut i skogen. Ole ble forfjamsa, men han takket ja, og kleiv opp i kjerra. Det rare var at hesten gikk akkurat dit Ole skulle. Det var akkurat som om de kjente plassen, som om de hadde vært der før.

Med det samme Ole steg av kjerra og skulle takke for turen, forsvant både den hvite hesten og kjerra med den fremmede mannen.

Ol'Nilsa fortalte folk om det merkelige han hadde opplevd, og ettersom han var en godt voksen og kristelig mann, trodde folk på han.

Ingen har sett verken hesten eller mannen i ettertid, men det er flere som kan fortelle at de har hørt en mann som prater med hesten sin i skogen.

Gården Skjellselva i Rossfjordstraumen

Før krigen skjedde det noe merkelig på gården Skjellselva i Rossfjordstraumen, og siden da har ulykker og uhell forfulgt stedet. Den gangen ble gården drevet av en mann som het Roland. Han hadde godt med penger og manglet verken vått eller tørt.

Et år kom det ei samekjerring vandrende nedover Langnes på selveste julekvelden. Hun hadde gått over fjellet fra Målselv, bærende på et lite barn. Kjerringa var både sliten og sulten da hun fikk se gården til Roland, og hun tenkte at her skulle det nok bli råd med både en matbit og en hvil. Barnet hadde ikke fått mat på flere timer, og det klynket så sårt i armene hennes da hun med et bedende blick spurte Roland om han hadde noe å gi henne. Men Roland var nok irritert over å bli forstyrret i julekveldsfreden, så han svarte kontant nei. Han hadde ikke noe å gi fra seg. Dermed sendte han kjerringa og ungen på dør. Da så samekjerringa på han og sa: - Det skal komme tider da du ikkje har nokka å gje, verken til deg eller din familie.

Tre år etter var gården på tvangsauksjon.

Opp gjennom årene har mange forsøkt å drive gården, men ingen har bodd der særlig lenge. I løpet av 13 år hadde den 8 forskjellige eiere. Den siste hadde egen gård fra før og kjøpte Skjellselva for å bruke jorda. Han rev ned alle bygningene på gården. Husene ble jevnet med jorda – men likevel døde han bare et halvt år etter kjøpet.

I dag er gården nedlagt.

Blomstene fra bestemors grav

Jeg skal berette om noe som skjedde da jeg var ti år, og som jeg siden har grunnet mye på. Jeg og to av søsknene mine var med mamma på

kirkegården for å plante nye blomster på graven til besteforeldrene våre. Mamma ryddet graven, hun fjernet de plantene som begynte å skranke og plantet nye. Vi barna gikk rundt og leste på gravsteinene. Da vi nærmet oss mamma igjen, hørte vi at hun pratet til graven der besteforeldrene våre lå. Hun fortalte at naboene ønsket å bygge en vei som gikk like utenfor trappa vår, noe foreldrene våre var uenige i.

Da mamma var ferdig, ryddet hun etter seg og la de gamle, litt visne blomstene i en haug litt utenfor kirkegårdsgjerdet. Jeg ble med henne, og så snart hun snudde ryggen til, tok jeg noen av blomstene og puttet dem inn under jumperen min. Jeg måtte gjemme dem, for jeg visste at det ikke var lov å ta med seg blomster eller noe annet fra kirkegården. Det hadde mamma sagt.

Da vi kom hjem, måtte selvfølgelig søstera mi sladre og fortelle at jeg hadde tatt med blomster fra kirkegården. Heldigvis ble ikke mamma sint, hun sa bare ”ja, ja, gjort er gjort”. Jeg gikk til en liten bekk litt bortenfor huset og plantet blomstene der. Før jeg gikk inn for kvelden, vannet jeg dem.

Dagen etter sprang alle søsknene ned til bekken for å se på blomstene. Hadde de visnet i løpet av natta, eller stod de like fint? Vi ble stående og gape da vi oppdaget at det var flere blomster enn i går kveld, og de stod finere enn de hadde gjort på kirkegården. Vi sprang i vill fart opp til mamma og fortalte at det hadde blitt flere blomster ved bekken. Mamma ble med ned til bekken, men hun så ingen blomster i det hele tatt. Hun trodde at vi lekte og gikk inn igjen. Men blomstene var der, og vi vannet dem også denne kvelden før vi gikk til sengs.

Denne kvelden skjedde det noe merkelig. I ti-tida stod mamma og så ut i hagen da hun plutselig fikk se at nabokona komme opp bakken, forbi lekeplassen vår og mot huset. Plutselig snudde hun og la på sprang nedover bakken mens hun tok seg på baken og hylte høyt.

Like etter flyttet naboene. De mente at bestemor gikk igjen på eiendommen deres. Nabokona fortalte at hun hadde sett bestemor, og ikke nok med det; bestemor kom etter henne. Hun hadde også sett at mamma stod i vinduet, og hun mente at det var mammas skyld at bestemor gikk igjen.

Da Tsjudene kom til Furuflaten

For alvorlig lenge siden holdt det til røverbander i Finland og Russland. Disse ble kalt tsjuder. Tsjudene kom stadig over til Norge og plyndret og drepte. De kunne ta hele buskaper fra folk, de slaktet kyrne og tok slaktet

med seg. Hadde folk gull og penger, tok de det også – de stjal alt de kom over.

Denne historien handler om en gang tsjudene kom til folket i Furuflaten, eller Lyngsdalen som det het før i tida. Folk hadde tatt sine forholdsregler, for tsjudene spredte frykt og gru rundt seg. I Furuflaten hadde folket gravd seg ei hule under en voll som het Sommervollen, og der gjemte de seg når tsjudene kom på røvertokt.

På denne tida gikk ferdselsårene langs sjøveien. For å komme seg til Furuflaten måtte tsjudene komme med flåter eller båter fra Skibotn og den andre sida av fjorden. En gang kom tsjudene bevæpnet med spyd, pil og bue over fjorden. Folket i Furuflaten hadde heldigvis kommet seg i sikkerhet i hula, ettersom de alltid hadde en ung gutt som holdt vakt oppe på Pollfjellet, og som varslet bygdefolket straks han så fremmede. På turen opp var det en gammel tsjude som var blitt igjen. Han var dårlig til beins og klarte ikke å holde følge med resten. Etter ei stund høvde det seg slik at han måtte hvile seg litt. Han satte seg ned rett ved hula som folket hadde gjemt seg i. Mens han satt der, hørte han folk som pratet. Gammeltsjuden skjønnte ingen ting. Hvordan kunne han høre stemmer fra jorda? Plutselig gikk det opp for ham at han hadde funnet gjemmestedet til folket i Furuflaten. Ivrig slo han staven ned i bakken og begynte å halte oppover etter de andre. De hadde allerede passert Nessevollen da han nådde dem igjen.

Unggutten som satt oppe på Pollfjellet, hadde sett alt sammen. Han pilte nedover, tok staven og flyttet den slik at den gamle tsjuden ikke skulle finne tilbake til stedet. Samtidig ropte han en advarsel til folket i hula om at de skulle være stille.

Like etter kom tsjudene nedover dalen igjen. Gammel-tsjuden førte an på de dårlige føttene sine. Han så staven sin, og pekte at det var der han hadde hørt jorda prate. Tsjudene begynte å grave. De gravde og gravde, men fant ingen ting. Da ble de så rasende på gammel-tsjuden at de tok livet av ham og kastet ham oppi det hullet de hadde gravd.

På den måten berget folket i Furuflaten livet.

Flinkonbein-kilden

Det som her skal fortelles, skjedde i området Oksvik-Kvalvik i indre Lyngen. Eksakt tidspunkt vites ikke, men sannsynligvis skjedde det på slutten av 1800-tallet.

I ei av disse bygdene levde det en mann som het Anda. Han hadde store taleproblemer og ble av bygdefolket tatt for å være en bytting. En bytting var en huldreunge. Hvis noen fikk en unge som ikke var helt som andre unger, trodde de at huldra hadde vært der og tatt ungen deres, og lagt igjen sin egen. Derfor passet folk bestandig på å legge salmeboka eller bibelen i babykurven når de måtte gå inn i et annet rom. Dette var spesielt viktig før ungen var døpt. Folk mente at dette ikke hadde vært gjort i Andas tilfelle.

Anda hadde en hest som han kalte Flinkonbein. Denne hesten var en usedvanlig arbeidssom og dyktig hest, og Anda hadde nytte av ham både som selskap og arbeidskraft. Hesten levde lenge etter at Anda døde. Folk kunne huske Flinkonbein som en mosegrodd, gammel hest, med lang, hvit mane og snille, kloke øyne. Hesten var også svært dårlig til beins på slutten.

Oppe i Morehakka, som ligger oppe i skogen imot Kvalvikdalen, er det et oppkomme med klart, friskt kildevann. Her brukte Flinkonbein å stå for å kjøle de gamle, stive beina når han og Anda var i skogen for å arbeide. Etter at Flinkonbein døde, har denne kilden fått navn etter han. De gamle sier at kildevannet her leger både gikt og stive, vonde muskler.

Johanna-Jensinevinden tar hevn

For mange år siden hadde hele bygda i Furufleten i Lyngen gått sammen og dannet ei båtforening. Båtforeninga bygde et flott båthus og en molo på dugnad, og i dette arbeidet stod ikke kvinnfolkene noe tilbake for mannfolkene. Etter at arbeidet var unnagjort, ville imidlertid ikke mannfolkene ha med kvinnfolkene lenger. Nå bestemte de at båthuset skulle være forbudt område for kvinnfolk. Mannfolkene ville ta seg en dram uten at lestadianerkjerringene grein på nesen. Kvinnfolkene ble naturligvis rasende, men de tenkte at dette skulle nok mannfolkene få angre på.

Ikke lenge etter blåste det opp til et forrykende uvær. Det kom en kald og stri vind som på folkemunne ble kalt "Johanna-Jensinevinden". Johanna-Jensine herjet slik at alle de tolv båtene som hørte til båtforeninga ble slengt inn i moloen og knust til pinneved. Det merkelige var at fem hundre meter til hver side hang klesvasken til tork, helt uanfektet av Johanna-Jensine.

Mannfolkene var redd for at de hadde blitt gandet, siden de hadde nektet kjerringene å komme til båthuset. Likevel bestilte de seg nye båter fra Lyngseidet uten å gi kvinnfolkene adgang først. Men ingen båter kom til

Furuflaten. Johanna-Jensine satte inn for full styrke når båtene var kommet midtveis, og vinden herjet slik at de gikk ned, alle tolv.

Mannfolkene innkalte til nytt møte i hui og hast. Hva skulle de gjøre nå? De ble enige om at det hele sikkert bare var overtro og tilfeldigheter, så de bestilte nye båter. De fire første båtene gikk det likedan med som forrige gang; ingen av dem kom hele fram til Furuflaten. Den femte skipperen tenkte at han skulle blidgjøre draugen, så skulle han vel få båten sin velberget hjem. Mannen satte seg i fjæra med ei flaske hjemmebrent. Den delte han broderlig med draugen. Én dram til seg, og to heiv han på havet. Likevel røk motoren før mannen hadde kommet til Oksvika.

Den siste mannen før til Lyngseidet med traktor og tilhenger, for han tenkte å lure Johanna-Jensine med å frakte båten til lands. Men da han kom til Pollfjellet, mistet hengeren et hjul, og båten før i grøfta og knustes.

Mannfolkene samlet seg til et nytt krisemøte. Der vedtok de at kjerringene skulle få komme til båthuset, de skulle til og med få et eget rom slik at de kunne danne syforening og ha møter der. Dermed inngikk de forsoning med kvinnfolkene, og siden har de fått ha båtene sine i fred.

Mannen som kom tilbake fra den andre siden

For noen tiår siden holdt to svirebrødre i Kåfjord sammen i tykt og tynt. De levde et utsvevende liv, som svirebrødre ofte gjør, med mye fest og fyll. Under ei av fyllekulene ble de enige om at den av dem som døde først, skulle komme tilbake til den andre for å fortelle om hvordan livet var på den andre siden.

Tida gikk. Mennene festet og turet, og glemt var nok det løftet de hadde gitt hverandre. Så skjedde tragedien; den ene av dem døde av alkoholslag. Dette skremte imidlertid ikke den gjenlevende. Ei tid etter dødsfallet var han på vei hjem fra fest ei kald vinternatt. Han var halvfull. Veiene på den tida var ikke som i dag. Det var heller smale stier, eller tråkk. Framfor seg på stien kunne han plutselig se at det kom en mann. Han ventet at mannen skulle vike ut fra stien, slik at de kunne passere hverandre, men han som kom i mot gjorde ikke det. I stedet holdt han ut hånda, som til en hilsen. Nå lå måneskinnet bak den fremmede og gjorde ham utydelig. Det var bare mulig å se siluetten hans. Da de møttes stod månen rett over dem, og måneskinnet flommet over ansiktet på den fremmede. Mannen som kom fra festen var rede til å ta ham i hånden, da han plutselig så at det var den døde vennen som stod foran ham på veien.

Han hadde kommet tilbake for å fortelle hvordan det var å være død, slik som de hadde blitt enige om.

Mannen ble vettskremt. Han snudde om på stien og sprang til nærmeste gård. Her sprengte han opp døra. Den var kun låst med en gammel treslå, så det var ikke vanskelig. I huset lå det to gamlinger og sov. Mannen var så livende redd at han kastet seg opp i senga til dem. Han fortalte stammende hva som hadde skjedd. Da mannen hadde klart å roe seg ned litt, gikk de ut alle tre for å undersøke stedet hvor møtet hadde funnet sted. Der fantes det ikke spor etter noen av mennene, verken den levende eller den døde. Nysnøen skjulte alt.

Småfolket

På 1950-tallet bodde det et gammelt ektepar ved et elvejuv i Kåfjorddalen i Nord-Troms. Folket i bygda syntes at dette juvet var litt skummelt; det var bestandig så mørkt der. Nordavinden tok også ekstra godt tak når man gikk forbi. Huset til ekteparet var gammelt, og det var malt i en blass grønnfarge. Bygdeveien gikk forbi huset, og skoleungene måtte gå forbi der hver dag. Alle var enige om at kona som bodde i huset, var litt sær. Hver gang hun fikk besøk, gikk hun på rommet og gjemte seg. Hun var det man kaller folkesky.

En dag da ungene var på vei hjem etter en lang skoledag, fikk de se ei lita kjerring nede i juvet. Hun var kledd i en grå, lang kjole med hette over hodet, og på ryggen hadde hun en sekk. Da sa den ene av guttene: ”Se, der e’ ho Johanna ute og sanker ved”. Alle var enige om at det var den sære kona som stod der.

Plutselig krydde det av små kjerringer rundt skoleungene. Alle var kledd likedan, og alle hadde sekk på ryggen. Det gikk et kaldt gufs gjennom skoleungene – fordi kjerringene dukket opp fra ingen steder. Det var 30-40 stykker av dem, og ingen var høyere enn én meter. Samtidig tok nordavinden et ekstra godt tak, og høstkvelen ble om mulig enda kaldere. En av småguttene var så redd at han hoppet over gjerdet for å komme seg i hus hos Johanna og mannen hennes, men plutselig bråstoppet han: På trappa satt Johanna og snakket med ei av de små kjerringene. Ungene satte på sprang og kom seg hjem så fort som mulig.

Denne fortellinga er helt sann, og ingen av skoleungene, som nå er middelaldrende, har fått forklaring på hva det var de så.

Sagnet om Nord-Fugløy

Lengst nord i Troms fylke ligger det ei lita øy som heter Nord-Fugløy. Denne øya, som er ei av Nord-Europas største fugleøyer, har ifølge sagnet ikke ligget der i all tid.

Det du nå skal få høre om, hendte ved Vannøya ei mørk og stormfull natt for mange herrens år siden.

Anna, ei gammel samekjerring, bodde på en av gårdene nede ved sjøen. Denne natta våknet hun av at stormen laget et fryktelig rabalder utenfor. Anna stilte seg i dørgløtten for å se på uværet som raste forbi, og som skapte et skummende virvar i fjæra. Anna ble fascinert av de enorme naturkreftene som utspilte seg på yttersida av husveggen. Mens hun stod der og skulte ut over havet, fikk hun med ett se en stor, mørk skygge som kom settende inn mot land. Anna ble redd med det samme, men likevel var hun så nysgjerrig at hun måtte se nærmere etter hva det var som stod på. Da fikk hun se noe forferdelig: To fæle trollkjerringer kom fossroende med et digert fjell på slep. De hadde festet ei slepetrosse i et hull som de hadde laget ved foten av fjellet. Anna ble mer og mer skremt jo nærmere trollkjerringene kom, og de nærmet seg Anna og huset hennes faretruende. Åretakene var så kraftige at sjøen rundt dem stod i brott og brann. De slepte og dro så trossa stod som en spent buestreg mellom båten og fjellet. Plutselig gikk trossa over på midten. Anna skvatt til, for maken til smell hadde hun aldri hørt. Rykket ble så stort at trollkjerringene raste over båten og sank til bunns.

Anna kunne fortelle at etterdønningene slo inn som digre flodbølger mot land. Ja, det var så vidt de ikke tok med gården i dragsuget. Og fjellet ble stående der det står den dag i dag, midt mellom Vannøya og Arnøya. Folk som drar forbi med båt, kan fremdeles se trollkjerringhullet i fotenden av Nord-Fugløy, som den nå heter. Men hvordan øya fikk dette navnet, er en helt annen historie og hører til en annen tid.

Barneskrik på Krokenstranda

I gamle dager, da det var det vanlig med storfamilier, var det mange foreldre som ikke hadde råd til å ha barn som ikke kunne gjøre nytte for seg, for eksempel barn som var født med store misdannelser eller som var funksjonshemmede.

Det som her skal berettes om, skjedde for mange år siden på Krokenstranda i Kroken i Tromsø. I et trangt, lite hus bodde det en familie på

ti. Da mora venta det niende barnet, hadde de det veldig knagert, og det var allerede vanskelig å fø de andre åtte barna. Barnet ble født en sen novemberkveld. Det viste seg at det hadde store misdannelser, og de fortvilte foreldrene så seg ikke råd for å beholde barnet. De bestemte seg for å legge det nyfødte barnet ut i kulda og la det fryse i hjel.

Ei iskald natt la de barnet ut, men morgenen etter lå ikke bylten der de hadde lagt den. Foreldrene lette og lette, men barnet var sporløst forsvunnet. Etter å ha diskutert fram og tilbake fant de ut at barnet antagelig var tatt av noen dyr, og roet seg med det. Men det uhyggelige var at da kvelden kom, kunne de høre svak barnegråt utenfor huset. Skremte gikk foreldrene ut for å se, men fant ikke noe. Slik fortsatte det kveld etter kveld. Til slutt gikk barnegråten dem på nervene og samvittigheten løs, og de bestemte seg for å flytte vekk fra huset og det som hadde skjedd der.

Huset står fortsatt på Krokenstranda, blant alle de nye husene som har kommet til siden.

Magiske evner

Det var ikke bare i gamle dager at det fantes folk som hadde overnaturlige evner, og som var i kontakt med de underjordiske. Trollkvinner finnes også i dag. Dette er ei fortelling om ei av dem.

Hilde, som er 40 år i dag, kan lese bort vorter, og hun påstår at hun har merket den usynlige hjelperen sin. Dessuten føler hun på seg når den yngste søstera hennes er i fare. Kanskje kommer dette av at hun knyttet spesielle bånd til lillesøstera i oppveksten.

Det som her skal fortelles, skjedde ei helg på begynnelsen av 1980-tallet. Hilde skulle til Finnsnes for å besøke svigermora si. Hun kjørte ut fra Tromsø, men etter å ha kjørt i ca én time, hørte hun en indre stemme som sa at hun måtte snu bilen og kjøre hjem igjen. Da hun kom hjem, lå Siri og sov inne på rommet sitt. Siri var i livsfare; det hadde tatt fyr i det elektriske anlegget inne i veggen på rommet hennes.

Både Siri og huset ble reddet takket være Hilde og de overnaturlige evnene hennes.

Mannen uten ansikt

Denne merkelige hendelsen fant sted i Kroken, en drabantby utenfor Tromsø, rundt 1989. Et par hadde vært på besøk hos noen venner som bodde like over gata, i Malmveien. I femtida om morgenen var det på tide å gå hjem. Ingen av dem var beruset. Vennene ble med ut på trappa og tok farvel. Da hørte kona noen rare dunkelyder, akkurat som om det var noen som kom på krykker. Kona sa til mannen sin at de måtte skynde seg hjem, det kunne være noen de kjente som kom, og hun ville ikke bli sett ute så sent om natta. Dermed sa de hastig farvel og gikk fort hjem.

Dette var ei regntung høstnatt. Da de stod utenfor huset sitt, kikket kona bort dit lydene kom fra. Det var ganske riktig en mann som kom hoppende på krykker, men det var noe uvanlig ved ham, krykkene var av det gammeldagse slaget, slike som man putter under armene. Og det rareste av alt var at hele skikkelsen liksom svevde over bakken.

Paret ble skremt og sprang inn til seg selv. Kona løp bort til vinduet, og der stod hun helt til skikkelsen var passert. Siden gikk hun ut på altanen. Førsteintrykket var riktig, skikkelsen svevde fortsatt over bakken, krykkene var ikke nedi. Men det underligste av alt var at inne i de gammeldagse klærne, i hetten på jakken, var det ikke noe ansikt. Det var bare et stort, svart hull der ansiktet skulle vært.

Drapsmannen i gruva

For lenge siden ble det drevet gruvedrift på Svarthammeren, som ligger i fjellsida i Tromsdalen. En av arbeiderne het Hans, og han ble sett på som litt mystisk. Han snakket nesten aldri med noen, og ingen visste hvor han kom fra.

Hver natt satt to arbeidere på bålplassen og holdt vakt for å holde uvedkommende borte. Ei sein høstnatt listet Hans seg ut av teltet sitt og bort til bålplassen. Han var bevæpnet med kniv, og fort og brutalt tok han livet av de to arbeidskameratene sine. Han dumpet likene i vannet like ved, slik at ingen skulle finne dem. Etterpå satte han seg på hesten sin for å ri derifra, antagelig for å finne nye ofre. Men hesten hadde bevitnet det hele og var fra seg av skrekk. I full panikk satte hesten i galopp rett utfor fjellet mens han knegget kjempehøyt.

Den dag i dag kan man høre hestegalopp og knegging dersom man tar seg opp i Tromsdalen ei sein natt.

Uforklarlige hendelser på Gjòa

I Storgata i Tromsø ligger vertshuset Gjòa. Det sies at en mann har hengt seg på loftet på Gjòa, og at han går igjen der. Flere av de ansatte har sett mannen, og det fortelles at det ofte skjer uforklarlige ting i huset. Lyset slås plutselig av og på, og dører åpner og lukker seg – uten at det er noen der.

Sent en søndagkveld var mannskoret i Tromsø samlet på Gjòa. Blant mennene i koret var det en same som påstod at han kunne gande. Denne kvelden begynte mennene å diskutere en fane som var forsvunnet fra loftet. De hadde lett etter den i over ett år. Alle rom var gjennomført, uten hell. Nå bestemte de seg for å gjøre et siste forsøk, og gikk opp på loftet for å lete på nytt. Heller ikke denne gangen fant de fanen, og de bestemte seg for å ta en kaffepause. Sammen ble ikke med de andre. Han ble igjen på loftet, sittende ved et bord. Mennene spøkte med ham og sa at nå forventet de at han gandet fram fanen til de kom tilbake.

Da mannskoret kom tilbake på loftet etter kaffepausen, satt fremdeles sammen ved det samme bordet. Nå hadde han fanen framfor seg.

Dette er bare en av de mange uforklarlige hendelsene som har skjedd på loftet på Gjòa.

Bestefars plass

Denne historien er fortalt av ei kvinne i slutten av 20-årene fra Tromsø:

I 1934 kjøpte min manns bestefar, David, den tomte vi har bygd huset vårt på. David satte opp ei hytte på tomte, og han var sterkt følelsesmessig knytta til stedet.

Nærmere 20 år etter Davids død ble hytta revet, og vi førte opp en enebolig på samme sted som hytta hadde stått. Fra første dag i huset hørte vi mystiske og rare lyder. Disse lydene hørte vi som oftest om kvelden når vi var i loftsstua, eller når vi skulle sove. Vi kunne høre svake knirk fra gulvet, som om noen gikk. Andre ganger minnet lydene oss om bevegelser fra noen som sitter i en stol. Vi gikk ofte ned for å undersøke, men da var det aldri noe å se og ikke en lyd å høre.

Da sønnen vår kom til verden, og ble oppkalt etter oldefaren sin, opphørte lydene i huset vårt. Vi er overbevist om at gamlefar passet på plassen sin, og at han ikke kunne gi endelig slipp på den før den neste David kom til verden.

Et varsel

Denne fortellinga er fra på 60-tallet. Berit var 8 år den gangen og bodde i et lite trehus i Tromsø. Inngangspartiet var slik at fra kjøkkenvinduet kunne man se hvem som kom inn ytterdøra. Berit kom fra en fiskerfamilie, og onkelen hennes, som var sjarkfisker, var ute på sjøen.

En dag mens Berit holdt på med oppvasken ute på kjøkkenet, hørte hun at det gikk utenfor huset. Da hun så ut, fikk hun se onkelen stå på trappa med et alvorlig uttrykk i ansiktet. Han så på henne mens han løftet den ene handa og tok rundt halsen sin. Berit syntes det var merkelig at han stilte seg opp på denne måten. Dessuten var han ikke ventet hjem før om ei uke. Hun gikk ut for å møte ham og finne ut hva som hadde skjedd, hvorfor han kom hjem så tidlig – men da hun kom ut i gangen, var det ingen der. Det var heller ingen på trappa.

Berit gikk inn og fortalte mora at hun hadde sett onkelen, men ble bare møtt med latter. Hun fikk beskjed om å slutte å tulle.

Samme dag fikk familien beskjed om at onkelen hadde forlist og druknet på sjøen.

Tyskeren på Tromstun ungdomsskole

På fastlandssida, like før du kommer til Tromsø sentrum, ligger Tromstun ungdomsskole. Tromstun stod ferdig i 1969. Skolen ligger idyllisk til. På sørsida renner Tromsdalselva, sjøen ligger hundre meter mot vest, og mot nordøst, bak skolen, er det store fjell. Selve stedet der skolen ligger, heter Krøkebørsletta. For mange år siden var det mye krøkebær der. Men Krøkebørsletta har også en dyster historie. Under 2. verdenskrig lå det en tysk fangeleir på dette stedet. Det fortelles at en tysk offiser ble henrettet av sine egne, mest sannsynlig på grunn av forræderi. Offiseren fikk hodet kappet av, og hodet og kroppen ble gravlagt på forskjellige steder.

Mange år etter ble altså Tromstun ungdomsskole bygd på dette stedet. Allerede fra begynnelsen av mente mange at de hørte lyden av fottrinn i gangene på skolen, selv etter endt skoletid når så vel lærere som elever skulle ha forlatt stedet. Etter hvert fortalte flere og flere av skolens ansatte at de natt som dag kunne høre tunge, slepene skritt i gangene, liksom store, tunge marsjstøvler. Lyden gav gjenklang i de tykke betongveggene i kjelleren.

Det ble også observert en mannsperson oppe ved skolen. Mannen hadde store, sorte marsjstøvler, og var kledd i en gedigen, grønn og slitt militæruniform. Men det mest skremmende var at på skuldrene var det ingen ting. Mannens hode manglet.

Da ungdomsskolen ble bygget, skulle det investeres i svømmebasseng. Dette viste seg å være vanskelig å gjennomføre da skolen var bygd på usikker grunn av løs leire. Hver gang de forsøkte å støype gulv i bassenget, slo det sprekker i betongen. Det var under ett av disse mislykkede forsøkene at det ble funnet et skjelett i en av de store sprekke. Leiren hadde brakt skjelettet til overflaten. Men det var noe som manglet: samme hvor mye de grov og lette, fant de aldri hodeskallen.

Skrittene til tyskeren gir fremdeles gjenklang i gangene på Tromstun, på evig leting etter hodet sitt.

Nicoline og Huldra

Du tror kanskje at det bare var før i tida at folk kunne ha kontakt med huldra. Men slik er det ikke. Fremdeles finnes det folk som har sett huldra, og som har fått hjelp fra henne.

Denne fortellinga er blitt fortalt av ei dame som vokste opp i Kaldfjord på Kvaløya utenfor Tromsø på 60-tallet. I Kaldfjord var de fleste innbyggerne læstadianere, men likevel var mange klar over at huldra fremdeles levde blant dem. Folk visste også hvor hun bodde. På nordsida av gården Hansvoll lå det tre store, firkantede steinblokker. Her ble gresset aldri slått, og barna fikk aldri lov til å hoppe på steinene. Under steinene bodde nemlig huldra.

Om sommeren var sauene på beite oppe i fjellene og når høsten kom, måtte bøndene få dem inn i fjøset. Det hendte gjerne at noen av sauene ikke kom ned fra fjellet, og da gikk folket til ei gammel kone som het Nicoline for å be om hjelp. Nicoline kunne nemlig snakke med huldra. Nicoline gikk opp til huldresteinene og banket på. Hun la handa på den ene steinen og ba huldra om hjelp til å hente ned sauene. Etterpå gikk hun fort ned til sommerfjøset og kastet møkk opp mot fjellene mens hun mumlet noe lavt for seg selv. Hva hun sa var det aldri noen som visste.

Nicoline var alltid veldig hemmelighetsfull, og ingen fikk noen gang være med henne når hun hadde kontakt med huldra. Men dagen etter at Nicoline hadde snakket med huldra, var sauene alltid nede fra fjellet, og det merkelige var at uansett hvilken gård sauene hørte til, var det ved

sommerfjøsset på Hansvoll de dukket opp. Dette slo aldri feil, men gjentok seg år etter år.

Sagnet om Håja

Utenfor Kvaløya i Troms ligger øya Håja som ei stor steinblokk ute i havet. Men øya har ikke alltid vært slik som vi ser den i dag. For to hundre år siden var dette ei frodig øy. Det hekket mange forskjellige fuglesorter der, og øya hadde også fastboende, samt sjøsamere og andre som bodde der i perioder.

Det var populært å klatre i fjellskråningen og samle egg. En vårdag dro en gammel sjøsamer ut på havet for å fiske. Han hadde en fin fiskeplass rett utenfor øya. Samen satt og beundret den fine dagen og det yrende fuglelivet mens han fisket. Plutselig fikk han se sønnen sin på vei opp den bratte fjellskråningen. Han hadde bare denne ene sønnen, og var derfor redd at det skulle skje ham noe. Skråningen var glatt, og med ett fikk mannen se at sønnen mistet fotfestet og skled nedover fjellet. Gutten gikk kast i kast nedover fjellskråningen, og landet livløs ved foten av fjellet.

Den gamle faren ble så fortvilet at han kastet en forbannelse over øya. Han ropte ut at aldri mer skulle det hekke en fugl på Håja.

Og slik ble det. Fuglelivet ble borte. Og folket ble også borte, de flyttet fra den golde øya, en etter en. Den dag i dag står øya der, mørk og uten liv.

Mange mener at det fremdeles hviler en forbannelse over øya. Andre mener at det ble ført rev og mink til Håja, og at det var hovedårsaken til at fuglelivet ble borte.

Gummihansken

Denne historien utspant seg på midten av 1920-tallet i Rækvika, som er ei lita vik helt ut mot havgapet på Kvaløya utenfor Tromsø. Her kan man se sola gå rett i havet, og det er en idyllisk og intim plass. Det bodde ikke så mange i Rækvika på denne tida, bare 5-6 hus var bebodd, og det var bare eldre mennesker. Men så kom det flyttende et ungt par sørfra. De ble veldig fascinert av plassen og bestemte seg for å bosette seg her. Paret kom fra ei innlandsbygd på Østlandet og hadde aldri bodd ved havet før.

De kjente ikke til skikkene her oppe; det å prate til havet og tolke de signalene som havet gir.

Det unge paret var ofte på havet og i fjæra. De samlet på alt de kunne finne; rekved og forskjellige ting som havet hadde skylt i land. De tok vare på det meste og bar det med seg opp til huset. Blant annet fant de en gummihanske, og den var mye verdt på denne tida. Da var det jo vanlig å bruke ullvotter på havet.

Etter ei stund begynte det å skje merkelige ting i huset. Det begynte å gå i dørene, og de kunne høre noen prate. Dette syntes de var veldig ubehagelig, og tenkte at det kanskje hadde noe å gjøre med han som bodde i huset tidligere. Det unge paret rådførte seg med en gammel mann som bodde i nabolaget. Han hadde sett at de samlet på gamle ting i fjæra, og han foreslo at de skulle bære tingene ned igjen. Det gjorde de, men lydene ga seg ikke.

Så var det tidlig en morgen utpå høsten at de satte seg ved vinduet med morgenkaffen. De var slitne etter ei urolig natt, med mye lyd og romstoring i huset. Denne natta hadde lagt et fint, tynt lag med nysnø på bakken. Plutselig la de merke til at det var fotspor i snøen. Sporene gikk fra fjæra og opp til kjellerinngangen. De samme sporene førte tilbake til fjæra. Paret gikk ut for å undersøke; skulle de endelig få løsningen på alle de merkelige lydene i huset? Da de kom ut kunne de se at slåen på kjellerdøra var åpen. De fulgte sporene ned til fjæra, og så at de gikk rett ut i havet. Det unge paret ble helt forskrekket. Hva skulle dette bety? En av naboene spurte om de hadde båret alt de hadde hentet tilbake til fjæra? Ja, det mente de at de hadde gjort, men nå skulle de ta en siste sjekk. Da de begynte å lete, fant de gummihansken. Den ble lagt tilbake i fjæra, og siden ble det stilt i huset.

Brahmannsura

I Andersdalen bodde det en gang en mann som het Brahmann, og han hadde ei kjerring som het Sara.

Sara og Brahmann krangla, kjefta og sloss nesten hver bidige dag, og en dag ble Brahmann så forbanna at han tok livet av Sara. Etter drapet heiv han kjerringa i elva som renner ned i dalen, men tror du ikke hun drev i land nede ved Langmoen, der hvor elva gjør en brå sving. Det var Brahmann som fant henne, og han tenkte at det måtte vel bli ei råd med å bli kvitt henne for godt. Dermed dro han henne opp den bratte skrenten mot Fjellfinnheimen, og gravde henne ned i den store myra der. Nå tenkte han at han hadde sett den kranglevorne kjerringa si for siste gang.

Men der tok han feil. Da vinteren satte inn med frost og tele, kom kjerringa opp igjen. Nå fant Brahmenn ut at han skulle legge henne i steinura et stykke lenger opp i lia, mot Durmålsfjellet. Han flytta på mange steiner og la henne så langt ned han kunne, slik at han skulle være sikker på at hun ble liggende. Noen kvelder senere tok han seg en kveldstur for å sjekke at hun fremdeles lå der han hadde lagt henne. Da fikk han se at hun kom opp og satte seg på steinene. Han ble ikke kvitt kjerringa.

Hvis du går opp mot Durmålsfjellet og forbi dette stedet, kan du høre at Sara fremdeles forsøker å komme seg opp av steinura. Hun krafser på steinene, og det er flere som har hørt såre hulk fra ura. Det er spesielt kaldt på denne plassen, og folk sier at det er sorgen til Sara man kjenner i det kalde gufset.

Myra der Brahmenn gravde ned Sara har i dag fått navnet Brahmennsmyra, og steinura kalles Brahmennsura.

Skatten på Seidefjellet

På midten av 1800-tallet, på en liten plass som heter Slettmo i Balsfjord, bodde det en mann som het Ole. Ole hadde en stor familie å forsørge og plassen var liten, så familien levde under trange kår.

Tidlig en høstmorgen skulle Ole på rypejakt. Denne dagen la han turen til Seidefjellet, som grenser til Tromsø kommune. Han hadde gått denne ruta mange ganger før. Da han hadde gått ei god stund, snublet han over ei diger rot som stod opp av marka. Ut av rota stakk det ei tunge. Ole syntes det var både rart og ekkelt. Selv om han hadde gått denne turen mange ganger, hadde han aldri sett denne rota før. Han gikk fort videre.

Etter å ha gått i flere timer ble han både sliten og trøtt. Han fant ut at det var på sin plass med en hvil, og la seg godt til rette under ei busk, og det heftet ikke før han sovnet. Nå drømte Ole en merkelig drøm: Ei samejente kom bort til ham og fortalte at under den rota der tunga hadde stukket ut, lå det en skatt. Skatten var fortrollet, og for å oppheve trolldommen krevdes det sju søskens blod på rota.

Ole var skremt da han våknet, og han ville komme seg hjem så fort som mulig. Han hadde ikke gått langt da han kom forbi et musebol med sju museunger i. Med ett kom han til å tenke på det samejenta hadde sagt i drømmen, og han tok de sju museungene som et tegn på det jenta hadde fortalt. Med museungene i sekken gikk Ole for å finne rota. Den var ikke

vanskelig å finne, og Ole tok fram tollkniven sin og drap museungene på rota.

Nå skulle trolldommen være opphevet, og han kunne grave fram skatten. Han gravde ikke lenge før mengder av gull og sølv kom til syne. Ole tok med seg det han maktet å bære. Det som ble igjen ville han hente neste dag.

Tidlig neste morgen gikk han samme vei tilbake for å hente resten av gullet og sølvet, men han fant ikke spor etter verken rota eller skatten. Den var og ble borte. Men etter denne dagen var Ole og familien hans et holdent folk, og den dag i dag lever etterkommerne hans godt av skatten fra Seidefjellet.

Sagnet om den sovende soldat

Fra gammelt av er det et opphavssagn forbundet med et fjell som ligger mellom Balsfjorden og Ullsfjorden. Dersom man kommer kjørende på E 78 nordover mot Tromsø, er fjellet godt synlig fra veien.

Sagnet forteller at det i gamle, gamle dager var et stort, ruvende troll som drev og bar vann i bøtter fra den ene fjorden til den andre. Hensikten med dette var visstnok å tømme hele Ullsfjorden over i Balsfjorden. Trollet bar og slet i timevis uten stans, helt til det nesten segnet om av utmattelse. Trollet ble etter hvert så trøtt og slitent at det bestemte seg for å ta en hvil. Det store trollet sovnet, og det sov helt til sola brøt fram. Da de første solstrålene traff det uheldige trollet, var det for sent: Trollet sprakk og ble til stein.

Under andre verdenskrig kom folk fram til at dette fjellet lignet på en soldat, med hjelm og sekk og det hele. Dermed fikk fjellet navnet Den sovende soldat på folkemunne.

Den tyske obersten på Vollan gjestestue

Under 2. verdenskrig var det ei tyskerbrakke der Vollan gjestestue står i dag. Guri kjøpte brakka for 50 år siden og bygde den om til vertshus. Gjestestua ligger sentralt i Nordkjosbotn. Utvendig er det ei mørkebrun tømmerbygning, inne er det flere mindre rom hvor gjestene kan spise uforstyrret.

Hanna hadde jobbet på gjestestua i flere år. En dag stod hun alene ved kjøkkenbenken og lagde mat. Plutselig hørte hun skritt som kom mot henne over golvet. Hun tenkte at det sikkert var vaktmesteren som skulle spille henne et puss, så hun ventet på hva som skulle skje videre. I sidesynet så hun en skikkelse som stod rett bak henne, han stod så nært at hun kjente klærne hans mot seg. Da det ikke skjedde noe mer, snudde hun seg, men det stod ingen der. Hanna syntes dette var fryktelig rart.

Senere på dagen fortalte hun om den merkelige episoden til vaktmesteren. Han hadde jobbet på gjestestua siden den åpnet. Det viste seg at vaktmesteren hadde hatt lignende opplevelser selv. Vaktmesteren kunne fortelle at det var en tysk oberst som gikk igjen. Han mente at obersten var fredelig, og at han sikkert ikke ville gjøre noen fortredd.

Haikeren

På fjellovergangen mellom Storsteinnes og Olsborg i Troms er et sted som kalles Heia. Området er ubebodd og består av tett skog, fjell og myrterreng. Det fortelles at på midten av 1950-tallet var det en soldat på vei fra Skjold militærleir som frøs i hjel her oppe. Han var på vei hjem på permisjon og stod og haiket oppe på Heia. Været var veldig dårlig. Det blåste opp til snøstorm. På denne tida var det ikke så mange som hadde bil, og de få bilene som passerte, estimerte ikke haikeren.

En sen vinterkveld på begynnelsen av 60-tallet kommer Sigrid Jacobsen kjørende over Heia. Været er fint, men det er uhyre kaldt; rundt 20 minusgrader. På denne strekningen var og er det bekmørkt, det finnes ingen gatelys. Idet hun passerer det høyeste punktet på Heia, står en gutt i full militæruniform og haiker i veikanten. Sigrid stopper bilen for å ta ham på. Hun synes synd på den stakkars gutten som står alene ute i den kalde vinternatta. Da hun snur seg for å åpne bakdøra, er gutten borte. Sigrid går ut av bilen og ser etter ham, men på bakken hvor gutten hadde stått, er det ingen fotspor.

Sigrid er kun en av mange som har sett denne militærgutten stå og haike. Om bilene stopper, blir gutten borte. Det sies også at bilførere har fått haikeren inn i bilen, uten å ha stoppet for å ta ham på. Plutselig sitter han i baksetet og stirrer rett ned i gulvet. Han kan sitte i bilen i fem minutters tid, for så å forsvinne like plutselig som han kom. Haikeren er kun observert på mørke vinterkvelder.

Lavangens gamle navn

Alle bygder og byer har navn som har sitt opphav fra gammelt av, og mange stedsnavn er senere forandret eller fornyet. Det gamle navnet til Lavangen var Lauvangr, og nå skal du få høre ei fortelling om hvordan bygda fikk navnet sitt:

På 1300-tallet kom det et skip til Bergen. I lasten hadde skipet med seg selveste Døden i form av lunge- og byllepest. Mannskapet døde som fluer. Pesten spredte seg raskt og herjet vilt over hele landet, så langt nord som til det som i dag er Troms fylke.

I nabofjorden til Gratangen, som på den tida het Grautangr, lå det bare noen få gårder gjemt mellom trær og stein. Ettersom bygda var så liten og bortgjemt var det godt samhold mellom de få som bodde der, og alle var interessert i å beskytte bygda mot farer. Det var lite folk i traktene, men det buktet seg en smal kjerrevei gjennom den trange dalen og ned mot det lille samfunnet i fjordbunnen. Det kom få fremmede båter inn den trange fjordarmen, og de som satte kursen innover vendte like raskt, ettersom både hus og fjøs lå så godt gjemt under de veldige lauvtrærne at bygda så ubebodd ut.

En høst kom en fraflytta fjording hjem med budskap om at det herjet en nådeløs pest i landet. Mannen ville ikke komme i land, han bare ropte til de som hadde kommet ned i fjæra for å møte ham, ettersom han var redd at han kanskje var smittebærer. Mannen seilte videre nordover for å advare flere, og han kom aldri tilbake.

Angsten spredte seg raskt, og da folk begynte å komme ned den smale dalen på flukt fra pesten, besluttet mennene å bygge en port slik at de kunne kontrollere innvandringen til fjorden. Porten ble satt opp der dalen var på sitt trangeste, med stupbratte fjellsider på begge sider. De blokkerte også den fredfulle elva som hadde sitt leie gjennom dalen. Vannet kunne bare strømme gjennom noen små hull, og ved elvebredden ble det bygd en uoverkommelig vegg. Porten ble overvåket både natt og dag, og folk som kom i flokkvis gjennom dalen med bønn om å unnsnippe pesten ble stoppet ved porten. Folk som så friske og sunne ut kom inn uten spørsmål, men de som så litt forkomne ut måtte oppholde seg utenfor porten en stund, slik at de kunne være sikre på at de ikke bar sotten med seg.

Da portvaktene en dag så en mann komme over åskammen og falle død om, grep dødsangsten dem for alvor. Porten ble stengt og boltet slik at ingen skulle komme inn, nå som Pesten sjøl stod utenfor og banket på. Og porten forble stengt hele vinteren, hele våren og hele sommeren. Ikke før utpå høsten våget de å åpne boltene.

Det var et forferdelig syn som møtte dem: Utenfor lå døde kroppar strødd, kvinner og barn, gamle og unge, dyr som mennesker. Alle lå de i lyngen, noen delvis dekket av rødgult løv, noen delvis forråtnet. Den kjølige høstvinden røsket stadig løs nye rødgule blad fra de mer og mer avkledd bjørketrærne og la et tynt teppe over alle de døde.

En dyp anger kom krypende over bygdefolket. De sa til hverandre at de kunne sikkert reddet flere, hadde de ikke vært så redde for seg selv og sine egne.

Etter dette ble porten revet og brent, og den lille fjorden fikk nytt navn. Navnet skulle minne folk om den store feilen de hadde gjort, og det skulle bidra til at noe lignende aldri skulle skje igjen. Etter dette bar fjorden navnet Lauv-anger.

I dag vet man jo at endinga -anger betyr fjord, og det er også sagt at Lavangen fikk navnet Lauvfjorden fordi bygda var omkransa av lauvtrær. Men det er litt uklart hva bygda het før pesten.

Passasjeren

Denne historien utspiller seg i Malangsfjorden, en lang fjord litt sør for Tromsø. Fjorden har mange forgreiningar: Rossfjorden, Aursfjorden og Nordfjorden. Den kjente lakseelva Målselva renner ut i havet like ved halvøya Målsnes. Målsnes ligger som en utstikker i Malangen, med elva på vestsida og Aursfjorden på østsida.

Målsnes har lagt storhetstida bak seg. I gode gamle dagar var stedet med sitt kaianlegg et naturleg midtpunkt i indre Troms, med et heftig handel og folkeliv. Stedet hadde både bakeri, hotell, skredder, flere dagligvareforretningar og skoler. Men dette er lenge siden, og i våre dagar er halvøya kun befolket av hyttefolk i ferietida. Det finnes fremdeles en standhaftig landhandler som selger det mest nødvendige til de få som har blitt igjen som fastboende. Grendeskolen er nedlagt for mange år siden, og folketallet kan vel være bortimot hundre hoder, med en gjennomsnittsalder som ikke blir noe lavere med årene. Dette lille stedet er utgangspunktet for denne spesielle historien, som utspiller seg en høst tidlig på 1990-tallet.

Det finnes fremdeles noen glade gutter i Målsnes. Ettersom det nesten er tre mil å kjøre til nærmeste tappekrane, er det vanlig å bruke båten i sommerhalvåret når man skal ut på livet. Dette er også greit siden det ikke er så mange som tar promillegrensene til havs særlig høytidelig, og bruker man fjordveien kan også sjåføren ta seg en tår.

En lørdagskveld, det må ha vært tidlig i september, hadde to av plassens glade lakser bestemt seg for at det var på tide med en litt fuktig kveld på fjorden. De to vennene i begynnelsen av 30-årene fylte opp bensintankene og satte kursen for Meistervik, som ligger lengst inn i Nordfjorden. Her finner vi ”Ludvig”, en koselig liten pub i behagelig gangavstand fra kaia. De to mennene hadde ofte tatt denne turen, men denne gangen skulle det bli en tur de kanskje helst vil glemme.

Båtturen fra Målsnes til Meistervik er lang, men den gikk uten problemer. Det er ikke usannsynlig at våre to venner hadde noe sterkt i lerkene sine, det var jo høst og litt kjølig, da er det godt å ha noe å varme seg på. Kvelden på ”Ludvig” gikk også som den brukte: Folk var glade og fornøyde, bandet spilte gamle slagere og pubverten gned seg i hendene. Våre venner var overhodet ikke kjent for å være blant de første som tok kvelden, men etter at pubverten hadde blinket med lysene et par ganger, tuslet de omsider ned mot båten. Stemninga var munter, de var godt bedugget begge to.

Da de kom ned til båten, klatret den ene om bord og skulle til å starte opp motoren, men ble stoppet av den andre som plutselig kjente et naturlig behov melde seg.

- Veint litt, eg må pesse før vi fær, sa han mens han sprang ut av synsvidde og lot det stå til. Mens han stod der fikk han en uhyggelig følelse av at noe kom imot ham. Han myste inn i mørket og fikk se en utydelig kvinneskikkelse som så ut til å sige sakte mot ham. Da grep panikken ham. Han bråsnudde og begynte å løpe ned mot båten: - Start motor'n no! brølte han til kameraten, som så at vennen kom hesblesende ned den lille bakken mot kaia. Han så også at dette ”noe” kom sigende etter ham.

- Ikkje snu deg, ikkje snu deg for faen! ropte han til vennen som nærmest stupte om bord i båten, og få sekunder senere var de på tur ut fjorden for full gass.

Begge var totalt vettskremte. Da de kom litt ut på fjorden, satte de kursen mot en reketråler som lå for anker. De ropte til mannskapet at de måtte få komme om bord. Vel om bord fortalte de hva de hadde opplevd, og mannskapet på tråleren skjønnte at de måtte ha sett noe de ikke burde, for to så vettskremte voksne menn hadde de aldri sett før.

Etter noen kopper kaffe klarte de å roe seg litt ned, og da de fikk det hele litt på avstand, forsøkte de å overbevise seg selv om at det måtte ha vært innbilning. Skikkelsen de begge mente å ha sett, måtte enten være et fantasifoster, eller en høyst levende lyshåret kvinne. De beroliget seg selv med dette og tok farvel med mannskapet på tråleren, før de gikk om bord i sin egen båt igjen.

Men det ble en uhyggelig tur tilbake til Målsnes. Helt fra de forlot tråleren hadde de begge en sterk fornemmelse av at de ikke var alene i båten. Det var som om noen var blant dem, som om de faktisk var tre i båten. Lettelsen var stor da de så moloen hjemme. De hadde bestemt seg for å ikke fortelle denne historien til noen. Ingen ville tro dem likevel.

Kona til den ene lå hjemme og forsøkte å sove, hun hadde hatt en urolig natt. Hun hadde våknet flere ganger, og lå og engstet seg for de to mennene som burde vært hjemme for lengst. Huset deres ligger like ved fjorden, så hun ble lettet da hun hørte den kjente båtduren.

Da mennene var kommet på land og hadde fortøyd båten, tok kona på seg kåpa og gikk ned i fjæra. Hun hadde hatt soveromsvinduet åpent, så hun hadde hørt dem prate opphisset med hverandre. Hun fryktet at noe var galt. Det var ikke vanskelig for henne å se at det var to vettskremte mannfolk som kom hjem. De ble kritthvite i ansiktet da hun spurte: - Ka det va slags kvinnfolk som jamra og bar seg så frøkteli' når dokker kom på land?

- Herregud, ho har blidd med oss heilt hit! utbrøt mennene. Det ble ikke mye søvn på noen av dem det lille som var igjen av denne natta.

Hva var det som skjedde denne septembernatta? Var det sansene som spilte dem et skikkelig puss? Var det for store mengder alkohol som hadde gjort dem vanvittige? Eller var det en ulykkelig sjel som i desperasjon prøvde å kontakte de to mennene? Hadde de noen med seg tilbake til Målsnes?

Kanskje disse spørsmålene bør stå ubesvart. Enkelte ting er det best å ikke vite.

En uventa gjest

Dette er ei fortelling om ei sensommernatt, nøyaktig tidfestet til den 31. august 1997. En gjeng ungdommer er på telttur ved Fiskelausvannet.

Flammen fra bålet kaster et blafrende lys over de som sitter rundt det. Sommeren er på hell og nattelufta kjøler i ryggen. Praten har stilnet av. Det går mot midnatt, og det er på tide å få seg litt søvn. En etter en forlater ungdommene bålet og trekker seg tilbake. Bare ett par blir igjen. Ungdommelig forelskelse og den nesten trolske stemninga rundt bålet gjør det vanskelig for dem å bryte opp. De nyter stillheten og spenninga som ligger i lufta. Småpratende sitter de hand i hand. Bålet er i ferd med å dø ut. Om noen timer vil mørket gi plass for en ny dag.

Da er det at hun viser seg for dem. Se, hvisker den unge jenta til gutten og peker forsiktig bortover mot skogkanten. Huldra!

Jo, det måtte være henne. Langt, lyst hår og sid lys kjole som blafrer der hun står så vidt synlig. Ansiktstrekkene hennes er utydelige for dem, men hun har hele tiden ansiktet vendt mot ungdommene. Det er helt stille. Det unge paret sitter urørlige, fremdeles hand i hand. De klarer ikke å ta blikket fra denne vakre skapningen. Minuttene går, men det er som om tida har stoppet opp. Er dette bare en drøm, eller er det virkelighet? Ingen av dem tør å si noe. De sitter urørlige, knuger hverandres hender og venter på at noe skal skje.

Men huldra blir stående. Hun kommer ikke nærmere, ei heller forsvinner hun. Hun bare står og ser på dem.

Etter ei stund, og fremdeles uten å ta blikket fra huldra, snakker de unge hviskende sammen. Begge er enige om at det må være huldra de ser, og de undrer seg på hva hun vil dem for noe. Hvorfor har hun vist seg for dem? Skal de nærme seg – hva vil skje da? Skal de bare sitte rolig og vente på et tegn fra henne? Paret er usikre og fullstendig grepet av stundens alvor. Redde for å skremme vekk huldra, men også redde for følelsen av å være fanget i hennes makt. Tida går, men for ungdommene er tid og sted ikke lenger av betydning. De er i huldras varetekt og klar for å følge henne. De føler at hun lokker, og at hun vil dem noe. De veksler blikk. Men så, plutselig, like stille og raskt som hun kom, forsvinner hun. Den blafrende kjolen og det lange, lyse håret blir med ett svakere. Konturene blir uklare. Like etter er hun borte.

På den lille lysninga mellom bjørketrærne er det nå ingenting å se. Sakte rasler det i løvet. En svak bris stryker gjennom skogen.

Det unge paret ser på hverandre, kikker enda en gang bortover mot der de så huldra. Sakte reiser de seg og går forsiktig bortover mot skogkanten. De finner den lille åpninga mellom trærne, men det finnes ingen spor etter hun som nettopp hadde stått der.

Rundt dem går det mot morgen. Om ikke lenge vil sola komme opp. Det er blitt lysere. Natta er forsvunnet, og med den også huldra. Ungdommene forlater bålplassen og skogen, hand i hand, stille og tankefulle.

Det blir vanskelig å få sove denne morgenen. Etter noen få timer våkner de til en ny dag. De slår på radioen, og nyheten om at prinsesse Diana er drept i en bilulykke når også dem. Det viser seg at ulykken inntraff på samme tidspunkt som huldra hadde vist seg for dem denne natta. Diana døde av skadene hun pådro seg omtrent samtidig med at huldra forlot dem.

Tilfeldigheter eller et slags forvarsel? Det unge paret er ikke i tvil; huldra viste seg for dem, og de følte at hun hadde et budskap til dem.

Ellers kan nevnes at ingen andre har sett huldra i dette området.

Grøttlandsuras hemmelighet

Ute i Salangsfjorden mellom Salangen og Andørja, ligger ei kjempemessig ur som er formet som en lav årsrygg fra fjellfoten til en tange langt ut i sjøen. Oppe i fjellsida kan man se en én kilometer lang bles, som viser at her har en hel fjellhammer falt ut. Et gammelt sagn forteller om hvordan raset gikk, og hva som ligger under de kjempemessige steinblokkene i Grøttlandsura:

En gang for mange år siden bodde det to brødre på Grøtland. Dette var lenge før Grøtland ble handelssted. Klimaet må ha vært bedre den gangen, for gården ga slik avkastning og fisket var så rikt at maken til velstand som der fantes, skulle man lete lenge etter. Omkring tunet stod rader av uthus og kornboder, og buskapen var både mangtallig og fet.

En kald og stormende lillejulaften kom ei gammel samekone til gårds. Hun var usselt kledd og fraus så hun skalv da hun banket på den fint forarbeidede døra med staven sin. Samekona bad om litt grøtmel til barna sine, slik at ungene i det minste slapp å sulte i hjel på selve hellige julaften. Men de to brødrene på Grøtland hadde liten barmhjertighet med kona som stod i fillene sine i snøkavet. De jaget henne fra gården med hugg og slag og pusset til og med vaktbikkja etter henne. Da samekona var kommet utenfor skigarden, snudde hun seg. Brødrene så henne som en grå skygge i snøkavet, der hun sto og hyttet med staven og ropte mot de opplyste vinduene: - I kveld skal dåkker ete og feste, for i morra skal det ikke stå noen gård her”.

Samme natt satte det inn med sprengkulde, og tidlig julaften morgen raste hele fjellhammeren over Grøtland og begrov folk og fe under tusenvis av tonn med gråstein.

Tidlig på formiddagen fant naboer gården begravd i stein. Den enorme berghammeren hadde løsnet fra festet, og naboene kunne ikke finne tegn til liv under alle steinblokkene. Det eneste de kunne høre var hanen som gol under ura. Det sies at det kunne høres hanegal fra ura i sju år etterpå. Det er kanskje ikke så rart, med tanke på at hanen hadde en full kornlåve å leve av.

I senere tid har flere undersøkt Grøttlandsura for å se om de kan finne rester etter beboelse. En av de som har lett fant et vadbein, som han ga bort til en kamerat. Noen år senere brant huset til han som fikk vadbeinet

i gave ned til grunnen, og han som fant vadbeinet og familien hans omkom ved ulykker og sykdom i mellomkrigsårene.

En annen hadde i sin barndom sittet inne i ei hule i Grøtlandsura og hygget seg sammen med noen venner i flere timer. Akkurat i det øyeblikket de var på vei ut, raste ei diger hylle ned fra veggen. Om de hadde sittet i ett minutt lenger, ville alle blitt knust.

Soldaten

Nå skal jeg fortelle om noe som hendte på begynnelsen av 1980-tallet i Øvre Salangen.

Bjørn var med i Norsk Folkehjelp på denne tida. Hver påske lå folkehjelpa i beredskap ved et vann som heter Steinvatnet. Steinvatnet ligger oppe ved skoggrensa og er omkranset av fjell, samt tinden Gjertinden. Vatnet ligger nærmest nede i ei ”gryte”. Her er det beiteområde for rein, og bygdefolket har drevet med både jakt og fiske her oppe. Den ruvende naturen rundt Steinvatnet har nok vært kilde til mange sagn og historier.

Denne spesielle påska lå altså folkehjelpa ved Steinvatnet. En kveld hadde alle sittet rundt vedovnen i teltet og pratet om løst og fast, inntil de gikk til ro for natta i soveposene sine. Natta var kald og stjerneklar.

Bjørn hadde sovet i et par timer da han plutselig våkna av at noen stod oppreist i teltet og bøyde seg ned og la ved i ovnen. Bjørn registrerte dette, men tenkte at det nok var en av de andre i teltet som var oppe. Han la seg til å sove igjen.

Neste morgen spurte han om hvem som hadde vært oppe og lagt i ovnen om natta. Det merkelige var at ingen av de andre hadde vært oppe, men to av de andre hadde også registrert at noen la i ovnen. I dagene som fulgte, snakket de mye om dette, uten at de kom fram til noen løsning på mysteriet. En av de siste nettene skjedde det merkelige ting igjen. Denne kvelden hadde de sittet rundt ovnen og fortalt historier om uforklarlige hendelser rundt Steinvatnet. Utpå natta la de seg til å sove. Bjørn var urolig. Ute var det bitende kaldt. Man kunne høre at kulda knaket i buskene.

Plutselig våknet han og satte seg stiv opp i soveposen. Nå kunne han tydelig høre skritt ute på skaren. Det var som om noen kom mot teltet. Bjørn var så anspent at han syntes han hørte dunkingen av hjertet sitt da teltdøra plutselig blåste opp, og han kjente et iskaldt gufs som kom mot ham. Like etter forsvant det igjen. Bjørn summet seg og kom seg opp av soveposen. I et sprang var han ved teltåpninga, men ingen var verken å se

eller å høre. I det samme begynte ei jente å prate. Hun hadde også vært vitne til dette. Resten av gjengen sov i teltet – ingen av dem hadde vært ute.

Senere fikk Bjørn høre at mange har hatt lignende opplevelser ved Steinvatnet, og folk har snakket mye om hva dette kunne bunne i. Nå tror de at de har funnet svaret. Utpå vårparten samme år ble liket av en ung soldat funnet i ei sprekk oppe ved Gjerttinden. For noen år tilbake hadde han kommet bort fra troppen sin under ei øvelse. Troppen hadde blitt overrasket av tjukk tåke, og denne soldaten hadde kommet bort fra resten. Til tross for store leteaksjoner var han ikke blitt funnet, ikke før nå. Soldaten ble fraktet til hjemplassen sin og begravd der.

Siden har ingen hatt lignende opplevelser i området rundt Steinvatnet.

Merkelige lyder

Min kone, de to guttene våre og jeg flyttet inn i et eldre hus i 1997. Dette var opprinnelig huset til besteforeldrene til min kone. Farfaren døde da hun var ei lita jente, men farmora gikk bort for fire år siden. Vi ventet vårt tredje barn, og forventningene var store.

En kveld jeg satt i stua og så på TV, hørte jeg en merkelig lyd. Lyden kunne sammenlignes med tung pust. Selv om jeg slo av både radio, TV og alle lys i stua, kunne jeg fortsatt høre den ekle lyden. Jeg klarte ikke å lokalisere den, den bare var der, midt i stua.

Da jeg fortalte dette til min kone, virket hun litt tvilende. Hun syntes åpenbart det var litt ekkelt. Senere hørte jeg denne pustelyden ved flere anledninger, men det var bare jeg som hørte den.

Ei natt utpå vinteren våkna jeg av at jeg hørte noen gikk i loftstrappa. Jeg trodde at et av barna våre skulle på do, og ropte derfor ”hallo”, men ingen svarte. Dermed stod jeg opp og gikk ned på badet. Der var det ingen. Jeg gikk inn på kjøkkenet, men fant ingen der heller. Når jeg gikk inn på barneværelset på loftet, lå de to guttene våre og sov søtt. Men jeg hørte fremdeles at det knirket i loftstrappa – akkurat som om noen gikk i den.

Min kone trodde meg ikke når jeg fortalte henne om lydene neste morgen. Hun sov alltid tungt og hadde ikke hørt noe.

Tida gikk, og terminen nærmet seg. I slutten av mars fikk vi ei nydelig lita jente. Hun hadde blå øyne, liten nese og langt, mørkt krøllete hår. Dessverre fikk vi ikke beholde henne lengre enn sju timer. Hun døde i

armene våre like etter at hun var døpt. At hun i det hele tatt rakk å bli døpt, betyr mye for oss, for vi liker begge å tro at det finnes et liv etter døden.

Veslejenta ble brakt hjem i ei lita, hvit kiste, som vi hadde stående på en kommode i gangen inntil begravelsesdagen.

De merkelige lydene som jeg hadde hørt tidligere, ble helt glemt i den hektiske tiden som fulgte. Men, så en kveld når alt hadde roet seg, våknet jeg av at det gikk i loftstrappa. Min kone våknet da jeg gikk ned for å se om en av guttene skulle på do. Men guttene sov begge to – og lydene var der. Som første gangen. Denne gangen hørte også min kone lydene. Hun ble stor i øynene og stiv i blikket og fikk ikke fram et eneste ord. Vi hørte skrittene komme nærmere og nærmere. Knirkingen hørtes bedre jo lenger opp i trappa den kom. Jeg hadde hørt lydene mange ganger før, så jeg lå bare og observerte min kones reaksjon. Hun fortalte etterpå at først hadde hun blitt stiv av skrekk: Hun var sikker på at enten farfar eller farmor ville vise seg i soveromsdøra. Hun vurderte også å rope på dem, men var livende redd for å få svar og tidde derfor stille. Jeg var glad for at hun endelig hørte det samme som meg. Vi ble enige om at farfar sikkert satt nede i stua, mens farmor gikk opp på loftet for å se til guttene, for på den måten å fortelle at veslejenta hadde det bra. Med ett var knirkingen der igjen. Denne gangen ble lyden av skrittene sakte men sikkert svakere, og til slutt helt borte.

Farmor og farfar var kanskje de eneste som visste at veslejenta vår ikke skulle få leve, og de ville vel, med sine stadige besøk, fortelle oss at de skulle ta seg av henne når hun kom til dem. Det var nok også det de var ute etter, for siden den gang har vi ikke hørt en eneste lyd. Jeg er glad min kone også fikk høre de merkelige lydene. Skrittene i trappa har gjort sin misjon og gitt oss et lys i mørke. Nå er vi begge to overbevist om at det finnes et liv etter døden, og at veslejenta vår sikkert har det fint i ”sommerlandet”, sammen med oldeforeldrene sine.

Huldersteinen

Et stykke oppe i fjellsida i Fjordgård finnes det en stor stein som er formet som et hode med langt, bølgende hår. Denne steinen har i alle år blitt kalt for Huldersteinen.

En gang i gamle, gamle dager ble det observert ei ung jente oppe i fjellsiden. Hun skuet ut over bygda og sauene som beitet. Ingen visste hvem hun var eller hvor hun kom fra. Plutselig en dag satt hun bare der, alltid på nøyaktig samme plass. Slik satt hun i år etter år og vokter over

sauene, slik at de ikke gikk for høyt opp i fjellsiden, for deretter kanskje aldri å komme tilbake. Det hendte også at jenta ikke satt på plassen sin. Disse dagene var det ingen som passet på sauene, og de gikk seg bort oppe i fjellet.

Tida gikk, og Hulderjenta, som hun ble kalt med årene, ble etter hvert observert sjeldnere og sjeldnere. Ei natt kunne folk nede i bygda plutselig høre et forferdelig brak oppe fra fjellet. Dagen etter kunne de se en svær stein på plassen til Hulderjenta. Folk ville ha det til at jenta var blitt så gammel og sliten etter å ha vokter sauene i alle disse årene at hun fant en stein som hun skjøv nedover fjellsida som kunne ta over jobben hennes.

Etter denne natten var det ikke en sau som gikk høyere opp enn til Huldersteinen. I dag er sauene borte fra Fjordgård, men steinen står fremdeles der.

Knutskjerringa

Utenfor Mefjordvær på Senja ligger det en stor knaus, eller bergnakke, som gamlingene kaller det. Bergnakken er snaublåst av værets onde vetter, men Knuten, som den kalles, ligger der og gir fiskeværet ly for den kalde nordavinden.

Det fortelles at det var bare spredte forekomster av huldrefolk på yttersida av Senja, men de som var her, må ha vært av det hardføre slaget. Helt fra eldgamle tider har en huldrefamilie holdt til inne i Knuten. En gang for lenge, lenge siden skjedde det en katastrofe i denne huldrefamilien:

Det var i de lyse sommerdagene. Været hadde vært kjempefint lenge der ute i fjordgapet. Sola skinte hele døgnet, så kallen, han Mattis, hadde ikke kommet seg ut på sjøen etter fisk til familien. Endelig en dag ble det huldervennlig vær; overskyet og grått, og Mattis tok ut på havet for å fiske. Han fikk en masse fisk og ble lenge borte. Kjerringa ble til slutt bekymra og gikk ut for å rope på kallen. Men så skjedde det som ikke skulle skje: Mens kjerringa stod der og så utover havet og ropte på Mattis, skar plutselig en solstråle gjennom skydekket. Strålen skinte så skarpt og klart – og rett på kjerringa. Dermed gikk det som det bruker å gå med hulderfolk når sola skinner på dem; kjerringa ble til stein. Han Mattis var i solskyggen og berget seg.

Den dag i dag står hulderkjerringa der, som ei steinstøtte mot himmelen og havet, og det ser ut som hun venter på noen.

I Mefjordvær er det en vanlig skikk at turister som går på Knuten for første gang må hilse på Knutskjerringa. - Ka du har på hua di? spør kjentmannen den intetanende turisten. Denne tar av seg hua og ser etter. Dermed har han hilst på Knutskjerringa.

Det sies at han Mattis ennå bor i Knuten. I hvert fall blir det sagt til ungene når de er på Knuten for å ake. - Pass dokker, sier gamlingene. - Dokker sklir på dørra hannes Mattis, enn om han åpne' og tar dokker inn?

Ivannas merkelige opplevelser

Rett over fjorden for Husøy på ytre Senja ligger den fraflytta bygda Øyfjordvær. Rundt 1920 levde ei kjerring som het Ivanna her. Hun opplevde mye merkelig.

Ivanna var ikke redd for noe. Hun kunne gå over alt uten lys – hun bare følte seg fram. En dag da Ivanna hadde vært hos bestemora og skulle hjem, fikk hun se en mann som gikk fra huset til broren hennes, han Alfon, i fullt oljehyre. Mannen gikk ned mot havet. Det både gnikket og gnisset i oljeklærne hans når han gikk. Ivanna lurte fryktelig på hvor han skulle i skitværet.

Da hun kom hjem, fikk hun besøk av kjerringa til Alfon, ho Alida. Alida kunne fortelle at det hadde ikke vært noen hos dem hele dagen. Ikke mange dagene etter dette veltet det en båt på havet like utenfor, og alt mannskap druknet.

Ei lita stund etter dette skulle Ivanna ut og tisse en kveld. Hun orket ikke å gå helt i fjøset for så lite, så hun satte seg ned ved skjulveggen. Da hørte hun plutselig orgelmusikk, som fra ei lita kirke. Hun kunne også høre ei kirkeklokke. Det hørtes ut som om lyden kom fra himmelen over henne. Ivanna skjønnte ingen ting, hun ble redd og sprang inn. Etterpå fant de ut at lyden måtte ha kommet fra den vannpumpa som de hadde funnet etter at båten forliste. De hadde hengt den på skjulveggen for å ha kniver og sånt i den.

En annen gang så Ivanna et blått lys over hustaket til han Hilmar. Hun lurte fælt på hva det skulle bety. Noen dager senere fikk hun svaret. Ungene til Hilmar ble syke, og det tok ikke lang tid før døtrene Ester og Dagny døde av difteri.

Fremmedkaren

Det som her skal fortelles, hendte før motorfartøyenes tid, sannsynligvis i adventstida, for det var i mørketida. Det lille fiskeværet var fylt med fembøringer og åttringer. Båtene lå tett i tett ved kaia, og mange var dratt i land. Fisket var godt, men det var søndag, og på denne tida ble det lagt stor vekt på helgefreden.

Morgenen var fin og klar, det var på den lyseste tida av døgnet. Fiskerene lå og sov i buene, de ville hvile seg ut før ei ny, hard arbeidsuke. Noen var i forsamling: Salmesangen hørtes helt fra den andre sida av fjorden. Andre fiskere gikk tur langs kaia, mens noen satt på fiskekassene og sjabba. Det var stille på fjorden, men langt der ute så de en prikk som nærmet seg. Snart så de at det var en nordlandsbåt, og jungeltelegrafene gikk. Fisket var jo avslutta for helga, så hvem kunne dette være? Var det noen de kjente?

Det var kun en mann ombord, og kallene ble forundra. En åttring krevde minst fem mann. Fremmedkaren var en stor, røslig kar i full oljehyre, enda dagen var klar og fin. Dette syntes fiskerene var rart. Han hilste med handa og så på kallene med kvasse øyne. Skjegget hans var stort og svart.

- Koffer e du aleina? Kor e mannskapet ditt? - Æ har ikke mannskap, men e på leiting etter et, svarte fremmedkaren. Fiskerne så at han hadde masse bruk, mer enn vanlig. Det lå garn både foran og bak, så han var godt rigga – men hadde ikke mannskap. Fremmedkaren ble tilbudt ei av buene som stod ledig, men takket nei. Han ville sove i båten. Han var en mann av få ord, og pratet bare når han ble snakket til.

Nesten morgen for kallene på havet. Fremmedkaren manglet mannskap, og på land var det bare gamlinger og unggutter igjen. Karen gikk rundt og spurte om de ville være med, og gamlingene og ungguttene syntes det var forlokkende. De skulle jo bare ro, ikke dra langt ut på havet. Langt på dag hadde karen fått tak i et mannskap på fem, og de andre båtene var på hjemveien da fremmedkaren la ut med mannskapet sitt. De for ut for å sette garn, og neste dag for de ut sammen med resten av båtene for å drage.

Det var masse fisk på garnene. Så mye at en gammel, erfaren fisker mente at de ikke kunne ta inn mer. Men fremmedkaren ville ikke gi seg før det var fisk opp til ripa: - Det e godt vær og stille på havet, og vi må ha med alle garnan'. Like etter kom en sjø og fylte båten, slik at den sank. Mannskapet havnet i vannet, men klarte å snu båten med kjølen i været. I det samme ropte fremmedkaren: - Storingen e' min! Han plaska voldsomt og greip tak i en stor ring som var skrudd på sida av kjølen. Den hogde han seg fast i. Det var også skrudd fast en masse små ringer,

men der var det bare plass til to-tre fingre, så fiskerne klarte ikke å holde seg fast. En etter en gled de ut i det kalde havet.

Båten ble meldt savnet, og de andre dro ut for å leite. Det var begynt å bli mørkt, men det tok ikke lang tid før de fant båten med fremmedkaren oppå kvelvet. Både båten og mannen ble berget. Det hele ble betraktet som ei tragisk ulykke. Fisket gikk videre, men resten av mannskapet ble aldri funnet.

Fremmedkaren ble i bygda; han hadde jo båt. På nytt klarte han å hyre mannskap blant gamlingene og ungstrikene, og det samme skjer igjen: Ny ulykke, og bare fremmedkaren blir reddet.

Etter dette blir det folkesnakk. Det var jo underlig at det bare var fremmedkaren som skulle redde seg hver gang.

En fisker fra bygda kom hjem. Han var en mann i sin beste alder, og han ønsket å finne ut av de to tragediene. Da tingene hadde roet seg, hyrte han seg som mannskap hos fremmedkaren. Fremmedkaren likte dette dårlig. Han ble sur og mutt og enda tausere enn han hadde vært før. De dro ut, og historia gjentok seg. - Storingen e' min! roper fremmedkaren.

- Nei, den her' gangen e' storingen min! roper den nyankomne, uten helt å vite hvorfor. Han bare følte at han måtte si i mot. Han ser at fremmedkaren kaver etter den store ringen, og gjør det samme sjøl. Fremmedkaren må gi tapt og tar tak i en av de små ringene. Den store ringen har plass til flere, og nykomlingen lar også resten av mannskapet holde seg fast i den. Også fremmedkaren får tilbudet, men han avslår. Til slutt greier han ikke å holde seg fast lenger. Han forsvinner i havet. Resten blir reddet.

Varsel fra Draugen

På Senja bor det en fisker som heter Peder, og som har møtt sjølveste Draugen flere ganger. Det hele startet da Peder var bare guttungen. Han hadde blitt vettskremt av en dauing som gikk nedi fjæra der han bodde. Dauingen bar på tang og tare, og hendene hans var bare hvite beinstubbene. Lille Peder kom heseblesende inn og fortalte de voksne hva han hadde sett. De trodde ham ikke, men "ho gamlebeste" tok gutten i handa og gikk ned til sjøen. Der fant de et sjølik under tarebrua.

En høstkveld da Peder var i ungdommen, skulle han ro til øya over fjorden for å fri. Da han hadde rodd forbi et skjær, hørte han en rar klynking oppe i tangen. Peder la straks til land for å se hva det kunne være, og der fikk han se en ungeskapning som lå og vred på seg. Peder

tok skapningen med seg om bord i båten, forbauset over at folk kunne slenge unger fra seg på denne måten. Utbor var ikke lenger vanlig skikk. Han satte den vesle i framskotten i båten, og dekket han til med ei trøye. Men ikke før han hadde fått trøya på ungen, så skvatt kroppen på sjøen. Peder ante en sammenheng med draugen eller en av de andre havmaktene, og det varte heller ikke lenge før han hørte et tynt mål ute i mørket: - Takk du mann som kofta ga, ro inn, ro inn til land.

Dette var første gang Peder opplevde at en havskapning talte til han. Derfor ble han litt redd, men han rodde likevel den veien han først hadde tenkt seg. Men målet fra havet gav seg ikke, og når det ropte ut advarselen tredje gangen, snudde Peder og rodde hjem til stoa. Han hadde knapt fått båten i naustet før stormen sto inn i fjorden så havet gikk hvitt.

Da visste Peder at det var Marmælen som hadde gitt ham et varsel, for de gode havmaktene belønner alltid en tjeneste. Og det sa han etterpå: - Hadde eg ikkje hjælpt den forkomne skapningen, så hadde nok ikkje havmakt'n hjælpt mæg heller.

Da Peder var blitt eldre, var han på tur hjem fra Lofoten. Om kvelden kom de til en liten fjordarm hvor de ble enige om å overnatte. Det lå noen båter der fra før, og flere kom etter. Da det ble mørkt, lå det 7-8 fembørringer i lag. Alle båtene var belagt på nordsida av fjorden, for vinden stod svakt nordfra og de ville holde båtene fra land.

Utpå kvelden var Peder oppe på dekk. Det var stille på alle båtene ettersom de andre hadde lagt seg. Plutselig syntes Peder at han hørte noe framme i skotten. Han gikk framover og lyttet. Da hørte han at det gnistret like framfor båten. Draugen! tenkte han. Og det visste han, at når den karen lot høre fra seg, da var det noe han ville varsle. Men han skjønnte også at skulle draugen tale til han, da måtte han gjøre ei god gjerning. Dermed kastet han kofta si på sjøen. Og sant nok: Fra sjøen kom det noen klare ord: - Takk, du mainn som kofta ga, løys i nord og bett i sør. Uvær i vente, å fy førr et vær han bi.

Han Peder ble halvt redd der han sto. Men himmelen var like klar som på en godværsdag og havet var stille. Hvis han nå vekket karene for å flytte båtene, ville de tro han var steintullat og flere av han. Nei, det fikk så være. Men han ble stående ute, og igjen talte stemmen fra havet de samme ordene som sist: - Takk du mainn som kofta ga, løys i nord og bett i sør. Uvær i vente, å fy førr et vær han bi.

Da gikk Peder og tørna han Ola, som nettopp hadde sovnet og var lite blid over å bli vekket. Men da han hørte hva det gjaldt, spratt han opp og ble med fram i båten. De hadde ikke stått der lenge før det samme målet talte til dem igjen: - Takk, du mainn som kofta ga, løys i nord og bett i sør. Uvær i vente, å fy førr et vær han bi.

Peder forklarte at dette var tredje gangen, og Ole mente at de måtte tørne kallene i båtene og få båtene belagt på sørsida. Han brølte så over til de andre båtene så det ljomet i fjellene. Kallene kom søvnige ut og spurte om hva som var på ferde, men da de hørte at det kanskje var storm underveis, blåste de bare av det: Tullprat, sa de og krøp inn i båthusene og sov videre.

Men Peder og Ola tørna sitt mannskap, løyste fembøringen og rodde over til sørsida og la seg fast der. Kort etter kom det svarte skyer inn over dem. På få minutter stod sjøen hvit og rossene kom tett.

Da det lysnet av dag, var de den eneste båten på fjorden. De la seg da over på nordsiden for å hjelpe folket der. De fleste karene var i god behold, men fire eldre menn hadde måttet bøte med livet. Båtene lå i fjæra, og de fleste var vrak.

Utpå dagen heiste de seil og lot vinden fra sør ta dem nordover fjordene og sundene mot Senja, og de kom velberget hjem.

En morgen i alderdommen da han Peder kom til støa, satt det en ravn foran i båten hans. Peder var lite villig til å ro fiske den dagen, for å trosse et varsel, det skulle man ikke. Men det moderne mannskapet hans gav seg katta i en ravn. De ville dra kveitevaden, for fisket var godt og prisen på kveita var høy. Peder ga etter og ble med, men den dagen var han stillfarande; de hørte ikke et ord fra han i løpet av dagen, og ofte satt han og stirret utover havet og lyttet.

På hjemturen sopte stormen over dem, og fembøringen gikk under. Kun en mann berget livet. Som ved et under ble Peder skylt i land på ei øy. Der stod det ei lita sjøbu, og i den oppholdt han seg den lange uværsnatta.

Peder satte nesten livet til den ene gangen han trosset et varsel, og han svor på at det skulle aldri hende ham igjen.

Min urolige bestefar

Farfaren min har alltid vært en punktlig, stabil og til dels gjerrig mann. Han førte regnskap, satte opp budsjett, og sørget alltid for å ha penger til de faste utgiftene. Ofte betalte han regningene samme dagen de kom.

Så skjedde det sorgelige høsten 1983 at min kjære farfar gikk bort, med en påfølgende standard begravelse. Farmor, som var minstepensjonist, var blitt enke. En begravelse er kostbar, og hun gikk vanskelige økono-

miske tider i møte. For å lette på bekymringene bad hun om utsettelse på regninga til kista.

Dagene gikk stille og rolige for farmor etter at farfar var død, men det varte ikke lenger enn til den dagen at regninga for kista forfalt. Nå begynte farmor og andre som var til stede å høre knirkelyder og lyden av føtter. Lydene artet seg slik: Hver dag klokka halv fire kunne man høre lyden av føtter som ble satt ned ved sida av senga til farfar, knirking bort til trappa, føtter som gikk ned trappetrinnene--- og så ble det stille til neste ettermiddag.

Det skal sies at det var den samme rutinen og de samme lydene som farfar laget mens han levde. Uansett: lydene opphørte den dagen farmor betalte regninga til kista.

Nå kunne farfar endelig hvile i fred i den ferdigbetalte kista si.

Huldra i Røberget

Som småglunt var det min jobb om sommeren å jage kyrne ut i skogen på beite om morgenen, og å leite dem opp om kveldene for å jage dem heim for å melke. På den tida, rundt 1937 og 1938, var det kyr på nesten alle gårdene her på Stonglandet, og alle ble jaga på beite ut i skogen.

Vi hadde bjøller på kuflokken, for å høre hvor de var. Kuflokkene gikk sjelden i lag, men vi som var vant med dyrene kunne kjenne lyden, og dermed visste vi hvem sine kyr vi hørte.

En gang jeg skulle leite heim kyrne våre - jeg var visst i 9-årsalderen, tror jeg - hadde jeg gått både langt og lenge uten å verken se eller høre noe til flokken. Plutselig får jeg høre noen bjøller langt borte som jeg aldri har hørt før. Det var så veldig fin lyd i dem, nesten som et klokkespill. Jeg ble nysgjerrig, og bestemte meg for å undersøke, så jeg begynte å gå etter lyden. Kunne det være Hofsøy-kyrn? Nei, så fine bjøller kunne de ikke ha i Hofsøya heller. Jeg gikk lenger og lenger inn i skogen. Lyden ble sterkere og sterkere. Til slutt skjønnte jeg at jeg ikke kunne være langt unna, så jeg begynte å smyge meg stilt og forsiktig gjennom skogen. Og der - på ei åpen slette i skogen nedenfor Røberget fikk jeg se noe underlig. Der gikk det en stor kuflokk og beitet, og alle kyrne hadde noen rare farger. Noen var røde og noen var blå. Noen var gule og noen var fiolett. Alle mulige rare farger lyste mot meg, og alle var rene og blanke og hadde store horn med knopper på som det skein av. Jeg trodde de måtte være av gull. Og alle kyrne hadde blå sløyfe i rumpa. Særlig var det en liten kalv som var så fin - han var grønn.

Jeg stod bare og måpte og trodde ikke mine egne øyne. Men så fikk jeg høre sånne fine toner... og der! På en stein på andre siden av sletta, satt det ei jente og spilte på ei fløyte. Hun var så fin at det var et syn. Hun hadde blå kjole, og langt, gult hår som rakk langt ned på ryggen. Og så var hun barføtt, det husker jeg.

- Henne må jeg snakke med, tenkte jeg, så kanskje jeg får greie på hvem som eier de fine og rare kyrne. Jeg plystra pyyy – pyyy, men da ble det leven. Jenta spratt opp og laget en fæl lyd i den fine fløyta si. Det hørtes ut som et bukkhorn. Kyrne la av gårde, med rumpa på ryggen, rett oppover imot Røberget, og jenta etter.

- Vent, vent, ropte jeg og sprang etter, men jeg klarte ikke å nå dem, for da de var kommet helt opp til Røberget, så åpna det seg ei stor dør i berget, og kyrne rente rett inn. Den siste som smatt inn i berget var jenta, men da så jeg noe merkelig. Hun hadde rumpe, akkurat som kyrne.

Jeg var så ivrig at jeg sprang til og skulle åpne døra, for å se hva som var inne i berget – men nå var det ingen dør der. Og ikke var det spor etter dyrene heller, som jeg så tydelig hadde sett rente inn. Nå ble jeg redd, og jeg tok beinvegen heimover så fort jeg kunne. Jeg hadde helt glømt kyrne våre, som jeg skulle hente.

Da jeg var nesten hjemme, traff jeg bestefar: - Kor i all verden har du vorre så lenge? Kyrn som du skulle hente e kommen tebake førr lenge sia. Jeg fortalte bestefar hva jeg hadde sett, og han var nesten høytidelig da han sa: - Du har sett ho Ragnhild, huldra i Røberget! Vi veit at det bor ei hulder i Røberget, men det e ingen som har sett ho før. Dettan må du huske å og førtelle tel ungan dine når du sjøl blir pappa, og kanskje bestefar.

Og det har jeg gjort mange ganger. Og historia om ho Ragnhild i Røberget er like spennende hver gang.

Skredet i Skjellelva i 1919

I 1919 kom snøen seint på Skaland. Det var snøfritt helt fram til askeonsdag, men da slo den gamle trua om at han skulle bli snøfokk denne dagen til. De gamle kalte det å ”selge aska”. Utpå dagen satte han inn med nordavind og snøkøv så det nesten ikke var mulig å komme seg fra ett hus til det andre. Utover seinvinteren lava det ned sånne mengder som det ikke hadde gjort på masser av år. Mot slutten av april lå det store hauger av snø oppå den bærfrøse jorda. Folk frykta snøskredet.

1. mai slo været om. Det kom sterk russevind og varme i lufta. Snøtinga gikk så raskt de første dagene i mai at det var nesten ikke til å tro. Snøen ble til sørpe, og det ble vanskelig å forflytte seg både på ski og til fots. Om morgenen 3. mai var det målt 12 varmegrader utmed grafittverket, som lå en knapp kilometer utover i fjorden, og adskillig lenger opp i fjellet enn bebyggelsen. Over natta hadde snøen skifta farge og skinte nå i blått, gult og grønt. Men fremdeles lå den fast oppe i lia.

Utover dagen gikk det et par mindre skred ved grafittverket, og folket i Skjellelva ble mer urolig, men stolte i det lengste på at skredet nok ville stoppe oppi skogen, om det skulle komme.

På husmannsplassen Steinli i Skjellelva bodde Johan Martin Pedersen med familien sin. Han var onkelen til bestefaren min, og dette året var han 46 år gammel. På plassen bodde han i lag med kona Anna Karoline på 44, samt seks av sine sju unger i alderen 3 – 18 år. Plassen lå på ei landstripe med fjell og flåg på oversida, og en lang og dryg bakke ned mot havet på den andre sida. Du kan nesten si at husene på plassen låg på ei ca 60 meter bred hylle i terrenget.

Det var meninga at familien skulle flytte over til naboen når kveldsstellet var over, men det var mangt å ordne med både i hus og i fjøs, og før de kom seg avgårde, så skjedde det.

Snøskorpa oppe i lia løsna og kom seilende nedover med voldsom fart. Skog og svære steiner ble dratt med, og på et øyeblikk var alle husene på bruket sopt på havet. De nærmeste naboene bodde bare noen hundre meter unna, men selv om de sprang ut da braket kom, var det hele over så fort at det var uråd å si hva som egentlig skjedde. Utpå fjorden kunne de se restene av husene som rak i isskorpa, men ingen folk var å se eller høre.

Naboene tok til å leite i sørpelaget i fjæra. De fant begge kyrne omkomne, men ingen folk. Det ble satt ut båter utover kvelden og natta, men tjukk sørpe og vrakgods gjorde det vanskelig å komme fram. I dagene etter ble det sokna i havet, og til slutt fant de Johan Martin og fem av de seks ungene omkomne. Anna Karoline og minstebarnet, Emmy på tre år, ble ikke funnet.

Utpå seinhøsten, da sauene skulle hentes heim fra Færøya, ei øy lenger ut i fjorden, la folk merke til at et område på innersida av øya ikke var beita på. Da de så nærmere etter her, fant de likene av Anna Karoline og Emmy, i forbausende god stand. Etter fire måneder i havet, var de like fine som om de skulle ha omkommet den samme dagen. Fredfylte lå de der; mora med armene godt omkring lillejenta si.

Den eneste i familien som overlevde var eldstedattera, Signhild Annie på 20 år. Hun hadde tatt tjeneste og var hjemmefra denne kvelden. Etter skredet reiste hun bort fra plassen og kom aldri tilbake.

De omkomne ble lagt i ei fellesgrav på kirkegården på Skaland, men i dag finnes det ingen stein der som minner om dem. Bestefaren min viste meg en gang hvor de ligger, i et hjørne, hvor enorme grantrær kaster skygge over en åpen, liten gressflekk.

Sagnet om Balle Jekteskipper

På Dyrøy står det et fjell med en tynn, liten tind som kalles for Enka. Dette fjellet var mye større før i tida, og nå skal du få høre hvordan det gikk til at fjellet mistet det meste av tinden sin:

På den tida at folk seilte ned til Bergen med tørrfisk, levde det en rik og holden jekteskipper på nordsida av Dyrøy. Der hadde han en stor og fin gård ved foten av et fjell. Balle, som mannen het, hadde mange dyr og mange tjenestefolk på garden, men det kjæreste han eide var dattera si. Hun var så vakker og lys til sinns at det gikk ord om henne.

Så var det en gang at Balle skulle reise sørover til Bergen at han kom ut for et grusomt uvær. Ja, det var så ille at både han og resten av mannskapet trodde at de kom til å forlise. Da fikk de plutselig se en kar som kom seilende på en halv nordlandsbåt. Han hadde et fryktelig ansikt, og det var ingen tvil om hvem dette var: Det var draugen. Nå var karene helt sikre på at de skulle ende sine dager ute på havet, for den som har sett draugen, han kommer ikke levende på land, det var noe som alle visste. Men så skjedde det rare at draugen ropte til Balle at han hadde hørt at Balle hadde så fin ei datter. Hvis han kunne få henne, så skulle han sørge for at de kom seg velberget hjem. Balle var vettskremt, og i fortvilelse og dødsangst ropte han at draugen skulle få dattera, bare han ville redde livet deres. Like etter stilnet uværet, og karene kunne seile videre sørover mot Bergen, og etterpå hjem igjen til Dyrøy.

Etter at Balle kom hjem igjen, gikk livet sin vante gang. Han var glad for at det hadde gått så bra, og hver gang han tenkte på hva han hadde lovet draugen, skjøv han tanken fra seg. Men så var det en dag da Balle var nede i fjæra og arbeidet at draugen kom fossende på den halve nordlandsbåten sin. Han såg enda verre ut enn Balle kunne huske, og hårene reiste seg på kroppen hans da draugen sa: - Ja, nu kjæm æ førr å hent datter di, som du lovte mæ.

Han Balle ville vri seg unna, for han hadde da ikke tenkt å gi den fine dattera si til en sånn stygging. Balle bad draugen om å vente mens han gikk for å hente dattera. Draugen ventet og ventet, men Balle kom ikke tilbake. Da kan du tro han ble ikke billig, draugen. Han lot hele fjellet ramle ned over gården. Det var en høy tind som raste, og raset dannet ei stor ur som nå heter Ballura. Under den ura ligger det som var gården til Balle Jekteskipper.

Det fortelles at bygdefolket kunne høre hanegal inni ura i sju dager etter raset.

Midt i ura står det en stor stein, den kalles for Ballestein. Av fjellet står det bare en liten, tynn tind igjen. Den kalles for Enka.

Forvarsel

Det som her skal fortelles om, skjedde på Brøstadbøtn i Dyrøy på slutten av 1920-tallet. Ragnar og Sverre hadde vært på Lofotfiske og var på tur hjem. De fikk skyss med en båt som var på tur nordover og kom til Brøstadbøtn sent på kvelden. Dette skjedde om våren, men fremdeles lå det mye snø igjen på marka. Ettersom de kom fram ganske sent på kvelden, fikk de ikke hesteskys. Dermed måtte de gå de sju kilometrene til fots. De fulgte sporene etter hestesledene. Etter cirka to kilometer skjedde det noe rart. De la merke til at fugler og dyr begynte å følge etter dem. Plutselig hadde de både rype, skjor, kråke, hare og rev rundt seg. Det hjalp ikke at de prøvde å skremme dem bort.

Ragnar og Sverre syntes at dette var underlig, men fortsatte trøstig på hjemveien. De var både trøtte og slitne etter den lange reisa og ville bare komme seg hjem forrest mulig. Da de passerte huset til nabokjerringa skjedde det på nytt noe merkelig: Nå trakk alle dyrene seg tilbake og forsvant. Det ble med ett helt stille rundt dem.

Da de stod opp neste dag og kom i prat med folk, fikk de vite at nabokjerringa var død. Da forstod de hva dyrene og fuglene hadde villet fortelle dem.

Sagnet om Gudbrand Gløtt

For veldig lenge siden, kanskje så langt tilbake som til 1600-tallet, levde det en mann som het Gudbrand Gløtt sammen med kona si i ei steingrotte

på en plass som het Sægelsteinen på Andørja. Fra grotta hadde de flott utsikt over havet.

Gudbrand var en svært ukristelig mann i slutten av 30-åra. Han så helt ufarlig ut, men han var en ond mann. Det sies at han hadde overnaturlige evner. Han kunne gjøre seg selv udødelig. For å få til det, måtte han spise åtte menneskehjerter.

På denne tida var Ibestad plassen hvor folk fra Gratangen og Andørja dro for å gjøre innkjøp. Søndagsturen til kirka gikk også til Ibestad, og båten var framkomstmiddelet. Når det var riktig uvær måtte både fint- og fattigfolk ro nær land, og dermed også nært grotta til Gudbrand. Gudbrand forstod at dersom han skulle klare å bli udødelig, måtte han benytte seg av disse uværsdagene, for å få tak i de menneskehjertene han trengte. Når folket rodde forbi, stod Gudbrand klar. Han skaut de som var alene eller bare to i båten, og så rodde han ut og henta likene. Siden rodde han ut til en holme og skar ut hjertene – og åt dem.

Da Gudbrand hadde klart å få fatt i seks menneskehjerter, begynte ryktene å gå. Folk ble redde for å ro forbi grotta til Gudbrand. De satte heller livet til ved å trosse havet og uværet, enn å havne i klørne på Gudbrand.

Disse ryktene kom også lensmannen på Ibestad for øre, så han dro ut til grotta for å arrestere Gudbrand. Men før han rakk å komme seg dit, var Gudbrand rømt. Lensmannen fant kun kjerringa i grotta, og hun ante ikke hvor gubben hadde tatt veien. Gudbrand rømte til ei lita bygd i Gratangen som het Grøsnes, og her holdt han seg skjult ei stund. Men da ting begynte å roe seg, fant han ut at nå var det på tide å få de to siste hjertene. Han trengte som sagt bare to til, for å bli udødelig.

Det syvende hjertet fikk han ved å gjemme seg i stabburet på en gård. Da gårdsjenta kom ut for å hente forsyninger til kjøkkenet, hoppa Gudbrand fram. Jenta ble så redd at hun stivna av skrekk, og Gudbrand hadde ikke noen problem med å ta livet av henne og spise hjertet hennes.

Nå manglet bare ett hjerte. Gudbrand forsøkte samme metode på en annen gård – men denne gangen gikk det ikke slik som han hadde tenkt. Denne jenta var ikke like lettskremt som den første. Hun slapp bare det hun hadde i nevene og la på sprang da hun så fremmedkaren. Hjelp fikk hun også henta. Mannfolkene på gården kom og overmannet Gudbrand. De holdt ham fanget til lensmannen kom. Gudbrand ble ført til Ibestad, og her ble han dømt til døden. Gudbrand hadde et siste ønske, som han fikk oppfylt. Han fikk ta farvel med kona. Alene. Han tok henne inntil seg og ga henne en klem. Så la han begge hendene rundt halsen hennes. Hun skulle bli hans siste offer, og gi ham det åttende hjertet. Kona satte i å skrike. Lensmannen hørte skriket, og skjønnte hva som holdt på å skje. Han stormet inn for å skille ekteparet, men da han kom inn i rommet, var

det bare kona som stod der. Gudbrand Gløtt var forduftet. Hele Sør-Troms ble endevendt i jakta på han, men han ble aldri funnet.

Det sies at det vandrer en mann i 30-årene rundt omkring i Sør-Troms. Han er sky og snakker ikke til noen. Han har et normalt utseende, men klærne er litt slitt og gammeldags.

Holmen der Gudbrand skar opp ofrene sine har fått navnet Tjuvholmen, og den ligger mellom Ibestad, Andørja og Gratangen. Grotta hans finnes den dag i dag, men ingen tør å gå inn i den.

Den usynlige krafta i fjøset

Rundt 1940 fant det sted noen uforklarlige hendelser i et fjøs i Sør-Troms.

Oline Jensen var på vei hjem fra butikken da hun traff postmannen, han Per. Per var oppskaket. Han fortalte at han hadde truffet tre kyr etter veien, med lenkene rundt halsen. Oline og Per skjønnte straks at kyrne tilhørte ei nabokjerring, og de så også at kyrne var på vei hjem igjen.

Noen dager senere så Oline at kyrne kom etter veien på nytt, og hun bestemte seg for å gå til naboen og fortelle hva som skjedde. Nabokjerringa satt og gråt da Oline kom inn på kjøkkenet. Hun sa at nå klarte hun ikke å holde dette for seg selv lenger, og så fortalte hun at på et bestemt tidspunkt hver dag gikk fjøsdøra opp, og kyrne gikk ut. Kjerringa gråt bare verre og var tydelig fortvilet mens hun fortalte at nå var kyrne ute, og det nyttet ikke å binde dem fast. Oline gikk sammen med kjerringa inn i fjøset. Nå så begge at også geita var løs, men de kunne ikke finne lenka.

Det ble mye snakk om dette i bygda. Noen dager senere traff Oline nabokjerringa igjen. Hun kom opp fra naustet med en bunt streng. Hendene hennes var såre, og hun begynte å gråte da hun stoppet for å snakke med Oline. Alt var så fælt: - Du veit det står i bibel'n, det e onde og gode ånder som flyg i lufta, men de klare ikkje å gjøre meg nokka.

Siden gikk det ei uke, og alle snakket om det merkelige som skjedde i fjøset. Så en dag kom broren til Oline, som var 16 år den gangen, og fortalte at nå hadde en kompis bundet kyrne så godt fast at de umulig kunne komme seg laus. Men like etter gikk kjøkkendøra opp og inn kom barnebarnet til nabokjerringa, ei lita jente. Broren spøkte med jenta: - Dæ e vel ikkje kyrn som e laus?

- Joda, svarte jenta. Dokker var ikkje komme tel han Parelly Klausen, så var kyr'n laus igjen. Da gikk Oline og broren innom en nabo som ikke

hadde noen tro på overnaturlige hendelser. Sammen gikk de til fjøset til nabokjerringa. Der kunne de se at hun hadde bundet geita hardt med en sterk knute rundt halsen, og naboen sa: - Om djævelen e her inne i fjøsen din, så skal han ikkje ødelegge geita.

Etter hvert kom det enda en nabo, han Larsen. Mennene begynte å binde lenker på kyrne, men da de bandt lenka på den siste kua, hørte de at lenka falt av den første. Det var ikke tale om at de klarte å få dem til å henge på kyrne. Da sa Larsen at han ville ikke være der lenger. Det begynte å bli riktig uhyggelig. Det var slik at om de stod og så på kua, da datt ikke lenka av, men så snart de tok øynene vekk, løsnet de.

Det ble kjøpt nye lenker, men ingen ting hjalp. Enden på visa var at kjerringa fikk en emissær inn i fjøset, som leste fra bibelen. Først da ble det stille i fjøset, og kyrne stod fastbundet. Likevel var folk redde for å gå forbi fjøset i lange tider etterpå.

Halt-Ola

Dette er ei fortelling om en gutt som ble bortført av huldra. På ei lita øy et sted i Troms bodde Ola sammen med foreldrene sine. En dag da alle hadde vært på slåtten, kom ikke Ola hjem til middag. Ingen visste hvor det hadde blitt av ham. Foreldrene var redd det hadde skjedd ei ulykke. Det gikk mange dager, men Ola kom ikke til rette. Hele bygda begynte å lete, men Ola var og ble borte.

Sent en kveld utpå høsten da Olas mor stod i kjøkkenet og lagde mat til arbeidsfolket, hørte hun et rabalder ute i bislaget. I det samme kom Ola styrtende inn gjennom døra, andpusten og svett. Da han fikk ord for seg, fortalte han at han hadde vært bortført av huldra, og at hun bodde i den store firkantede steinen ovenfor garden. Han hadde lurt seg ut mens huldremor sov og huldrefar var borte. Han hadde sprunget for livet for å komme seg hjem, og han fryktet for at huldra kom for å hente ham igjen når hun oppdaget at han var borte. Men mer rakk ikke Ola å fortelle før kjøkkendøra gikk opp – og i neste nå var han borte. Mora til Ola besvimte og ble funnet av mannen sin da han kom hjem fra marka. Da hun kom til seg selv igjen, fortalte hun hva som hadde skjedd.

Det ble holdt råd om hvordan de skulle få Ola tilbake fra huldra, nå som de visste hvor han var. De hadde blant annet hørt at når man ringte med kirkeklokka utenfor tilholdsstedet til huldra, ville hun slippe den hun hadde tatt. Olas far gikk til presten og snakket med ham om saken. Presten, som var en meget lærd mann og godt inne i både synlige og usynlige ting, fortalte at det var to slags huldrer – noen kristne og noen

hedninger, eller djevlehuldrer. Om det var ei kristen hulder som hadde tatt Ola, så nyttet det nok ikke med kirkeklokka. Men var det derimot ei djevlehulder, ville hun nok gi ham fri, men det kunne hende at de skamslo eller tok livet av ham før de slapp han ut.

Olas far fikk med seg noen menn og kjørte for å låne kirkeklokka. Klokka ble så hengt opp på tre staurer utenfor steinen. De begynte å ringe med det samme. De ringte hele kvelden og natta med, men først utpå morgensiden, da de ringte så voldsomt at klokka var nær ved å sprenges, ble Ola kasta ut fra steinen. Da var den ene hoften hans knust. Ola ble kjørt hjem og lagt til sengs, og det gikk nesten ett år før han kunne stå på foten.

Ola fortalte at han hadde hatt det godt hos huldra. Han hadde fått godt med mat og drikke, men han ble stadig holdt i fangenskap. Når de slapp han ut, gikk enten huldrefar eller huldremor og passet på at han ikke skulle rømme.

Etter møtet sitt med huldrefolket ble Ola sky og tilbakeholden. Han innlot seg aldri i snakk med andre, og var halt resten av livet.

Gjenferdet på gammelskolen

I den lille bygda Breistrand, som ligger cirka fire mil fra Harstad, ligger det ei skolebygning som ble bygd på slutten av 1800-tallet. Gammelskolen har kjeller, to etasjer, pluss et loft som ikke er i bruk. Den øverste etasjen på bygningen har vært avstengt så lenge folk kan huske. De fleste som bor i Breistrand, kjenner sagnet som knytter seg til skolen: En mann går igjen på loftet.

Historia forteller at rundt århundreskiftet ble en mann som het Anton holdt som fange på loftet. Det var kaldt og mørkt der oppe, og alt han fikk å spise var de fuglene som fløy inn gjennom ventilen, og de knuste vinduene og ikke kom seg ut igjen. Anton var bundet til en kjetting som var festet til taket, både på hender og føtter.

Siden den gang har folk som har oppholdt seg på skolen på kveldstid, kunnet høre en person som romsterer oppe på loftet. Det høres ut til at metall slepes sakte over gulvet.

Om Anton ble drept eller sulta i hjel, det skal være usagt. Men det som i hvert fall er sikkert, er at de som prøver å gå opp på loftet på kveldstid, de kommer vettskremte derifra i ei forferdelig fart.

Bestefars hemmelighet

Bestefaren min har noen spesielle evner: Han kan stoppe blod. En dag han var på tur i skogen, fikk han bruk for disse spesielle evnene sine. Han traff en far som var som var ute og red i skogen sammen med dattera si. Plutselig steilte hesten til jenta slik at hun datt av hesteryggen og landet på noe som lå på bakken. Det så ganske alvorlig ut, så bestefar sprang dit hvor jenta lå. Da han kom fram kunne han se at blodet pumpet ut av et stort, dypt sår i det ene beinet til jenta.

Faren begynte å rive skjorta si i brede strimler, for å prøve å bandasjere såret med dem.

Bestefaren skjønnte straks at pulsåra måtte være skadet, og at livet til jenta hang i en tynn tråd. Han satte seg på huk ved siden av henne, og lå hendene over såret hennes. Deretter begynte han å be ei spesiell bønn som han hadde lært av mora si, den gangen han var ung mann og skulle flytte hjemmefra. Etter ei stund slutta såret å blø, og bestefar sa at nå kunne faren ta jenta med på sykehuset, nå ville det gå bra.

Så dro bestefar hjem, og han så aldri noe mer til faren og jenta.

Da jenta kom fram til sykehuset i Harstad, fikk de høre at hun egentlig skulle blødd i hjel, ettersom det tok over én time å komme seg på sykehuset etter at ulykke skjedde. Legene var veldig interessert i å få høre om hva som hadde skjedd, men faren kunne ikke fortelle annet enn at en fremmed mann hadde mumlet noe over såret hennes, og sagt at nå kunne de dra på sykehuset, før han forsvant inn i skogen igjen.

Grunnen til at jeg kjenner denne historien, er at jeg flere år senere ble kjent med denne jenta som ble kasta av hesten den gangen. Hun fortalte meg om denne hendelsen, som jeg stilte meg tvilende til, ettersom jeg aldri hadde sett eller hørt om slike ting før. Helt tilfeldig fortalte jeg jentas historie til bestefaren min. Først så han ganske rar ut, han stivnet liksom. Etterpå fortalte han at det var han som var den fremmede mannen i historia til venninna mi.

Sagnet om Høttakallen

Denne historia utspant seg på Grytøya sist på 1890-tallet. Øya som ligger 10-12 kilometer nord for Harstad, med Bjarkøy som nabo, er i dag knyttet til byen med bilferge. I dag tar det bare 20 minutter å reise inn til sentrum. Da dette som nå skal fortelles skjedde, var det derimot ikke

snakk om verken biler eller bilferge. Skulle man forflytte seg langs landeveien, i den grad det fantes noen vei, så ble det til fots eller eventuelt til hest, for den som var såpass til kar at han hadde tilgang til den slags luksus.

Grytøya har fått navnet sitt fra det gammelnorske grotjir, som betyr stein - Steinøya. Øya er omtrent 20 kilometer på det lengste, og har høye, ville fjell på mer enn tusen meters høyde. I vikingetida var øya en del av Tore Hund sitt rike, han som hadde setet sitt på Bjarkøya, og som tok livet av Olav Haraldson på Stiklestad. I dag er Grytøya innlemmet i Bjarkøy kommune, og det finnes mange gravhauger helt fra jernalderen - så det er lenge siden folk fant ut at øya var en fin plass å slå seg ned. Kanskje bosatte folk seg her fordi sørsida har mye god jord som kaster mye av seg ettersom det ligger gunstig klimatisk plassert; de store fjellene verner mot den ofte sure sommervinden.

Sist på 1800-tallet bodde omtent 200 mennesker på sørsida av øya, spredd utover den stripa av jord som ligger langsmed havet. Folk livnærte seg av kombinasjonsbruk; jord og fiske. De hadde som regel 1-3 kyr og kanskje noen sauer. Utenom onnetida drev kallene med hjemmefiske, og i januar bar det selvsagt til Lofoten. Kjerringene fikk da alt ansvaret for gårdsdrifta.

Mette, som dette sagnet foreller om, bodde på Øverlandet der hun og mannen hennes, han Magnus, drev et sånt lite kombinasjonsbruk. Som gårnavnet bærer bud om, bodde de øverst oppunder fjellet. Mellom Øverlandet og resten av bygda lå kirkegården, som den gjør den dag i dag. Mette var født i Olsvika i Fenes, men ble gift med han Magnus på Øverlandet, som bodde på gården Fuhr, først på 1890-tallet. Mette og Magnus fikk tre unger, og alle sammen vokste opp.

Så var det et år, i begynnelsen av september, at Mette hadde et ærend hos slekta si i Olsvika. Magnus var hjemme i lag med ungene. Det var en dryg tur å gå fra Øverlandet til Olsvika, om lag 11 kilometer, så det var meninga at hun skulle ligge over til neste dag. På den tida var kallene så heldige at det var kjerringa som hadde ansvaret for å lage mat til hele familien, så Mette kom seg ikke av gårde før hun hadde servert nonsmatten.

Om lag tre kilometer før hun kom til Oslvika gikk veien gjennom et utmarksområde som het Høtta. Her var det så uveisomt at det stakkarlige som fantes av vei var øverste del av fjæra ved havet. Og sjøl her var det stundom dårlig å ta seg fram. Tussmørket hadde lagt seg da Mette kom forbi Høtta, og det gikk ikke bedre til enn at hun snublet i noe like ved Mekkoelva og datt så lang hun var.

Det var ikke en stein, men en bylt hun snublet i. Og i den bylten fant Mette et lite barnelik som noen hadde tullet inn i et teppe. Mette tok liket

og la det i ei lita hule som var i berget, før hun tok seg fram til slekta si i Olsvika. Hun fortalte dem om hendelsen, og de ble enige om å gå tilbake til Høtta neste dag for å begrave barneliket, noe de gjorde så snart det lysna av dag. Den første høststormen var i anmarsj, og de fikk ikke fatt på verken lensmann eller prest, ettersom de måtte budsendes helt fra Bjarkøya. Sånn gikk det til at barneliket ble gravlagt i uvigsla jord, noe som skulle vise seg å føre straffedom med seg.

Det fortelles at Høttakallen viste seg jevnlig i Høtta etter dette. Og det ble skjebnesvangert for den som var så uheldig å se ham. Alle som så Høttakallen, opplevde senere at en i familien døde. Om noen måtte gå over Høtta, var det om å gjøre å ikke se seg til sides, men bare stirre rett framfor seg på veien.

Han Edvard fra Bjørnå var så uheldig å få se Høttakallen, og tre uker senere døde den minste av ungene. Likedan var det en fra Sandsøya som gikk på ski over Høtta oppunder jul, og han så Høttakallen. 1. juledag døde kjerringa da hun skulle føde. Så det har skjedd slik sagnet forteller om.

Men ikke om jeg tør å gå alene over Høtta ei kald vinternatt. Tør du?

Sagn fra Nordland

Barnegråt

Det var en sen høstkveld, og mørket lå over den lille bygda midt på grensen mellom Nordland og Troms. Ei ung jente hadde vært på besøk på Nordlandssiden og var på vei hjem til Tromsdelen der hun bodde. Det var ikke lange biten å gå. Hun måtte over ei bru og så følge stien gjennom den mørke skogen. Det var ikke mye lys på denne tiden av døgnet, men den unge jenta fantes ikke redd, for denne veien hadde hun gått mange ganger, og den kjente hun godt. Hun hadde det aldri travelt når hun gikk her, men tok seg god tid og lyttet til de mange lydene som fantes i skogen.

Denne kvelden fikk hun imidlertid en merkelig følelse. Skogen føltes på en måte annerledes, det var med ett blitt en magisk stemning over den bortimot totale stillheten som hadde inntruffet. Jenta syntes det kjentes litt uhyggelig der hun vandret, og uten at hun sjøl la merke til det, begynte hun å gå fortere.

Da hun var kommet halvveis, stoppet hun plutselig opp. Hun syntes hun kunne høre hulkelyder, og da hun spisset ørene og hørte nøyere etter, hørte hun tydelig noe som lignet på barnegråt. Hvorfor var det et barn alene i skogen så sent på kvelden, undret hun seg. Jenta ble ikke redd, men heller bekymret for det lille barnet. Hun gikk etter lyden og stoppet til slutt opp ved kanten av ei stor myr. Her mente hun barnegråten var kommet ifra, men hun kunne ikke se det lille barnet noen steder. Hun lette og lette, men måtte til slutt stå hjelpesløs å høre på det arme barnet uten å finne det.

Til slutt stilnet gråten. Da var det som skogen livnet til igjen, og utstøtte et mylder av lyder i en rytme som hun kjente. Dette roet henne ned, og hun gjenvant sin opprinnelige puls. Den unge jenta gikk til slutt heimover og tok med en gang kontakt med de eldste i bygda for å høre om de hadde noen forklaring på den opplevelsen hun hadde hatt. Da fikk hun vite at for lenge, lenge siden ble det begravd et barn i nærheten av der hun hadde hørt barnegråt. Barnet ble aldri funnet. Ingen visste hvorfor, men hvert syvende år kunne man høre gråt fra dette området i skogen. Nå var det akkurat på dagen gått sju år siden sist noen hadde hørt barnet som jamret seg. De kommende årene hørte jenta aldri barnegråt da hun gikk på stien gjennom skogen. Og det var det ingen andre som gjorde heller.

Ikke før det var gått sju år.

Den rødkledde jenta på Kjøllhaugen

Et par mil fra Andenes ligger ei lita bygd som heter Skarstein. For å komme seg mellom Skarstein og Andenes må man passere ei ubebodd strekning oppunder fjellet som heter Kjøllhågen. Her kan det være nokså værhardt om høsten og vinteren.

Det jeg skal fortelle dere om nå, skjedde ei oktober natt for mange år siden. Ei 18 år gammel jente som het Martine, bodde på Skarstein sammen med mora, faren og søsknene sine. Martine hadde en kjærest på Andenes. Og nå hadde det seg sånn at Martine var blitt gravid, og siden hun ikke var gift, var det jo den gangen ikke særlig populært å havne i en slik situasjon. Martine hadde ikke fortalt dette til noen, ikke en gang til sin egen familie fordi ingen av dem hadde noe til overs for denne gutten. Slik situasjonen nå en gang var blitt, måtte hun snakke med kjæresten.

En kveld etter at alle i huset hadde lagt seg, tok hun på seg den røde kåpa si og syklet av gårde til Andenes. Det var langt, og Martine var lettet da hun så huset til kjæresten. Da hun hadde fortalt hvordan det var med henne, reagerte han med voldsomt sinne. Han gjorde det klart for henne at han ikke ville ha noe å gjøre verken med henne eller med ungen. Slukøret syklet Martine hjem.

På hjemturen møtte Martine på et forferdelig uvær, og hun måtte sette fra seg sykkelen fordi vinden var så sterk at hun ikke klarte å sykle. Martine gikk et stykke, men ble etter hvert så sliten at hun seg i veikanten.

Neste morgen ble hun funnet frosset ihjel. Mange som har kjørt denne strekningen i mørke høstnetter, har sett en rødkledtjenteskikkelse sitte i veikanten. Bilførerene har stoppet bilen og gått ut for å snakke med henne, men da har hun brått blitt borte rett foran øynene deres. De har likevel kunnet høre såre hulk fra det stedet der de fikk øye på jenta.

Barnegråt fra Jensinegården

Dette hendte på plassen Tuftjorde i 1920-årene. På den tida var det store barnefamilier og små kår. Denne familien jeg skal fortelle om, var intet unntak. Kona på gården het Jensine. Hun hadde mange barn og var mye alene på gården. Mannen måtte ofte bort for å jobbe slik at de kunne få endene til å møtes.

Nå hadde det seg slik at Jensine ventet barn igjen. Dette gikk hardt innpå henne. Det sies at hun ble tyngre til sinns og jobbet enda hardere enn før.

Ingen klarte å få i stand en samtale med henne. Hun stengte alle ute. Folk hadde nok med sine egne gjøremål og lot Jensine være i fred.

Det gikk rundt ett år, og Jensine ble ikke noe mer sosial av seg. Det kom heller ikke noe nytt barn i huset. Folk undret seg, for Jensine skulle ha født for lengst.

Mange år senere døde Jensine og mannen hennes, og ingen bodde lenger på gården.

Ei tid etter begynte det å ryktes i bygda om at det hørtes barnegråt fra Jensinegården. Bygdefolket undret seg over dette snakket om barneskrik. De fikk ikke dette til å rime ut fra det faktum at det ikke lenger var noen som bodde der, huset stod jo tomt. Noen mente dette måtte ha noe å gjøre med det forsvunne barnet til Jensine, men de fleste som ikke trodde på dette, slo det fra seg og sa at det fikk være grense for overtro.

Etter ei tid bestemte etterkommerne til den avdøde familien seg for å rive huset. I bjelkelaget i den ene husveggen fant de et spedbarnskjelett. Det ble begravd i vigslet jord, og siden den gang har ingen hørt barnegråt fra denne plassen. Det ble heller aldri bygd nytt hus på hustuft.

Torgarsteinen

På stranda mellom Nøss og Bø på Andøya lengst nord i Vesterålen står det en stor stein ved siden av veien. På steinen er det tre djupe avtrykk som det i årevis har gått ei spesiell historie om.

I gamle dager bodde det en resse her som ble kalt Torgaren. Han var fisker, og en dag han var nede ved naustet for å ta ut båten, hørte han et fryktelig bråk fra fjellet. Han for ut av naustet for å se hva som var på ferde. Da fikk han se tre kampesteiner komme rullende i full fart nedover fjellsiden. Han skjønnte at den største steinen kom til å knuse naustet hans, så han sprang mot steinen for å stoppe den. Torgaren var kjent for å være stor og sterk, og han klarte å stoppe den store steinen.

Den dag i dag kan man tydelig se avtrykk i steinen etter nevene og den ene foten til Torgaren. Slik har steinen fått navnet Torgarsteinen.

Dansetrinn fra galleriet

Dette sagnet ble fortalt meg mens jeg var på klassesetur på Øksnes leirsted for flere år siden. Bare 50 meter fra leirstedet står ei kirke som er fra 1800-tallet. Der fikk klassen omvisning og samtidig høre ei mystisk historie. Det var kona som pleide å vaske i kirka, som kom med den. Hun fortalte at kirka var bygd oppå en kirkegård. Dette viste seg å ikke være så lurrt ettersom beinrestene fra de døde ble presset opp gjennom kirkegulvet. Gulvet måtte restaureres for flere titusener.

En høstkveld for ikke så mange år siden opplevde kona noe uforklarlig. Etter at hun hadde vasket ferdig kirka og skulle til å låse dørene, hørte hun tydelig at det var noen som danset oppå galleriet. Forskrekket listet hun seg opp for å se om det virkelig var noen der. Hun lette bak hver en krik og krok, men fant ingen. Det eneste hun kunne høre, var knirkelydene fra det gamle gulvet. Kona tenkte med seg sjøl at det hele måtte være noe hun hadde innbilt seg. Hun gikk ned fra galleriet og gjorde seg klar til å låse ytterdøra. Da hørte hun på ny lyden av dansetrinn. Stiv av skrekk låste hun døra og syklet hjem i full fart.

Mannen som spiste grøt hos huldra

Dette er ei lokal historie som har vandret på folkemunne i Øksnes kommune, der jeg er i fra. I dag er Myre det lokale tettstedet. Før i tiden fantes det ikke noe lokalt senter. Det var spredt bebyggelse rundt omkring på øyene, også på Skogsøya, som denne historia er ifra. På Skogsøya er det en plass som heter Tilset. Tidligere stod det et par hus på dette stedet, men i dag er det kun hytter her som brukes av etterkommere av tidligere fastboende.

Historia handler om han John som var fisker og overhode i familien. Han oppholdt seg for det meste på havet, men når det ikke var mulig på grunn av vær og vind, deltok han i arbeidet i fjøset.

Nå hadde det seg slik at for å komme til skole og butikk, måtte de som bodde på Tilset, gå en time rundt en odde. Så hendte det et år at ungene flere ganger kom lettere oppskaket hjem etter skoletid. Ungene fortalte at det bodde noen oppe i ei ur, som lå et sted ovenfor skoleveien. Ungene påstod de hadde sett noen som danset og at de hadde hørt sang og spill mang en gang. I følge ungene kom musikken liksom kom nærmere og nærmere – før rytmen gradvis fjernet seg igjen og til slutt ble helt borte.

De voksne hørte med undring på hva barna fortalte. Mannfolkene i bygda tok seg flere turer bort til ura for å sjekke hva det kunne være for fenomen. Mannfolkene hadde aldri funnet spor av noen ting og trodde at ungene holdt dem for narr. Derfor het det ”at di va på jakt” de gangene de tok turene opp til ura.

En dag det var dårlig vær, var han John heime fra sjøen, og kjerringa hans spurte han om han ville dra på butikken og handle litt mel som hun trengte. Han Ronald, som var en av de eldste guttene, sa at faren kunne slå følge med dem. Som sagt så gjort – de la i vei, og da de kom til ura, så John tilfeldig opp. Til sin forundring så han så noe som beveget seg, men ristet på hodet og trodde han bare så syner fordi ungene hadde påvirket han med alt sitt overtroiske prat. Han og de andre mannfolkene hadde jo sjekket plassen, og han visste at det ikke fantes noe der. Så de gikk bare videre, og han John fikk ungene vel på skolen.

Etter at John hadde handlet, tok han fatt på heimvegen. Da han nesten var kommet til ura, så han en skikkelse som gikk foran seg. Han lurte på hvem det var som var ute og gikk i det dårlige været. Han rasket på og ropte - Hallo der. Da snudde personen seg, og han John holdt på å dette på ræv. Det var den skjønneste kvinnelige skapning han John noen gang hadde sett. Hun kom mot han, og det eneste han tenkte på var å springe bort derfra. Det klarte han imidlertid ikke – han var som støpt til bakken. Den utrolig fine dama sa at han måtte være sulten etter en lang vandring og inviterte han hjem til seg på grøt. Han John takket ja og så at hun var på tur opp ura, på samme plass der han og mannfolkene hadde vært utallige ganger. Han fulgte blindt etter.

Plutselig åpnet en stein seg, og han kikket langt inn i en stor gang. De gikk innover, kom til et rom som var fylt med møbler, og han satte seg til bords helt forblindet av skjønnheten som stod framfor han. Hun serverte grøt, og da han var begynt å spise, oppdaget han at midt i grøten lå en svart nøttlignende sak på størrelse med en sukkerbit. Han fortsatte å spise, men lot nøtten være, og den ble til slutt liggende igjen på tallerkenen.

Da John hadde spist, klarte han omsider å løsrive seg fra skjønnheten. Han takket for grøten og gikk ut av steinen. Idet han gikk nedover ura, snudde han seg en siste gang opp mot steinen, og der stod skjønnheten og vinket til han. Han vinket tilbake, og da snudde hun seg og gikk. Da fikk John øye på halen som den vakre kvinnen hadde hengende etter seg. Han skjønnte da hvem han hadde deltatt i måltid med, nemlig selveste huldra.

Han gikk heim og fortalte om opplevelsen sin, og sjøl trodde han at hvis han hadde spist den svarte nøtten, måtte han ha levd sammen med de underjordiske all sin dag.

Store-Johan

Dette er ei historie om noe som skjedde nede på kaia på Myre i Vesterålen ved århundreskiftet. På kaia var det alltid mye folkeliv, så også den dagen dette skjedde.

Lokalbåten var nesten klar til avgang for å gå ut til øyene. Mannskapet skulle akkurat til å ta om bord landgangen da en stor røslig kar kom bort til båten. Mannskapet kjente med en gang igjen denne skikkelsen som han Store-Johan. Store-Johan spurte om han kunne få være med båten gratis fordi han hadde brukt opp alle pengene sine på handling. Han hadde kjøpt flere sekker mel, et par potetsekker og andre matvarer, og i tillegg hadde han en liten robåt. Da mannskapet fikk se alt han skulle ha med seg, tenkte de at nå skulle de spille han Store-Johan et puss. De sa til han at han kunne få være med gratis, dersom han fikk hele lasten sin ombord i ei bær. Mannskapet om bord i båten så at kjerringa til han Store-Johan kom nedover kaia, og da begynte de å småflire, for nå mente de at han hadde han fått et kjempeproblem. Folkene regnet med at mesteparten av børa ble stående igjen på kaia.

Nå stod han Store-Johan og tenkte seg litt om. Det neste han gjorde, skapte undring ombord i båten. Han fikk kjerringa til å gå ombord i robåten og så heiv han oppi alle varene. Så bøyde han seg ned og tok et godt tak under tofta på robåten. Uten en eneste mine løftet han robåten og begynte å gå om bord i lokalbåten. Midtveis opp landgangen spurte han mannskapet om det nå var i orden at han fikk være med. Mannskapet stod bare og gapte og ga så vidt et nikk til svar.

Kvalsauktrollet og spaden

Dette sagnet er fra Vesterålen, nærmere bestemt fra Langøya. Langøya er Norges tredje største øy, og ligger utenfor Hinnøya. Øya består av lange fjorder, høge fjell og vill natur. Midt på Langøya, innerst i Eidsfjorden, på grensa mellom Sortland og Øksnes kommune, står det et seks hundre meter høgt fjell som blir kalt for Reka.

I Kvalsauken ved Hognfjorden bodde det et stort troll, og i Eidsfjorden bodde det et annet troll som var minst like stort. Hver eneste høst gikk Eidsfjorden full av sild, og det likte Kvalsauktrollet dårlig. Derfor bestemte han seg for å prøve å lage ei renne fra Eidsfjorden og over til Vik slik at silda kunne gå ut i Sortlandssundet og inn i Hognfjorden.

En høst da Eidsfjordtrollet var på Finnmarka for å ta i land lodda, gikk Kvalsauktrollet i fjøset og hentet spaden sin, også kalt ei reka, og så gikk han over til Eidsfjorden. For hvert spadetak la han fjordene etter seg: Straumfjorden, Olderfjorden, Valfjorden.

Etter hvert begynte det å lysne, og trollet fikk det veldig travelt. Han tok et nytt spadetak, men var stresset og braut av skaftet på spaden rett over bladet. Da var det blitt så lyst at trollet måtte komme seg hjem til Kvalsauken, og han kastet fra seg skaftet i sinne. Og dette er sant fordi spaden hans står der den dag i dag, og skaftet som ble kastet, ligger ikke langt fra Reka og blir kalt Skaftneset.

Tussen som stjal fra trollene

Dette skjedde den gang da tussene og trollene ennå levde i beste velgående på jorda. Oppe i Kalvdalen, som er ei lita, bratt myrlendt li like sør for Hovden, var moltehøsten usedvanlig bra et år. Trollene hadde det travelt med å passe på slik at ingen uvedkommende kom og stjal den gode bæra deres.

Den største tyven av dem alle var Tussen. Han levde til vanlig nede i havet ute ved Ægga. Ei høstnatt hørte gammeltrollet at det var noen som lusket omkring nede i Kalvdalen. Gammeltrollet fikk varslet de andre trollene slik at de kunne skremme vekk tyven. Trollene kom kravlende opp over bakketoppen akkurat tidsnok til å se Tussen på vei ut i havet med nevene fulle av modne bær. Trollene valgte å ikke følge etter Tussen ut i havet, men som en siste hilsen bestemte gammeltrollet å spytte etter han. Gammeltrollet siktet etter Tussen via steinhaugen på Siktartin. Gammeltrollet bommet så vidt.

Akkurat da kom sola opp over horisonten, og alle trollene og Tussen ble til stein. Alle de sinte trollene ble til Trollan, som er en serie med mer eller mindre uavhengige topper i alle tenkelige formasjoner. Tussen ble til Tusskollen, som er en bratt klippe, som stuper loddrett i havet. Spyttklysa ble til den illeluktende Draugtjønna som er ei lita forsenkning i landskapet like ved havet. Hver gang det er storm fylles Draugtjønna med friskt havvann og mye organisk materiale. Men siden det er liten eller ingen sirkulasjon i tjønna, råtner de organiske materialene og skaper ubehagelig lukt og misfarging av vannet.

Gjenferdet på museet i Bø

Jeg har i mange år arbeidet på museet i Bø i Vesterålen. Ett av flere gjøremål er å vise besøkende rundt om i museet og berette om de ulike severdigheter som fins her. Det jeg nå skal fortelle om, skjedde en søndag i slutten av juli i 1988.

Kvart over tre på ettermiddagen, mens jeg konverserte med noen gjester under en av mine avsluttende guiderunder, kom ei dame inn på museet, åpnet døra til stua og ble stående og se inn. Hun var kledd i en grå anorakkliggende overdel, sort langbukse, sorte sko og sort tørkle på hodet. Hun var høy og slank, hadde ovalt ansikt, og var meget blek med lyseblå øyne. Antakeligvis var hun i 40-årene. Hun virket påfallende nok spesielt opptatt av listene i stuetaket og veggklokka. Hun oppførte seg ikke som folk til tross for at det var mange mennesker til stede som observerte henne. Damen ga ikke fra seg en eneste lyd. Da dette intrådte, stilnet samtalen i rommet brått hen – museets gjester var bare opptatt av den fremmede damen som hadde trådt inn på arenaen som lyn fra klar himmel.

Etter å ha stått i døråpninga i fem minutter, snudde damen seg brått og gikk oppover loftstrappa. Jeg kom til meg selv, fattet raskt en beslutning og bestemte meg for å følge etter henne. Da jeg nådde loftsgangen, hadde hun 4-5 meter forsprang og gikk i retning av de innerste soverommene. Så skjedde det fantastiske: Kvinna blir med ett søkk borte, og jeg stod overfor et mysterium jeg aldri har opplevd maken til verken før eller senere. Jeg klarte å besinne meg og tok en rask visitt innom alle soverommene, men hun var ikke lenger å se.

Jeg gikk ned i stua og fortalte gjestene mine hva jeg hadde opplevd. Jeg spurte dem om de hadde sett henne for å forvise meg selv om at jeg ikke hadde sett syner. Heldigvis hadde alle sett henne, og de ble med meg i overetasjen for å lete. Vi gjennomsøkte alle soverommene, kikket under sengene og i alle kott. Det var intet å se. Noen av kvinnene kikket spesielt på kjoler, kåper og en del kvinneklær som hang i et kott. De ville se om noen av disse klærne kunne tenkes å tilhøre den mystiske damen. De fant ingen løsning. Ut på ettermiddagen dro museumsgjestene hjem - alle i undring over det de hadde vært vitne til.

Denne besynderlige fellesopplevelsen ble formidlet videre av gjestene som hadde vært til stede denne søndags ettermiddagen. Etter dette fikk museet besøk av mange nysgjerrige mennesker, og jeg måtte fortelle et utall av ganger hvordan kvinnen så ut og hva hun hadde hatt på seg. En eldre mann mente at tidspunktet for damebesøket var sammenfallende med ei drukkingsulykke for sytten år siden. Ei lensmannsdatter som bodde i Tromsø, hadde kommet reisende til Bø for å besøke sine foreldre

som på det tidspunkt oppholdt seg her. Under dramatiske omstendigheter druknet dattera en søndags ettermiddag i månedskiftet juli-august.

Senhøstes og vinteren som fulgte, hørte jeg lyder fra loftene. Jeg så dører som åpnet seg samt at ting ble flyttet på, men jeg fant aldri den eller de som hadde forårsaket dette enda så mye jeg lette. Dette pågikk mer eller mindre i en toårs periode. Etersom jeg var alene på museet, ble dette utrivelig etter hvert.

Ei jente fra Tromsø som mente å ha synske evner, var to ganger med et års mellomrom på bygdemuseet i den hensikt å oppklare mysteriet. Hun sa at ubehagelige lukter reiv henne i nesen når hun kom inn på enkelte rom, men jeg merket ikke noe til dem. På ett av rommene hadde hun problemer med å puste. Hun kom fram til at her vandret ei kvinne som ikke hadde ro i sin sjel. Mer kunne hun ikke si.

Litt senere fikk vi tilsendt ei utstilling fra Tromsø museum. Den inneholdt et kvinnelik som ble funnet ca. 350 år etter Kristi fødsel. Utstillingen beholdt vi i tre år. Etter at liket kom i huset, ble det stille, og intet spesielt hendte mer.

Jenta fra Tromsø dukket opp igjen og nå hevdet hun skråsikkert at gjengangeren aldri ville komme tilbake mer. Dette skyldes at kvinneliket var plassert på museet. Hva forbindelsen var, utdypet hun ikke.

Noe senere fikk jeg besøk av ei kvinne fra Steine-området som mintes lensmannsdattera fra Tromsø og drukningsulykken. Men aller best husket hun hvordan lensmannsdattera var kledd og hvordan hun så ut. Beskrivelsen var helt sammenfallende med den vi iakttok den siste søndagen i juli 1998.

Da trollene i Pollåsdalen ble til stein

For lenge siden bodde det en trollfamilie i fjellet ved Veatinden. Det var Jurmannen, kjerringa hans, Jurkjerringa, og deres tre unger. Trollene var snille og gjorde ingen fortred. Folket som bodde i nærheten så sjelden noe til dem, men av og til hørtes det buldring og rumling i fjellet. Det var trollene som var ute et ærend, sa folk og ba ungene passe seg så de ikke kom til å irritere trollene.

Pollåsdalen var full av blåbær og tyttebær om sommeren. Det var vanlig at folk kom langveis fra for å plukke bær. Trollene visste selvfølgelig om bæra, og det hendte de snek seg ut om natta for å plukke litt, de også.

En sommer var det uvanlig mye blåbær i dalen. Verken folk eller troll kunne huske så mye fin bær som det var denne sommeren. Uansett hvor mye bær det ble plukket, så ville det ingen ende ta. Det var ikke mulig å plukke rent for bær.

Jurkjerringa hadde vært flere turer nede i dalen og forsynt seg av blåbæra. Og Jurmannen og ungene hadde koset seg med pannekaker og blåbærsyltetøy i flere uker. Ja, kjerringa sjøl hadde også lagt i seg av godmaten.

Så var det en kveld at kjerringa fant på at hun skulle ta med seg ungene ned i dalen for å plukke bær. Ungene kunne godt lære seg til å skaffe mat til huset, tenkte hun, så grådige som de var blitt til å ete.

Bærplukkinga tok sin tid. Kjerringa var irritert på ungene som spiste mer enn de plukket. – Det blir dårlig med syltetøy til vinteren hvis ikke dokker slutter å spise nå, formante hun ungene. Men som unger flest hørte de ikke altfor nøye etter hva mora sa. På grunn av ungenes manglende plukking, og kjerringas irritasjon, fulgte ingen av dem så nøye med tiden. De hadde lovet Jurmannen å komme seg heim før sola kom fram bak Bjørntinden. Men nå syntes han at det begynte å bli i seneste laget, og han ble urolig for familien sin. - Æ får vel forsøke å få tak i dem, før det er for seint, tenkte han med seg sjøl. Han buldret litt småsint for seg sjøl. Kjerringa visste bedre enn å utsette seg og ungene for slik fare. Hun skal få seg ei ordentlig lekse når de kommer heim, bestemte han seg for. Han stakk hodet litt opp for å kunne se helt ned i dalen. Akkurat da han fikk hodet over fjellryggen, slo solstrålene inn i dalen forbi Bjørnetiden. Kjerringa, skammelen hennes og to av ungene ble til stein med det samme. Den tredje ungen forsøkte å komme seg unna, derfor står han nærmere Pollåsen enn de andre, men sola nådde han før han kom seg i skjul.

Da Jurmannen så hva som hendte med kjerringa og ungene, ble han så forskrekket at han glemte å passe seg sjøl. Han strakk seg enda lenger opp. – Nei, å nei for ei elendighet, tenkte han. I det samme traff sola han midt i fleisen, og han ble til stein han også.

I dag kan vi se hodet og halsen hans i skaret litt sør for Veatinden. Kjerringa og ungene står fortsatt i Pollåsdalen. Blåbæra? Jo, stedet rundt Jurkjerringa er fortsatt et av de beste blåbærstedene i hele dalen.

Hunden som vandret gjennom jordas indre

Dette er et gammelt sagn fra Vesterålen fra den tida da den eneste måten å komme seg mellom øyene på var å ro eller seile. Den tida var fugle- og dyrelivet noe helt annet enn nå. Seinhøstes samlet rypeflokkene seg på yttersida av Hadseløya, og flere tusen ryper dro som kvite skyer over fjorden til Bø. I fjellene opplevde man ville dyr som angrep husdyrene så mange unge jenter ble sendt ut for å gjete. Dette var en oppgave som mi oldemor måtte påta seg.

På yttersida av Hadseløya var det en bonde som var plaget av at bjørnen tok sau. Han hadde prøvd å lure bjørnen flere ganger men hadde ikke klart å drepe den. Derfor skaffet han seg en stor gjeterhund. En dag oppdaget bonden at bjørnen gikk til angrep på saueflokkene oppe i marka. Han hentet hunden og for opp i skogen etter bjørnen, men han kom for seint. Flere sauer var allerede drept av bjørnen. Bonden og hunden vandret videre opp mot fjellfoten for å leite etter bjørnen, men ingen bamse var å se. Plutselig været hunden noe ved det stupbratte Stålberget som fjellet i dette området het. Bonden og hunden gikk nærmere berget, og der oppdaget de ei hule. Bonden sendte hunden inn i hula, men var samtidig redd for at bjørnen skulle komme fykende ut. Derfor tok han en stor stein og vippet den foran åpninga for å sperre utgangen.

Neste dag gikk bonden tilbake for å se hvordan det hadde gått med hunden. Han fjernet steinen, og til sin store overraskelse fant han en diger bjørn liggende død. Hunden var spurlost borte.

På den andre sida av havet, ute i Bø, var det også huler i bergene. Sagnet forteller at fjorten dager senere mens folk holdt på med potetopptaking, hørtes det hyl oppe fra bergene i Bø. Folk strømmet til for å se hva det var. Ut av ei åpning i berget kom det et dyr som var i en slik forfatning, at det vakte forskrekkelse blant innbyggerne. Pelsen var sotet og brent, og øynene var store og vettskremte. Ørene lå klistret til hodet, og halen var revnet på midten og hang som en lørvedott. Etter hvert skjønnte de at skapningen var en hund. Det hele var så merkelig at folk begynte å prate om dette rundt omkring i Bø, og slik gikk det til at bonden på Hadseløya skjønnte at det måtte være den savnede hunden hans samtalen dreide seg om. Da han fikk se hunden, kjente han den med det samme. Dyret hadde klart å vandrest ned gjennom hulegangen, under havet og dukket opp ved bergene i Bø. Hunden fikk heretter navnet Bjørnedreperen.

Mannen som dunstet bort

Denne historia fortalte faren min første gang da jeg var 10 år, men det var først etter mye press og overtalelser. Grunnen vil du kanskje forstå etter hvert.

Pappa var 18 år og gikk på yrkesskolen. Siden skolen lå langt hjemme fra, bodde han på internat og kom bare hjem i helga. Det var blitt advent og fredagskveld. Bygda Lonkan der pappa er i fra, ligger ensomt til i Vesterålen og eneste forbindelse med omverden er å reise med båt. Da pappa kom til anløpsstedet med lokalbåten sent denne fredagskvelden, måtte han gå et godt stykke på en grusvei før han var hjemme. De eneste lysene langs veien kom fra de få og spredtliggende husene.

Pappa var kommet til en sving etterfulgt av en bratt bakke. Midt i denne bakken står det et lite hus ved veien. Der bodde det en gammel mann som het Harald. Da pappa var kommet i svingen, hørte han at noen kom gående mot han. Etter hvert som skrittene nærmet seg, prøvde han å se om det var noen han kjente. Det var vanskelig å se, men han skimtet silhuetten av en kropp. Skrittene til personen falt tunge mot grusen. Da skikkelsen kom nærmere, mente han det måtte være en mannsperson. Og med ett ble han ganske overbevist om at det måtte være Harald. Derfor hilste pappa spørrende: - God kveld, er det du Harald som er ute og går? Men det var ingen som svarte. Pappa hilste igjen, men det var fortsatt intet svar. Da begynte pappa å lure på om det var noen som drev gjøn med han, men så kom han til å tenke på at det kanskje var Harald som var blitt dårlig og trengte hjelp – han var jo en gammel mann.

Nå stod personen i mørket ved siden av han, og pappa stakk instinktivt fram neven for å hilse, men det var som å gripe i luft. Med ett dunstet skikkelsen bort. Pappa fikk frysninger og ble ganske redd da han så dette og skyndte seg hjem alt han var god for.

Dagen etter måtte pappa gjøre et ærend til kaia der landhandelen lå, og der traff han Harald. Pappa fortalte Harald hva som hadde skjedd, og han kunne forsikre pappa at han ikke hadde vært ute og gått kvelden før. Pappa har den dag i dag fortsatt ingen forklaring på hvem det var han møtte den omtalte kvelden.

Da Raftsundet ble seilt opp

Dette er et gammelt sagn om at Hinnøya og Austvågøya en gang hang sammen ved Trongstraumen. Det var da en stor omvei å seile rundt Austvågøya, noe som irriterte en rise så mye at han ville bryte opp sundet. Selv ikke ved høyvann var sundet stort nok til at noe fartøy kunne ferdes der.

Risen la seg til rette i Risøysundet, lengre nord for Trongstraumen, for å vente på bør. Det ble frisk vind, og skipperen på risjekta stakk hodet ut for å kjenne på vindstyrken. Da blåste det så mye at håret ble revet av hodet på han. Dette var likevel altfor lite vind til å få noe fart av, så han ventet en stund før han stakk fingeren opp. Da hadde kulingen økt så mye at han mistet fingeren. Men selv da syntes han at det blåste i minste laget. Han måtte ha enda bedre bør om han skulle seile opp sundet.

Risen ventet ei tid, vinden økte, og nå mente han tiden var inne til å se på været igjen. Da stakk han øksa i været. Vinden var nå så sterk at den skilte stålet fra jernet i øksebladet. Dette mente han var brukbart bør, og dermed tok han laus. Det bar sørover Hadsselfjorden så det rauk etter han, nedover forbi Hanøya, Kongselva og Tengelfjorden, og i et fukk av stein og berg klarte han sannelig å bryte opp denne raftvalen. Dermed var Raftsundet både djupt, bredt og godt å ferdes i.

Etter som tiden gikk, ble det mye ferdsel her. Det var jo naturlig, for ingen orket å seile rundt når de kunne gjøre veien kortere ved å seile gjennom Raftsundet. Dette var til stor ergrelse for en annen ris som bodde på vestsiden, like nord for Mærrfallet. Han var etter sagnet gammel, fæl og vanskelig. Han gikk under navnet Fallrisen. Denne voldsomme trafikken uroet han svært – han som i flere hundre år hadde vært vant til å leve stille og fredelig i den naturskjønne avkroken.

Den nye veien nordover førte også med seg beundrere til den yngste av møyene som bodde nord i Møysalen på Hinnøya. Fallrisen hadde lenge hatt et godt øye til henne, men hun var ikke interessert i den gamle grinebiteren. Dette utnyttet Vågakallen maksimalt, da han var både ung og pen og vant til å få det som han ville.

Fallrisen likte dårlig at Vågakallen oftere og oftere var å se på vei nordover for å besøke møya. I sin ergrelse bestemte han seg for å kaste sundet igjen så han ble kvitt både uroen og Vågakallen. Han tok en neve stein og slengte utover sundet. Men trafikken var stor, og strømmen gikk hardt mot sør slik at steinene ble rotet til siden og ble til det vi i dag kaller Raftøra. Han prøvde på nytt, og denne gangen tok han en skikkelig neve. Men nå gikk strømmen nordover, med like mye trafikk den andre veien. Dermed gikk det som sist. Steinene ble rotet til og blei til det vi i

dag kaller Langnesset. Risen så snart at dette ikke gjorde særlig nytte, så han tok like godt tak i hele fjellet og ville rive det laus for å plante det midt i sundet. Det måtte vel være noe som skulle sette en stopper for både det ene og det andre, tenkte han. Men møya i Møysalen stod og fulgte med karen og likte ikke det hun så, for hun visste nok hva han ønsket på. Hun tok stein og lempet dem sør gjennom sundet slik at hun traff Fallrisen midt i veikryggen. Han ble slått i hjel med det samme. Siden den gangen har Fallrisen stått der og holdt tak omkring fjellet.

Slik gikk det altså til at det ble et langt og smalt sund med høge fjell på begge sider mellom Austvågøya og Hinnøya.

Den strie kjerringa

På slutten av 1930-tallet hadde mormora mi en merkelig opplevelse som hun i ettertid ikke kunne gi noen god forklaring på. Hun var til vanlig et jordnært og sindig menneske. Det overnaturlige trodde hun ikke på.

På den tida var det ikke vei fra bostedet hennes og inn til tettstedet Lødingen. Man gikk til fots langs fjæra, eller man seilte sjøveien. Gardene var bygd nede ved havet, og her dyrket folk jorda og dreiv med fiske. Det er den dag i dag langt mellom gardene. Furuskogen ligger helt ned til havet, og ellers er det nesten bare berg og knauser.

Onkelen til mormor var gift med ei skikkelig trollkjerring. Stri og tverr var hun all sin dag. Hennes ord gjaldt både overfor kallen og de tre sønnene, så vel som alt annet folk på gården. Hun hersket over alt og alle. Den historia jeg nå skal fortelle, er fra den dagen hun skulle fraktes til kirkegården etter sin død. For å komme til kirkegården måtte man ro eller seile. Siden både oldefar og morfar på dette tidspunkt var døde, måtte mormor være med i båten for å representere sin side av slekta. Senere har hun og sønnene kunnet fortelle ei underlig historie fra denne turen.

På begravelsesdagen var det medvind og godt seilevær. Men vel utpå havet ble de møtt av mye motstand. På uforklarlig vis brakk masta på båten. Mannfolkene måtte ro alt de var gode for. Til tross for at de hadde godt bøl, klarte de ikke komme seg av flekken. De la seg på årene og kjempet for harde livet for å få fraktet kjerringa til kirkegården. Båten ville ikke la seg styre mot Lødingen enda den skulle ha drevet greit av sted med strøm og vind. Alle de staute mannfolkene var bleke om nebbet, og hårene reiste seg i nakken på dem.

Til slutt kom de fram, men ingen kunne noen gang forklare det underlige de hadde opplevd. Selv om ingen sa noe, var nok tanken der: Det var

kanskje ikke så rart at dette hendte når man tenkte på hvor stri hun hadde vært mens hun levde.

Skjervøyskatten

Sagnet dere nå skal få høre er nokså gammelt, det fører oss tilbake til vikingtida i Nord-Norge. Halvveis inne i den store Vestfjorden på grensa mellom Ofoten og Lofoten ligger bygda Vestbygd. Folk i bygda har brukt øyene og skjærgården, som består av rundt regnet 350 øyer, holmer og skjær, til alle tider. De største øyene har vært brukt til boplasser og fiskevær. Husdyr har hatt sine sommerbeiter her, og folk har sanket egg og plukka bær. Øygruppa gir ly for vind og bølger samtidig som den danner ei trygg båtleie gjennom fjorden.

Denne hendelsen fant sted på Skjervøy, den største øya i området. En gang søkte vikingkongen Tore Hund ly her da båtene hans møtte uvær. Mens han var på øya, grov Tore Hund ned en skatt. For å beskytte rikdommen lyste han en forbannelse over dem som måtte nærme seg gullet hans.

I årenes løp forsøkte mange å finne skatten på Skjervøy, men alle som en fikk de noen forferdelige synsopplevelser. Noen så husene sine i stå i brann, andre så båten de hadde hjemme, forlise. Atter andre opplevde at fjorden som hadde ligget i blanke stilla da de kom, plutselig fauk opp til storm. Veien hjem ble både tung og farefull. Men da de nådde hjembygda, spaknet været, og alt var ved det vanlige. Husene stod der, og båtene var godt fortøyd.

Så grusomme skal disse opplevelsene ha vært at folk har holdt seg borte fra øya siden.

Huset i Lødal

Lødal er en liten dal med to hus og noen hytter, omringet av tett skog og ei elv. I det ene av husene døde en mann som het Øystein. Lenge ble det spekulert på om han ble drept, men dette ble senere avkreftet.

Folk som har bodd i huset i ettertid har opplevd uforklarlige hendelser. Eirin Jensen er en av dem. Hun har hørt fottrinn og noen som har banket av seg snøen på trappa, men når hun kom ut, var det ingen å se og heller ingen spor. Ting har forsvunnet fra huset, men neste dag har de ofte vært

på plass igjen. Eirin har også hørt høy musikk etter at hun selv har lagt seg for natta.

En kveld mens Eirin og samboeren hennes satt i stua og så på tv, begynte hunden deres å gå i ring mens den stirret på et punkt i rommet. Like etter begynte den å gjø. Samtidig skvatt samboerparet til av et høyt menneskeskrik. Skriket stilnet like brått som det startet.

Eirins bror har også hatt ei skremmende opplevelse i huset. Ei natt da han skulle hente noe på kjøkkenet, hørte han et sukk like bak ryggen sin. Han snudde seg, men det var ingen der.

Etter hvert ble Eirin mer og mer redd, og til slutt kontaktet hun ei synsk dame i Bjerkvik. Hun påstod at det ikke fantes noen gjenganger i huset, men rådet henne til å ha Bibelen liggende åpen på ovnen, og i tillegg lese Fadervår på Øysteins grav. Dette ble gjort, og de siste årene har det vært stille i huset.

Den polske soldaten i Beisfjorden

Under den andre verdenskrig ble en polsk soldat drept i Beisfjorden, ei lita bygd utenfor Narvik. Denne soldaten var en kjent og kjær mann for hele lokalbefolkningen, men likevel har navnet på mannen forblitt ukjent. Det er en av grunnene til at hans ettermæle har blitt uavklart og har fått et noe mystisk skjær over seg.

Soldaten ble drept i et tettbygd strøk, men ingen hadde hørt eller sett noe. En gårdseier fant soldaten skutt da han skulle levere melk til naboen. Det rare var at heller ingen av de polske soldatene kunne identifisere liket. Han var totalt ukjent for dem.

I ettertid sies det at soldaten med jevne mellomrom viser seg på en høyde der det før fantes ei skyttergrav. Han er kledd i en polsk offiserfrakk og har en ravn på skuldrene.

Halv

Like etter tyskernes okkupasjon av Narvik i 1940, patruljerte en gjeng tyske soldater langs Ofotbanen. I ly av mørket skjedde det ei ulykke på Katteratt. En av soldatene ble påkjørt og delt i to. Beina ble liggende

igjen på ulykkesstedet mens overkroppen ble dratt med toget til Bjørnefjell.

På Katteratt høres stadig fottrinn. På folkemunne heter det at det er han Halv som går og leter etter overkroppen sin. På Bjørnefjell åpnes dører, men ingen er å se, akkurat som på Katteratt. Ting blir flyttet på og satt på steder hvor de ikke hører hjemme. Det sies at det er overkroppen som ønsker å finne beina.

Svarte Madam

I Narvikområdet bodde det ei dame som på folkemunnet ble kalt for Svarte Madam fordi mange mente hun hadde overnaturlige evner. Svarte Madam var svært folkesky. Da hun døde, stod huset hennes urørt i flere år. Ingen torde å nærme seg huset som hadde vært hennes hjem.

I begynnelsen av 60-tallet skulle det bygges skole. Kommunestyret bestemte at huset til Svarte Madam skulle rives for å gi plass til skolebygningen. Bygningsarbeiderne var skeptiske til å rive huset, men da arbeidet tok til, gikk det hele knirkefritt – ingen dramatisk oppstod. Jente- og guttedoene ble plassert der hvor huset til Svarte Madam før hadde stått. Alt så ut til å være såre vel. Arkitekten fikk mye skryt av bygdefolket for dette praktbygget som var reist.

Men hvor lenge var Adam eller arkitekten i Paradis ? Etter hvert begynte nemlig ubehagelige rykter å spre seg. Flere av elevene hadde skrekkslagene kommet løpende til kontorpersonalet på skolen og sagt at de hadde sett ei eldre dame som kikket på dem mens de stod ved vaskeservanten på toalettet. Noen mente det måtte være Svarte Madam. De hadde sette gamle bilder av henne og var ikke i tvil. Lærere som hadde gått inspeksjon ved doene, mente også at de hadde sett henne. Likevel ble saken dysset ned i skolemiljøet. Mange, både lærere og elever, så på disse historiene som litt ekstra krydder i en nokså grå skolehverdag.

Noen av de tøffeste elevene på skolen, inngikk et veddemål om hvem som torde stå alene på en av doene foran speilet og si: - Svarte Madam – vis deg! De trekte lodd seg imellom, og ei av jentene ble utpekt til å stå først. Hun løp alene ned til doene stod mens de andre elevene ventet spent oppe. Minuttene gikk, men jenta kom ikke tilbake. To av guttene sprang ned for å se hvor hun var blitt av, men de fant henne ikke. Da så de at døra til gymsalen som lå i samme etasje som doene, stod på vidt gap. Guttene gikk bort til døra og kikket inn. Synet som møtte dem, kom de aldri til å glemme. I ribbveggen hang jenta og dinglet i et tau.

Etter dette var det ingen på skolen som torde å utfordre Svarte Madam. Var man nødt til å gå på do, gjorde man stillfarende i fra seg sitt ærend.

Da oldefar fossrodde fra Draugen

Det var en blankstille, kald julaftenmorgen i E fjord i Ballangen, og skodda hang langt ned i fjellene. Peder, oldefaren min, var ute for å fiske kveite. Da han dreiv og stappet pipa, kikket han utover fjorden. Han så noen små krusninger på havet to hundre meter unna båten. Krusningene ble sakte men sikkert til store bølger. Peder tok pipa ut av kjeften og reiste seg for å se hva det kunne være. Han så noe svart og stort som nærmet seg båten i voldsom fart. Da skjønnte Peder hva det var: Draugen ! Han satte seg til årene og rodde det han var kar for. Mens han fossrodde hjem mot gården, hørte han ei intens pusting og pesing bak seg. Han så ikke opp, men festet blikket på et punkt nedi båten. Dette gjorde han for at han skulle beholde roen sånn noenlunde.

Med blodige hender nådde han til slutt land. Peder snudde seg og så noe uhyggelig forsvinne ned i det svarte djupet. Han stormet i land og fortalte det til familien. Denne jula var det ei spent stemning i bygda. Og noen julekveite blei det ikke i E fjord dette året.

Bal(langen)

For lenge siden levde en rik handelsmann som het Bal i Ballangen. Han var en grusom mann som gjorde bygdas folk mye ondt. Bal voldtok unge jenter og kvinner, og han plyndret og stjal fra sine naboer.

Bal drev med gruvedrift, og det var en svært lønnsom affære da gruva inneholdt store mengder av sølv. Han hadde samer til å arbeide for seg i gruva. De ble holdt som slaver og jobbet og slet for ham dag inn og dag ut. Samene måtte frakte sølvet den 20 kilometer lange veien rundt Børsvannet og ned til Ballangen. Terrenget var ulendt, så det var ikke mulig å komme inn til gruva med hest og vogn. Alt sølvet ble båret på ryggen for senere å bli fraktet med båt. Det var et umenneskelig slit.

En dag hadde arbeiderne fått nok og gjorde opprør mot Bal. Først ble vaktene til Bal nedkjempet og drept. Etterpå ble den grusomme handelsmannen bundet til fire hester, hendene til to av hestene og føttene til de to andre. Et piskeslag over hver av hesterompene fikk hestene til å galoppe-

re hysterisk av sted. Bal ble slitt i fire deler og fikk igjen for alt det grusomme han hadde gjort.

Samene sprengte gruveinngangen mens de lyste en forbannelse over gruva: Aldri mer skulle det bli noen gruvedrift der. Til dags dato går det historier om de store sølvmengdene som fantes i Bals gruve, men selv om mange har lett etter gruva, har den aldri blitt funnet.

Men Bal satte spor etter seg. Det lille samfunnet ble oppkalt etter mannen. Ballangen ble navnet.

Lausungen under steinen

Denne hendelsen skal ha skjedd litt før 1900-tallet i ei lita bygd i Vesterålen som heter Kvitnes. Bygda ligger ved havet og er omgitt av høge fjell. For å komme hit var man avhengig av båt eller ferge. Bygda var så lita at alle kjente alle.

Dette sagnet handler om ei ung jente som hadde blitt gravid og prøvde å skjule det. På den tiden var det en tragedie for ei ung jente å få barn utenfor ekteskap. Det var ingen hjelp å få verken sosialt eller økonomisk.

I sin fortvilelse, klarte jenta å holde det hele skjult til hun skulle føde. Da gikk hun langt til fjells hvor hun kjempet seg fram i ulendt terreng. Hun fødte ungen alene oppe på fjellet, og fant ingen annen løsning enn å forlate ungen. Den lille ble plassert under en stein ved siden av et fiskevann.

Om høsten samme året var noen menn fra bygda på fisketur, og de stoppet ved det fiskevannet der jenta hadde gjemt barnet sitt. Plutselig syntes de at kunne høre noe som lignet på barnegråt som kom fra en stein. Denne hulkelyden varte bare i noen sekunder, og de gjorde dermed ikke noen nærmere undersøkelser. Mennene fortalte senere om dette i lystig lag, og folk i bygda begynte å snakke om hulkelyden som mennene hadde hørt. Man tok til å undre seg og stille spørsmål. Likevel ble det med praten.

Noen år senere ble barneliket funnet. Mange la to og to sammen og skjønte nok snart hvilken jente som i sin fortvilelse hadde gjort dette. Likevel var folk veldig forståelsesfulle, blant annet siden jenta både var ung og ugift og derfor ikke hadde hatt annen mulighet enn å forlate ungen. På denne tida var det en stor skam å få lausunge.

Folk i bygda går fremdeles omveier for å slippe å gå forbi steinen hvor barneliket ble funnet.

Mannen i sydvest

Omkring 1900-tallet forliste en fiskerbåt på Lofothavet. Det var tre menn fra Henningsvær ombord. To av dem overlevde, men den tredje ble aldri funnet. Mannen som omkom, hadde sydvest på seg den dagen. Da båten gikk ned, stod han framme i baugen og speidet utover havet.

I ettertid fortelles det historier av fiskere som har overlevd forlis, om denne mannen i sydvest. Det siste de så før båten gikk ned, var en mann som stod framme i baugen. Han hadde sydvest på hodet.

Om dette er sant, skal være usagt. Men jeg har en nær slektning som sjøl har overlevd et forlis. Han så mannen med sydvesten.

Da brura i Ballstadfjellet ble rasende

Det var den gang da det meste var annerledes enn nå, da gyrgjer og riser og annet trollpakk holdt til i fjellene og var vilt levende midt blant menneskene. Nede i Ballstadfjellet bodde det ei jomfru som var kommet såpass opp i årene, at hun på død og liv ville gifte seg, og hennes øyne falt på mannen i Himmeltinden som er et annet fjell i Lofoten. Straks strøk hun av gårde og fridde til han, men fikk nei. Men brudgom fant hun snart likevel og begynte å stille i stand til bryllup.

Til brudesteik hadde jomfrua røvet ei vakker ung jente oppe fra Buksnesbygda. Jenta var forlovet, og da kjæresten fikk høre om ranet, var han ikke større reddharen enn at han bestemte seg for å berge henne fra brursteikgryta. Det høvde så bra at da han kom nedover til Ballstadfjellet, var brura ute og inviterte gjester til bryllupet. Kjæresten fant jenta, og de la i vei så godt de kunne. Det tok ikke lang tid før jomfrua var tilbake og rasende oppdaget at jenta ikke var å se. Hun ransaket huset på jakt etter henne, men siden hun hadde mye ting og tang, var det vanskelig å få den store oversikten. Hun kastet derfor ut både brurstolen og brurfatet. Brurstolen synes godt om du reiser med båt forbi Ballstadfjellene, og brurfatet eller fiskerfatet ligger i sundet like nedenfor stolen.

Da jomfrua hadde lett gjennom huset og ikke funnet jenta, bestemte hun seg for å løpe etter henne. Etter ei stund fikk hun øye på de to rømlingene og satte straks etter dem. Først forsøkte hun å ramme dem med en stein. Så forsøkte hun å få revet laus et stykke av berget nede ved brurstolfoten, men var ikke sterk nok. Den dag i dag kan en tydelig se hennes grep i berget, gropene etter fem fingre.

Mer og mer rasende ble jomfrua og prøvde på flere måter å få stoppet dem, men nei, ingenting hjalp. Da alt mislyktes for henne, gikk hun opp på Ballstadfjellet, kanskje for å gråte ut sin sorg og gremmelse. Men da Himmeltindmannen fikk se henne, tenkte han: Kommer hun nå igjen denne friarførkja, og så greip han en stein for å kyle i henne. Men da steinen var underveis, kom morgensola, og da mister all trolldom sin makt. Steinen falt ned på Storeidet hvor den ble stående med den ene enden nede i jorda. Morgensola rammet også jomfrua, iført hele sin brurestas, slør og krone. Hun stivnet til stein og sitter den dag i dag oppe i Brurstolen. Reiser du forbi Brurstolen i passende avstand på sjøen, vil du se brura skifte ansikstrekk flere ganger alt etter hvilken side du kommer fra.

Roperstein

Denne hendelsen fant sted på slutten av 1800-tallet i Selfjorden som ligger i Flagstad kommune i Vest-Lofoten. Selfjorden er en liten, smal fjord med høye fjell rundt, og innerst i fjorden ligger Tverrfjellet som sagnet stammer ifra.

En høstdag ble det observert en treroring med tre mann som kom roende innover Selfjorden med kurs for Tverrfjellet. Folket som bodde der, kjente ikke til båten og visste ikke hvor den kom ifra.

Noen timer senere ble den samme båten sett på tilbaketur, men da med bare to mann ombord. Folk reagerte ikke noe over dette før de på de mørke høstkveldene, hørte rop og skrik fra steinura under Tverrfjellet.

Min oldefar og tre andre menn bestemte seg for å finne ut hvor ropene kom ifra. Nysgjerrige som de var, tok de årene fatt og rodde innover fjorden. Da de nærmet seg steinura under Tverrfjellet, hørte de igjen de fæle skrikene. De kom fra en stor stein, og det hørtes ut som om det var noen som var i nød. Ropene skremte dem slik at de ikke torde å nærme seg stedet.

Etter hvert forsvant ropene, og det ble stille. Da prøvde mennene å ro ut til Tverrfjellet for å undersøke hva det kunne ha vært. De gikk i land ved siden av den store steinen der de fæle skrikene hadde kommet ifra. Det viste seg at det var ei lita hule under steinen, men de fant ingenting mistenkelig i den eller i området rundt. Etter dette fikk steinen navnet Roperstein, og det navnet har den den dag i dag.

Går noen igjen på den gamle skolen ?

I 1960 kom ei gravid kvinne reisende sørfra og skulle til Kirkefjorden på Reine i Lofoten for å jobbe. På en eller annen måte klarte hun å skjule sin graviditet, for det var ikke særlig populært på den tiden å få barn uten å være gift. Hun fikk barnet, men kunne ikke beholde det og begravde det i kjelleren på skolen i Kirkefjorden.

Søskenbarnet mitt og onkelen min bodde i 1994 på denne skolen mens de var på arbeide i Kirkefjorden. Under oppholdet merket de av og til at det knirket litt i golvet fra loftstrappa. De la merke til at døra til stua brått gå opp med egen hjelp. Da de ikke var lettskremte av natur, brydde de seg ikke om den slags særegenheter. De mente at det hele nok hadde sine naturlige forklaringer.

En kveld gikk de å la seg uten at de orket å rydde opp på kjøkkenet. De lot kopper og fat stå på bordet og tenkte at de kunne ta oppvasken dagen etter.

Om morgenen da de stod opp, så de at lyset var slått på og badedøra var åpnet. Da de kom på kjøkkenet, var det en deilig kaffelukt som møtte dem! Frokosten var gjort i stand. Her stod asjetter og kopper til tre personer. Likevel var det bare de to som forsynte seg. En tredje person dukket aldri opp.

Bøtenåla

Jørgen Lomøy var fisker fra Helgeland, og sagnet som går om han og bøtenåla, hendte under vinterfiske i Å i Lofoten rundt århundreskiftet. Dette året var det lite fisk, og mange hadde lite penger å rutte med.

Han Jørgen hadde ei bøtenål hengende rundt halsen, og den hadde ei kraft. Når noen skulle til å gjøre noe galt mot han Jørgen eller de nærmeste rundt han, prikket nåla han i brystet.

Ei natt mens fiskerne lå i lugaren og sov, ble Jørgen vekt av nåla. Han satte seg opp og mumlet noe. De andre i lugaren våknet og spurte hva det var han holdt på med. Da beroliget han dem og ba dem legge seg igjen.

Klokka fem om morgenen neste dag gjorde han Jørgen og mannskapet seg klar til å dra ut for å sette lina. Da de kom til kaia, så de en fremmed mann som stod og holdt i en av linestampene deres. Han stod som ei saltstøtte og rørte ikke på et øyelokk en gang. Han Jørgen gikk bort til mannen, la handa på skuldra hans og sa: - Takk førr at du passa på

redskapen våres. Da våknet mannen til liv og sprang så fort han kunne bort fra kaia.

Mannen drakk seg full. I fylla fortalte han at han hadde tenkt å ta linstampen, men da han tok tak i den, var det som han fraus til is. Han kunne ikke røre seg, men han var ved bevissthet hele tiden. Noe lignende som dette hadde han aldri opplevd.

Siden den gang torde ingen å røre noen av tingene til han Jørgen Lomøy.

Da fuglene forsvant fra Stavøya

Fjelløyene rundt Røst er viden kjent for sitt yrende fugleliv. Her hekker enorme mengder av sjøfugl, og folk kommer langveisfra for å oppleve disse fjellene hvor tusener på tusener av fugl i løpet av noen vår og sommermåned er ruger fram nye avkom.

Men blant dette eventyr av vingeslag og fugleskrik, ruver et av fjella dødt opp av havbrenningene. Det er Stavøya. Her hekker ingen av fugleartene som har vært så kjærkommen for kystens befolkning. Bare ørn og ravn klorer seg fast mellom klippene, men det sies at det for lenge siden var et yrende fugleliv på Stavøya.

På denne tiden bodde det en fisker på nordsiden av Stavøya. Det var en arbeidsom kar som ikke var redd for å ta i et tak. Her ute på øya levde han godt på det naturen ga han, for han hadde kort vei til rike fiskeplasser, og fjellene var dekt av fugl.

Fiskerens strev lønte seg, og etter hvert reiste han til fastlandet for å handle seg ny og større båt. Der møtte han to søstre. Den yngste fortapte han seg i, som man sier, og da båtkjøpet var unnagjort, seilte han hjem igjen med ny firroring og ei kone om bord. Jenta hadde blitt advart av søsteren mot å ende opp som fiskerkone, for det var et liv i slit og savn, mente hun, men jenta lot seg ikke overtale og reiste med fiskeren ut til Stavøya.

Nå gikk det mange år uten at søstrene så hverandre, men så passet høvet seg slik at storesøsteren på fastlandet skulle få ta seg en tur for å se til søsteren på Stavøya. Hun ventet å komme til usle og karrige kår der ute i havgapet, men et helt annet syn møtte henne da hun kom i land på øya. På bergene stod fiskehjellene tunge av tørrfisk klar til å seiles med jekt til Bergen. Ved brygga stod tønne etter tønne fulle av lever og rogn, og på bryggeloftet glinset det i saftig kveiterekling. Inne i bua viste lillesøsteren henne stamper og kurver fylt til randen av måseeegg, sekk på sekk som lå fulle av ederdun, og i flere tønner var det nedsaltet både lundefugl og

skarv. Og i tillegg var det både sauer og kyr som beitet et stykke fra husene.

I alt var det bare velstand og overflod som møtte søsteren fra fastlandet, og hun måtte innrømme at lillesøsteren levde godt sammen med fiskeren på Stavøya. Men etter hvert som dagene gikk og bordene ble dekt av den ene kosteligste rett etter den andre, ble storesøsteren mer og mer misunnelig over sin søsters lykke.

Kvelden før hun skulle reise, listet hun seg ut etter at de andre hadde sovnet. Hun gikk bort fra husene og opp i fjellsiden hvor lundefuglene hadde gravd sine reder som huleganger i gressbakken. Her dro hun en lunde ut av redet sitt og begynte å lese besvergelses over fuglen. Da dette var gjort, satte hun fyr på lundefuglen, og mens den hjerteskjærende skrek av smerte, slapp hun den flaksende som en brennende fakkell i fjellet.

Etter dette forsvant all nyttefugl fra øya, bare ørn og ravn ble værende, og stein og tufter er det eneste som er igjen etter menneskene som bodde på Stavøya.

Gullura i Austdalen

I dag er det bare tufter igjen etter naustene og husene til de som i gammel tid bodde i Storfjellet ved Røst.

Under en snøstorm forliste en gang et skip her ute. Mange av mannskapet klarte å berge seg i land, men da folket i Storfjellet fant ut at skipet brakte med seg en stor last med gull, drepte de alle overlevende. Også ei dame med et lite barn på armen overlevde forliset, og hun tryglet og ba for livet til seg og barnet sitt. Hvis hun fikk beholde livet, skulle hun aldri nevne den udåden som var blitt begått, men av redsel for at hun ikke kom til å holde ord, ble også hun og barnet slått i hjel.

Men gleden over gullasten ble kort. Den var plassert på en gressvoll over flomålet og skulle akkurat til å fordeles da fjellet raste ut. Hele skatten ble begravd under store steiner.

Mang en lykkejeger har i årenes løp lett etter denne skatten i Gullura, men steinene er så store, og underlig ting har rammet de som har lett etter skatten. Flere skal ha funnet en hund uten skinn i ura, og når de har tatt etter den for å kaste den unna, har hånden deres blitt lam. Denne hunden skal være skipshunden som også ble tatt av dage etter forliset.

Kvinna med barnet på armen er det mange som siden har sett gående der i ura. Hun kalles blant røstværingene for Austdalskjerringa.

Kua i Huldreberget

Hildar fra Klakken var kirketjener på Røst. En dag han skulle til statsbrønnen ved Hulderbergan, åpnet plutselig hele berget seg foran han, og ut kom ei jente med en stor bøling kyr som hun skulle ut i marka med. Hildar grep i sin forfjamselse etter kniven og fikk kastet den over ei av kyrne. Kua ble stående igjen da den hadde fått stå over seg, men både jenta og resten av bølingen forsvant i løse lufta.

Denne kua hadde Hildar i mange år, og det var ei ualminnelig god melkeku.

Fortelleren av denne historia viste med sikkerhet at denne historia var fakta, for han hadde med egne øyne sett avkommet etter denne kua: Den var hvit med noen spesielle flekker.

Det meste av Hulderbergan på Røst ble senere sprengt vekk under veibygging.

Da farfar støpte lys i bua

En høstdag under krigen stod min farfar, Harry Meisler, nede i bua på Inndyr på Røst, og støpte lys. Strømmen kom ikke til Røst før tidlig på 1950-tallet, og det var vanlig å støpe lys etter at slaktetida var over. Det regnet og blåste utenfor, men inne i bua var det tørt og godt. Farfar var alene i bua, og stod opptatt med lysstøpinga da det plutselig banket flere ganger på buvinduet. På utsiden av glasset så han en hånd fra en mørk, grå vindjakke som pikket på ruta, og han sa høyt: - Bærre kom inn, før e è ikke redd dokker!" Han trodde det var hans svoger, Hilmar, som ville skremme han. Men ingen kom inn.

Farfar gikk da ut i budøra for å se etter hvem det var, men utenfor var det ikke en levende sjel, og enda han både ropte og lyttet, verken så eller hørte han noe menneske.

Han gikk inn i bua igjen og tenkte som så at sett feil det hadde han ikke gjort, men den som hadde prøvd å skremme, han skulle i alle fall ikke bli lønnet med å se han redd. Så han fortsatte lysstøpinga som om ingenting

hadde skjedd, og gjorde seg ferdig med arbeidet før han gikk inn for å spise kveldsmat.

Ved kveldsbordet spurte han sin farmor, Gunvor, om Hilmar, hennes bror, hadde vært der, men nei, Hilmar hadde ikke vært der, og ingen andre heller.

Mens de satt og pratet om dette, banket det på kjøkkendøra, og inn kom en regnvåt kar som het Oskar. De ba han om å sette seg slik at han kunne få seg en kaffetår, før han la fram ærende sitt. - Jo takk, kremtet han, han ville nå bare høre om han kunne få kjøpt noen lys av farfar, for hans mor hadde dødd denne kvelden.

Nå kunne farfar forstå hva slags hånd som hadde pikket på buvinduet mens han støpte lys. Han husket at han ofte hadde sett Oskars mor i nettopp en mørk, grå vindjakke.

Stormonsen på Røst

Hilmar Henriksa i Nesset på Røst hadde en ualminnelig stor mons. Den var som en liten kvige ble det sagt, og en stor katt kunne trenge her ute, for rottene var mer plagsom enn det som vanlig er. De tygde nye spett i to og gnagde over jernbånd slik at store blåsteinskar ramlet i staver. En mons som kunne holde slikt utyske unna gård og grunn, ble selvsagt tatt ekstra godt hånd om. Hver morgen mora til Hilmar hadde vært og melket kyrne, ga hun monsen ei stor skål med nysilt melk, og alle kjælte de med og kom med godord til den gjeve monsen deres, og visste ikke hva godt de kunne gjøre for den.

Monsen var også flink til å leite rak. Rett som det var kom han hjem med gode stokker i kjeften. Derfor hadde mora til Hilmar Henriksa strikket strømper til monsen, slik at han ikke skulle fryse på potene når den var og sloget mellom fjærsteinene, men det var lagd hull til klørne slik at han kunne klore seg fast i steiner og ikke havne på havet.

En dag monsen satt på gårdsplassen og slikket melk ut av bartene, kom det en helsikes svær svartbak og klepte tak i han. Og til værs bar det. Svartbaken fløy han ut på Storfæsa hvor han skulle pikke ut øynene på monsen og ha seg et riktig stormåltid.

I Nesset ble det stor sorg etter dette tapet.

En stund etter denne sørgelige tildragelsen, satt Hilmar Henriksa og bømte garn på loftet, nedtrygt over å ha mistet den gjeve monsen, og regnet vel aldri å se den igjen, da banket det plutselig banket på døra. Han tenkte

det måtte være han som batt garnene for, og sa: - Kom inn. Sakte gikk døra opp og inn kom pikade monsen dregende. Han hadde klart å komme seg løs fra svartbakens dødsgrep og svømt i land i Trollvika. Nå var han sterkt medfaren, og drog seg under senga til Hilmar Henriksa. Der ble han liggende en stund før han døde.

Nå ble det landesorg på hele Røst over tapet av denne ualminnelige gjeve monsen, og de fikk ordnet det slik med presten at den kunne begraves rett utenfor kirkegårdsgjerdet.

Hva er det i Rørvik ?

Det jeg skal fortelle om, er en sjølopplevd opplevelse. Dette skjedde en vinterkveld i 1996. Det var i januar, og det var kaldt og stjerneklart ute. To venner og jeg skulle til Rørvik i Tysfjord for å overnatte i et hus fra 1820-tallet hvor det på folkemunne ble sagt at det spøkte. Historia om huset har levd siden mannen i huset døde. Da han levde, hadde det visst skjedd mye rart der.

Vi ankom huset, et rødt, lite og koselig hus Det var kaldt som bare fy, så vi kom oss fort inn. Huset var uten strøm så det gikk på vedfyring og stearinlys.

Vi satt spent på lørdagskvelden og koste oss med pinnekjøtt og rødvin. To andre hadde kommet på besøk, og stemninga var hyggelig. Mens vi satt og pratet, kom det plutselig et iskaldt gufs. De to som var på besøk, pratet fremdeles, men vi som bodde i huset hadde fått et merkelig uttrykk i ansiktet.

Det ble med dette kalde gufset så vi fortsatte med å spise og kose oss. De to besøkende dro til slutt hjem, og vi rigget oss til for natta. Vi la madrasser på golvet i stua og la oss etter hvert til å sove med åpen kjøkkendør.

Midt på natta bråvåknet jeg. Jeg var lysvåken og kjente angst. Så hørte jeg noen som gikk over golvet på kjøkkenet. Vedkommende hadde tøfler på beina. Personen subbet over golvet bort til ovnen, sjekket den og gikk tilbake til kjøkkenbenken på den andre siden. Så ble det helt stille.

Jeg var usikker på om jeg hadde hørt riktig, men fikk full av visshet da en av vennene mine brått spurte meg om jeg hadde hørt det samme som han. Det viste seg at han også av en uforklarlig grunn hadde våknet og hadde hørt stegene.

Tyskerne som ble lurt i døden

Dette skjedde på juleaften under krigen. En same var på fjellet for å se etter reinene sine da han møtte en tysk tropp. De skulle ned til Tjornes ved Mannfjorden i Tysfjord for å plyndre sølvgtjenstandene som var i kirka og stjele mat i fra folk.

Samen sa at han kunne lose dem ned til Tjornes, og at han visste om en snarvei. Ja, denne hjelpa sa tyskerne ja takk til. Samen sa da at de måtte binde seg sammen med et tau, og årsaken til det var at denne snarveien var bratt og ulendt. Samen bandt også seg sjøl fast med tauet. Så tente han en fakkell slik at han kunne se hvor det bar hen i mørket. Med den i hånda begynte han å gå framover med tyskerne følgende bak.

Da de hadde gått en stund, kom de ned mot ei bratt fjellside. De var på vei mot et stup, men det var det bare samen som visste om. I mørke så tyskerne ingenting, og de måtte feste all lit til samen som holdt fakkelen.

Da de var ved kanten av stupet, tok samen fram kniven sin og skar seg sjøl laus fra tauet. Han kastet fakkelen utenfor stupet. Tyskerne stormet etter og sprang rett i døden.

Neste dag kom samen ned til Tjornes. Han tok kniven, kastet den over hodet og sa: - Så nært va dokker døden i natt, men æ bærga dokker. Så fortalte han dem hva som hadde hendt.

Folk fant senere beinrester og hodeskaller nedenfor stupet.

Bilen i feil kjørefelt

Dette skjedde i 1992. Ei dame fra Sortland opplevde dette en helt vanlig høstdag da hun var i en alder av 43 år. Hun hadde vært i Bodø og besøkt sønnen sin som på det tidspunktet studerte der. Han skulle være med hjem, så de kjørte sammen fra Bodø.

Mor og sønn hadde kjørt ei stund og var begynt på strekningen på Hamarøya der det er mange tunneler. De satt og pratet og hadde det ganske så koselig. Hun kjørte ganske fort, lå mellom 90 og 100 km/t i 80-sonen. På ei strekning mellom to tunneler, så hun en bil komme kjørende mot seg i motgående kjørefelt. Ikke at det var noe uvanlig, men plutselig svingte bilen og kom over i hennes kjørefelt. Hun blir skikkelig redd, så i panikk trør hun inn bremsa. Men like før sammenstøtet svingte bilen tilbake igjen til sitt eget kjørefelt og for videre.

Dama fra Sortland ble ganske forbannet for at noen kunne kjøre så uvettig. Hun bestemte seg for å ta nummeret på bilen og anmelde vedkommende. Men da hun ser i sladrespeilet, er bilen borte. Hun spør sønnen sin om han så nummeret på bilen, men han skjønner ikke hva hun prater om. Han har ikke sett noen bil, og han forstod heller ikke hvorfor hun bremsset sånn.

Like etterpå punkterte bilen, og da hadde den en fart på 50 kilometer i timen. Hvis mora og sønnen hadde punktert i 90 kilometer i timen, er det ikke sikkert det hadde gått så bra som det gjorde.

Jenta som danset seg i hjel

Høsten 1852 var 24 år gamle Kristina Jensdatter på fest hos Maria Reinert som bodde i Rønvika i Bodø. Kristina var oppvokst under svært religiøse forhold, og var glad i å gå på fest, men hun danset aldri. I hennes familie var det synd å danse.

Men denne kvelden skjedde det noe med Kristina. Da dansen begynte, klarte ikke Kristina å stå stille, men begynte med å danse. Og hun danset og danset og kunne ikke stanse. Folk som stod rundt henne, sa at det virket som om øynene hennes var blitt helt svarte. Det var som om det ikke lenger fantes noen Kristina, men en ond makt som svingte seg rundt der ute på gulvet. Mens hun danset iherdig datt den store vedovnen i stua sammen. Det samme skjedde med Kristina. Hun ble liggende livlaus på gulvet. To karer fikk liv i henne igjen, og hun ble brakt hjem.

Kristina ble sengliggende de neste dagene. Naboene kunne fortelle at hun hadde mistet talemåten, og at hun bare lå og stirret framfor seg i senga. Den tredje dagen døde hun. Hun ble gravlagt på utsiden av kirkegården. Den dag i dag kan vi se gravstøtta hennes som et jernkors. Rundt korset smyer en slange seg. Det er et eiendommelig puss fra støpemakeren.

Jenta som danset med djevelen

Ved siden av Saltstraumen i Nordland lå det på midten av 1800-tallet ei lita bygd der alle kjente alle. Denne bygda lå i ei lita vik med fjell i bakgrunnen og havet nedenfor. Denne historia som det skal berettes om, skjedde en lørdag midt på vinteren. Det handler om ei jente som var så

glad i å danse. Hver gang det var fest på bygdas samfunnshus, var hun til stede.

På den omtalte lørdagen, skulle det være fest igjen. Jenta gledet seg som vanlig stort til tilstelningen, men på fredag, skjedde plutselig det tragiske: Hennes mann døde brått. Jenta lot imidlertid ikke sorgen ødelegge for henne; hun skulle på fest uansett.

Lørdagen kom, og jenta gjorde som planlagt, men det var ingen som ville danse med henne. Alle syntes det var grusomt at hun kunne gå på fest og danse når mannen hennes nettopp var død. Så jenta ble sittende alene.

Men plutselig da festen begynte å gå mot hell, kom det inn i lokalet en fremmed mann med skitne og utslitte klær. Han hadde ei mørk stor hette over hodet, så ingen klarte å se ansiktet hans. Den fremmede gikk rett bort til jenta og ba henne opp til dans. Det var ikke nei i hennes munn. De svingte seg over hele gulvet, og jenta strålte av glede. Et slikt dyktig dansepar hadde ingen i den lille bygda sett før. Men plutselig slapp mannen taket i jenta og gikk rett ut av samfunnshuset i ei sabla fart. Jenta sprang etter, men da hun kom ut, bare sekunder etter han, var det ingen mann å se. Det var heller ingen spor etter han i snøen – det eneste hun fant på stien opp mot trappa, var en hestesko. Alle som hesteskoen forstod da at det var djevelen sjøl hun hadde danset med.

Etter denne episoden danset aldri jenta igjen. Hun ble langtidssjuk og døde. Hun ble ikke begravd i vigslet jord, men måtte ligge uten støtte utenfor kirkegården.

Bråket i gruvehuset

Sulitjelma har vært kjent for sin gruvevirksomhet i flere mannsaldre. Folkene som bor her, er veldig hemmelighetsfulle. Nå skal dere få høre hva ei ung mor opplevde. Dette skjedde i 1972, den gang fortelleren bare var to år. Hun har hørt denne historia av sin mor.

Et ungt ektepar og deres lille datter flyttet inn i et gammelt gruvehus i Sulitjelma. Dette huset var ikke som et hvilket som helst hus. Huset hadde tilhørt mange forskjellige familier gjennom tidenes løp. Noen av dem hadde vært ganske ondskapsfulle av seg, ble det fortalt.

Den unge mora som nå huserte her, var ei sterk og lite lettskremt dame. Hun hadde bein i nesen, som man sier. Dette kom godt med, for rett som det var hørte hun spetakkel oppe på et rom på loftet. Bråket stammet ikke fra folk, for verken mannen hennes eller det lille barnet befant seg på rommet da rabalderet startet.

Den unge mora var ikke den eneste som hørte bråket fra dette rommet. En gang hadde hun besøk av søstera si, og hun kunne gå under beskrivelsen lettskremt. Bedre ble det ikke da de begge hørte larm fra rommet. Søstera ble redd mens kona selv som var blitt vant til bråket, var mest irritert. Hun bestemte seg at nå fikk nok være nok. Hun gikk med faste skritt mot loftet og ropte: - Nå må dokker i Herre Jesu navn være stille! Etter det sluttet det å bråke på rommet.

Men det var ikke helt slutt på bråket, for huset hadde mange rom. På ett av rommene kunne kona høre skritt. Det hørtes ut som skrittene fra en mann, og det rare var at de alltid endte på samme bestemmelsessted, stua i andre etasje. Hver gang kona hørte skrittene, orienterte hun seg om hvor de andre familiemedlemmene var på disse tidspunktene. Hun måtte alltid trekke den konklusjonen at det var en "fremmed" som vandret i stua ovenfor.

En gang hadde kona besøk av ei kusine. Begge hørte da skritt fra andre etasje. Det var ikke mannen til kona som gikk ovenpå, for han hadde de begge sett gå over singelen ute på gårdsplassen. Verken kona eller kusina fant noen forklaring på det de hørte. Kona ble så rasende at hun ropte høyt oppover trappegangen at nå fikk de holde fred, men til liten nytte.

Men nå hadde kona fått blod på tann. Nå ville hun ha et svar på gåten. Hun kontaktet flere personer i bygda og spurte dem ut om det huset hun bodde i, men ingen ville hjelpe henne – ja, noen av dem hun spurte, avviste henne bryskt. Det var da svært, tenkte kona med seg selv.

En annen gang kona hørte kona et gjennomtrengende kvinnehyl ljome gjennom huset. Det hørtes ut som ei kvinne som var i dyp nød. Kona visste at det ikke var noen i huset, men helt automatisk løp hun til soverommet der barnet var. Dattera hennes lå i senga som vanlig, men da hun gikk nærmere, så hun at den lille hadde fått en trådbit i munnen. Mora tok resolutt ut trådbiten, og tenkte at det var bra hun hadde fått "beskjed", for dette kunne ha endt med tragedie. Ungen kunne blitt kvalt.

Etter to lange år i Sulitjelma flyttet familien til Narvik. Her traff kona tilfeldig ei kvinne som hadde bodd i Sulitjelma for ti år siden. Denne kvinna kunne fortelle at i gruvehuset hadde det en gang bodd et ektepar. Ektemannen hadde hatt forkjærlighet for et stort maleri og hadde sagt til kona si at maleriet skulle han ha med seg i grava. Kona lovte at dette ønsket skulle han få oppfylt. Av en eller annen grunn ble ikke løftet holdt.

På den tida da ekteparet levde, var det vanlig at den avdøde skulle ligge i hjemmet noen dager. Venner og bekjente kom for å se til den døde og ta farvel på denne måten. Kista til mannen lå i stua i gruvehuset. I samme stua hang det bestemte maleriet på veggen. Plutselig ramlet maleriet rett ned i kista på den avdøde. Det gikk et gys gjennom folket som var samlet

i stua, men kona forstod ikke hintet, og maleriet ble hengt tilbake på veggen igjen.

Kvinnas fortalte at de som hadde bodd i gruvehuset i ettertid hadde hørt uforklarlige lyder fra loftet. Noen av opplevelsene hadde vært så sterke at enkelte eiere hadde flyttet på dagen.

Sagnet fra Trea i Sulitjelma

Gruvedriften i Sulitjelma begynte sist på 1800-tallet. I de første årene ble det drevet prøvedrift rundt om i fjellene før man tok til på ordinær basis. Et stykke unna finner man stedene Sagmo og Jakobsbakken som ligger 500 meter over havet. Mellom stedene går en tre kilometers vei. På vinterstid kan forholdene være tøffe på denne veistrekningen for de som må ferdes her.

Da driften hadde tatt til, bestemte man seg for å bygge en taubane på Jakobsbakken. Da var det allerede bygd en vei opp fra Sulitjelma og til de to andre stedene. Midt mellom Sagmo og Jakobsbakken ligger stedet Trea. Her ble det bygd en brakke til arbeiderne. Denne arbeidsstokken skulle være med på å bygge taubanen.

Ei jente som arbeidet som kokke i brakka, ble gravid. Hun fødte barnet i dølgsmål. Da det var uhørt å få barn utenfor ekteskap på denne tiden, kunne hun ikke beholde det. Hun drepte barnet og plasserte liket inn i ei stikkrenne i veien.

En tid etter at dette var skjedd, blåste det opp til full storm fra nordvest. Arbeiderne skulle tine dynamitt på ovnen i brakka. Noe gikk veldig galt. Dynamitten eksploderte. Drønnet nådde folk langt unna. Arbeider Isak Angelius Jakobsen Holstad omkom i eksplosjonen. Brakka brant ned.

I ettertid har folk som har passert Trea, plutselig sett veldig flammer på området der brakka en gang stod. Disse synene har inntruffet i uværperioder om vinteren. Samtidig som de har sett flammene, har de hørt barnegråt, som om det er et lite barn som ynker seg.

Musikksteinen

På en plass på Fauske som het Hjemaas, var det en litt spesiell stein. Denne steinen ble av innbyggerne kalt musikksteinen fordi folk hørte at det kom musikk opp fra den. Det ble sagt på folkemunne at det satt småtroll under steinen og spilte musikk.

Denne steinen stod på en haug der mine oldeforeldre hadde tomt. For å kunne bygge grunnmuren til huset måtte steinen bort. Oldeforeldrene mine var litt redde for å fjerne den fordi de ville nødig terge på seg småfolket, for da kunne det følge ulykke med huset.

En kveld hadde oldemoren min en drøm. En liten nisse kom til henne i drømmen. Han sa de trygt kunne flytte steinen fordi småtrollene ville gjerne ha bort denne steinen. På grunn av denne drømmen bestemte oldeforeldrene mine seg for å flytte steinen, og dette ble gjort i god tro. Steinen måtte sprenges bort. En stor del av husets grunnmur ble bygd av steinblokker fra musikksteinen.

Oldeforeldrene mine fikk ti barn, og åtte av dem var svært musikalske. Disse barna behersket flere instrumenter. Forklaringa på denne konsentrasjonen av talent var at disse åtte ble født i et rom der de hadde brukt noe av musikksteinen i grunnmuren. De to barna som ikke var musikalske, var født i et rom hvor de hadde brukt vanlig stein.

Det å være musikalsk har også gått i arv. Flere av etterkommerne til de musikalske barna har arvet dette talentet, og mange av dem har valgt musikk til yrke.

Daumannsvik

Daumannsvika ligger omtrent tre mil nordenfor Fauske når du kjører E6. Da er du kommet til Sørfold kommune. Denne veien går igjennom en tunnel som heter Daumannsviktunnelen. Nedenfor tunnelen ligger Daumannsvika. At stedet har fått et slikt navn kommer av at ura og hellene nedover til sjøen har vært brukt til gravsted i uminnelige tider.

Etter at det ble kirkegård på et sted som heter Røsvik, ble alle beinrester fra gravstedet flyttet til denne kirkegården.

På begynnelsen av 1900-tallet holdt en mann på med vedhogst ovenfor ura i Daumannsvika. Han var i ferd med å avslutte arbeidet. De oppkappede vedstrangene skulle nå ned i båten og bli ført over fjorden til Kinesodden der han var ifra. Han var blitt sulten og trøtt, og den siste strangen gadd han ikke å kappe opp, men tok den hel ned til båten. Han fikk den ikke fikk om bord uansett hvor mye han strevde. Dette gjorde han sint. Mannen svor på ”de dær dauingan” som lå oppe i ura og mente at det var deres feil.

Et øyeblikk etter mistet han så å si synet. Han lot strangen være igjen, kom seg så vidt ned i båten og rodde langs landet til Løkthaugen, det

nærmeste stedet hvor det bodde folk. Folk på Løkthaugen rodde mannen heim til Kinesodden.

Mannen for til presten i bygda. Presten ba mannen fare til Daumannsvika og be om forlatelse. Etter at han hadde gjort dette, fikk han synet tilbake.

Skråpen

Det hendte på Gildeskål i presten Peder Bergs tid. Det var en mann på kirkegården som ikke ville råtne. Han ble gravd opp flere ganger, men beinene og skinnet var like helt. Det var bare kjøttet som var tært bort. Da det var smått om gravplass, ble mannen tatt og reist opp mot kirkemuren. Da det var bare skinn og bein på han, var han ikke et godt syn, og han ble i dagligtalen kalt for Skråpen.

Et år var det julegilde i prestegården, og etter at de hadde drukket noe, sendte presten bud på ei av tjenestejentene. Da tjenestejenta kom, ba presten henne om å gå ut og ta inn Skråpen. Tjenestejenta unnslo seg, men det hjalp ikke. Hun måtte gå ut, for de ville ha Skråpen inn. Tjenestejenta gikk da ut og tok Skråpen inn, og inne på prestegården ble han hengt på veggen.

Etter at de hadde betraktet Skråpen, måtte tjenestejenta bære han ut igjen. Hun tok om han og bar han ut igjen, men han var ikke god å bære, for han var så lang at hun måtte dra føttene hans etter seg. Da hun skulle henge han fra seg på kirkemuren, ville han ikke slippe henne. Hun ble sint og sa: - Vil du ikke slippe, din skråp ! - Nei, sa han, - det vil æ ikkje gjøre, men hvis du vil gjøre meg ei tjeneste og utføre det æ seie, så skal æ nok sleppe. Det lofte tjenestejenta og tok seg sammen enda så redd hun var.

Det løftet tjenestejenta måtte avgi, var at hun måtte gå inn i kirka mens det var gudstjeneste. På første rad skulle det sitte ei jente. Tjenestejenta skulle gå bort til henne og spørre om hun hadde tilgitt han som nå ble kalt for Skråpen for det han hadde gjort mot henne mens han levde. Tjenestejenta gjorde som Skråpen hadde sagt, og fikk overlevert spørsmålet. Jenta svarte at hun hadde tilgitt han. Tjenestejenta dro så for å fortelle dette til Skråpen. Etter at hun hadde gjort dette, råtnet liket.

De døde som hentet beinene sine

På hjemplassen til bestemora mi, ei lita bygd i Gildeskål, står det et lite hus på en bakke. Dette huset er i dag veldig forfallent, men det er ingen som har tort å gjøre noe med det på grunn av historia som verserer om huset.

Dette sagnet handler om ei dame som bodde i huset fra hun var ung til hun døde. Det blir fortalt at hun drev med trolldom. Hver dag dro hun til kirkegården som lå et stykke unna for å grave opp menneskebein. Hva hun gjorde med dem, var det ingen som visste, men de ble nok brukt i forbindelse med hennes magiske virksomhet.

Da dama ble gammel, ble hun blind og sengeliggende. Derfor klarte hun ikke lenger å holde på med ”hobbyen” sin. De opprinnelige eierne av beinene, de døde, kom da for å hente dem tilbake.

Nabokjerringa kunne de se flere skjelett som gikk i følge til huset. Nabokjerringa var redd for at det hadde skjedd noe forferdelig så hun fikk tak i lensmannen, og de dro sammen på besøk til dama. De fant henne og hun fortalte at hun trodde det hadde vært innbrudd i huset, for hun ble vekket av en hel masse bråk. Dette var siste gangen at noen så denne dama i live. Hun døde noen dager senere.

Huset ble stående tomt en stund. Men etter hvert ble det husmangel i bygda, så en familie fikk kjøpt huset og flyttet inn. De holdt ikke ut lenge før de måtte flytte igjen. Allerede første natta våknet de av et voldsomt bråk. Faren i huset stod opp for å finne ut hva det var. Han ble rystet over det han fikk se: Kopper og fat lå knust på benker og gulv. Han trodde det hadde vært jordskjelv så han gikk til nabogården for å finne ut om det hadde vært de samme ødeleggelsene der. Der ble han bedt om å sette seg ned. Nabokjerringa fortalte han historia om dama som hadde bodd der, og hva hun hadde drevet med. Kjerringa fortalte også om de døde som til slutt hadde kommet på besøk. Historia skremte mannen og resten av familien hans, og de flyttet fra bygda.

Det var flere senere som prøvde å bo i huset, men alle opplevde de det samme og måtte flytte ut.

Kvenflåget

Når du kjører sørover fra Narvik, må du over en del fjelloverganger før du kommer til Fauske. Ofte om vinteren er disse fjellovergangene stengt

når tøffe vinterstormer herjer. Dette sagnet som det nå skal berettes om, hendte på slutten av 1800-tallet, og det var oppe på et av disse fjellene denne hendelsen fant sted. En gang sytten dro kvener over grensa fra Sverige og fant ut at her skulle de slå leir. Disse kvenene levde av å plyndre og stjele, ja, det ryktes at de også gikk blodig til verks. Lik ble funnet i deres kjølevann.

Nå hadde de fått høre at det skulle være bryllup nede i bygda, og de tenkte nok at der var det mange verdier å finne. Problemet deres var at de ikke visste hvordan de skulle komme ned til bygda. Men lykken så ut til å stå dem bi. De fikk øye på en enslig lapp som bodde i fjellet og tenkte at han skulle de tvinge til å vise vei. De truet han med kniv og sa at om han ikke hjalp dem med å vise veien ned til bygda der bryllupet fant sted, så skulle de drepe han. Lappen gjorde som kvenene sa. Han gikk foran og viste vei. Han hadde en fakkell i handa som lyste opp veien. Men det kvenene ikke visste, var at denne lappen var en lokalkjent mann. Han kjente fjellet som sin egen lomme. Han hadde også hørt om disse kvenene hvordan de plyndret og drap overalt hvor de kom. Han tenkte nok der han gikk fremst med alle kvenene vandrende etter.

Det var begynt å bli mørkt. Lappen gikk mot et flåg som gikk stupbratt ned i fjellet. Da lappen kom til kanten av stupet, heiv han fakkelen ned og kastet seg fort bakom en stein. Kvenene trodde at lappen gikk foran med fakkelen, og en etter en for de utfor stupet. Den siste av røverpakket holdt seg i ei grein, men lappen var snar til å vippe han av greina med en stakk, og kvenen falt utenfor.

Lappen gikk ned til bryllupsfolkene og fortalte om det som hadde skjedd. Noen av dem ble med lappen tilbake, og de fant flere av de døde.

I ettertid fikk flåget navnet Kvenflåget etter denne hendelsen. Hvis man ser opp mot flåget, kan man se fjesene til kvenene i fjellet.

Fallos av stein

Ei tid etter år 1000 dro hellige Olav dro rundt omkring i Norge for å kristne folket. Nå hadde han vært rundt om i Sør-Norge, og dermed stod Nord-Norge for tur.

Han kom kystriksveien. Etter å ha besøkt ulike plasser langs norskekysten kom dagen da han skulle besøke Leirfjord. Der ankret han opp båten sin på en plass som het Angersneset, som er den delen av Leirfjord som ligger ut mot det åpne havet. Her var det ikke lett å få ankret opp, men han fant en stor stein som han fikk surret kjettinga rundt. På grunn av

bølgene lå kjettinga hele tiden og gnog mot steinen. Det hadde seg slik at hellige Olav skulle bli en god stund i Leirfjord. Etter som dagene gikk, formet kjettinga steinen og fikk utseende til en fallos.

Den dag i dag kan vi se sporene etter at Hellige Olav besøkte Leirfjord. I fjæra står fallossteinen med tydelige kjettingmerker.

Rikdommen til Pettersen på Glein

På Røst gikk det sagn om at det skulle være gull på Mælholmen utenfor Sandøya.

Pettersen var fra Glein på Dønna. På 1930-tallet hadde han fiskebruk på Kårøya på Røst, og her drev han med fiskekjøp hver vinter. Pettersen på Glein, som røstværingene kalte han, hadde stor gård på Dønna, men direkte rik visste alle at han ikke var.

Nå var det en vinter, og man merket at Pettersen på Glein plutselig var blitt så ualminnelig bemedlet. Noen sa de hadde sett han ro ut til Mælholmene om nettene. Det ble sagt at han der hadde funnet gullstenger i jorda fra fjerne tider. Dette gullet hadde han fått med seg hjem til fiskebruket på Kårøya. Han hadde gjemt gullet i trantønnene slik at han fikk fraktet det usett fra Røst.

Brygga på Kårøyskjæret stod helt til 1980-tallet, før den raste ned under en storstorm.

Den siste eieren av brygga het Eivind Ekrem, og var fra Røstlandet.

Huldra i Straumamarka

På Dønna er det et friluftsområde som heter Straumamarka. Det er et område med 4-5 fiskevann, myrer, skogs- og fjellområder med oppgang til større fjell.

Før i tiden ble Straumamarka brukt til gjeteområde. Det er fra dette området disse episodene jeg skal fortelle om, utspinner seg. Oldemora gjette kyrne i dette området en periode. En gang hørte hun noen som sang. Det var den fineste sang hun noen gang hadde hørt. Aldri hadde hun hørt maken til stemmeprakt. Oldemor lurte seg til haugen der sangen kom fra, og da hun kikket bak den, så hun ei vakker kvinne sitte på en stubbe. Oldemor var på vei bort til henne for å slå av en prat da hun med

ett så en hale som stakk ut fra skjørtet til kvinna. Da forstod hun at dette ikke var et menneske, og hun snudde seg i all hast, tok kyrne med seg og dro lengre ned i marka.

En gammel mann har fortalt meg om en lignende opplevelse i samme område. Da denne episoden fant sted, var han 24 år. Han gjette også kyrne i Straumamarka. Det var seint på kvelden, og han gikk og subbet rundt Lithvatnet. Da så han ei vakker kvinne sitte på den andre siden av vannet. Hun var den vakreste kvinne han noensinne hadde sett, og hans ord da han fortalte meg dette, var: - Dæ va berre rompo som skjemt ho ut. E sto no og så på ho ei stund før e greid å dræg øyan ifrå ho, og så ruslæ e no berre vidre.

Blårommet på Drevjamoen

Denne historia om Blårommet på Drevjamoen, en militærleir, tre mil nord for Mosjøen, er fra 1944. Tyskerne satte opp leiren under krigen, og der holdt de russiske fanger.

Denne historia handler om en tysk soldat som forelsket seg i ei jente som bodde i nærheten av leiren. Da folk fikk greie på hva som foregikk, fikk jenta streng beskjed om å holde seg unna tyskeren. Advarselen kom litt for sent fordi jenta allerede på dette tidspunkt var blitt gravid. Fylt av stor skam og djup kjærlighetssorg tok hun sitt eget liv.

Kjæresten hennes, Kürth, tok dette svært tungt. Full av skyldfølelse ville han heller ikke leve mer. Og det gikk på samme viset med han som med jenta.

Like etter hans død og fram til i dag har mange mennesker både sett og hørt tyskerten. Under militærøvelser er det mange soldater som rett og slett ikke tør overnatte på rom 215, der han bodde. Soldater har opplevd at møblene på dette rommet har flyttet seg midt på natta. De har også sett skyggen av en mann.

Jeg kjenner ei dame som er reinholderske i leiren. Hun har hatt flere besynderlige opplevelser i tilknytning til dette rommet. En gang låste døra seg rett foran nesen på henne før hun skulle gå inn og vaske. Like i forveien hadde hun låst opp. Hun har også hørt skrik og skritt fra noen som har gått der inne.

Leiren er ikke lenger i daglig drift og nå brukes den kun under militærøvelser. Men det er ofte forbipasserende har sett lyset bli slått på i rom 215, selv om det ikke har vært et eneste levende menneske å oppspore i leiren.

Skipsklokkene varsler

Under den andre verdenskrig ble mesteparten av hurtigruteflåten senket. D/S Dronning Maud som den gang fungerte som hospitalskip, ble senket på sørgående kurs ved Polarsirkelen våren 1945. Hurtigruta ble truffet av tre torpedoer fra tyske jagere. To traff akterskipet og en traff midtskips.

Mesteparten av mannskapet overlevde da de satte livbåter på vannet, men bromannskapet som ble igjen ombord, omkom. De trodde det ennå var en sjanse å holde skipet stabilt mens de ventet på hjelp. I flere timer kunne man høre skipsklokkene ringe "Skip i nød" før D/S Dronning Maud brant opp og sank i djupet.

Tiden gikk, og i begynnelsen av 60-årene ble skipsklokkene hentet opp av havet. De ble restaurerte, og i dag dekorerer de Nordenfjellskes nye flaggskip, M/S Harald Jarl. Klokkene skulle symbolisere at hurtigruta alltid er i rute og seiler uansett vær og færvann. Men hver gang baugen vender mot Bergen og seilasen går over Polarsirkelen, stilner sjøen, og man kan høre skipsklokker som kimer et nødsignal "Skip i nød". Når Polarsirkelen er passert og ute av horisonten, stilner klokkene.

Folk som har jobbet på hurtigruta i mange år, sier at det er styrmannen om bord D/S Dronning Maud som ringer et fortvilt rop om hjelp - hjelpen som aldri kom fram i tide. De sier at klokkene vil ringe så lenge hurtigruta seiler, for å minne folk om tragedien som skjedde en vårdag i 1945.

Noter

Finnmark:

Flaska

Fra Nordkapp. Innsamlet og språklig bearbeidet av Roald E. Hansen, f. 1942. Anonym informant.

Den savnede snurrebass

Fra Porsanger. Av Liss Hågensen, f. 1964. Informant: Ingrid Alvestad.

Keila; trang vik eller kløft.

Møte med to damer

Fra Lakselv. Av Camilla Ratama, f. 1974.

Varselet

Fra Gamvik. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Steinar Furøy, f. 1948

Bestemor og dauingen

Av Kate Anita Anthonsen. Informant: Ellen Birgit Nilsen.

Frua på Holmen

Fra Ingøy. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant : Torunn Krane, f. 1947. Det fins en variant av historia i ”Eventyr i Nord” av Hans Lidman. Sverre Isaksen har skrevet en grundig artikkel om frua på holmen i ”Nordnorsk Magasin”.

Gjenferdet i Komagdalen

Fra Komagdalen. Av Elisabeth Michelsen, f. 1969. Informant: mann f. 1925.

Mannen i mørket

Fra Vadsø. Av Hege Ursin, f. 1977.

Den enøyde

Fra Tana. Av Erna Guttorm, f. 1967. Historia er kjent i Tana. Reingjeteren bodde i nærområdet der hun vokste opp, og for henne og andre barn var han en spennende og mystisk mann. Han hadde faktisk bare ett øye, og i stedet for det tapte øyet brukte han et glassøye. Dette oppbevarte han i pengepungen under hodeputa når han sov.

Jenta i kjelleren

Fra Karaskjok. Av Berit Irene Svineng, f. 1971. Informant: anonym jente, f. 1987

Fisketur til Saiva

Fra Kautokeino. Av Carina Sandvik, f. 1977. Informant: Roald Andreas Sandvik, f. 1954.

Pass deg for roggi i Kautokeino

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Tankens kraft kan fryse tyven

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Kvinnene ved Hannomaras

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Mennene på Ginaljeaggi

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

En holga i løse lufta

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Reinkjøttet som ble levert tilbake

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Den døde som ikke fikk fred

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Tyven som måtte levere motoren tilbake

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921.

Madam Bongo forteller om julenissen

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925.

Madam Bongo har hørt denne fortellinga av voksne da hun var liten.

Åndene og lyset

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925.

Handa i døra

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925.

Russerne som speilte seg i fiskefett

Fra indre Finnmark. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925.

Russerne som kjørte utenfor stupet

Fra indre Finnmark. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925.

Henrik Splein hevner seg

Fra Kautokeino. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925.

Draugen på Klæmmenstein

Fra Kvalsund. Av Annie Amundsen, f. 1979. Informant: Osvald Aksberg, f. 1911. Sagnet fins nedskrevet i en annen variant i ei lokalhistorisk bok fra Kvalsund.

Offersteinen gir - offersteinen tar

Fra Kvaløya utenfor Kvalsund. Av Ronny Amundsen, f. 1973. Informant er en onkel av nedskriveren.

Baniodne og huldra I og II

Fra Alta. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Johann Penta, f. 1921 Baniodne bodde normalt i nærheten av Sollijavri, men han bodde hos informanten når han var i Kautokeino. En gang hadde han fortalt informanten disse historiene.

Binde tyven

Fra Alta. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Karen Anna Bongo, f. 1925

Hun som styrte gjenferdene

Fra Hadsel. Av Mona Barosen, f. 1966. Informant: Marie Sjursen, f. 1899.

Hva er det med Ofjordvannet?

Fra Sørøya, Hadsel. Innsamlet, nedskrevet og språklig bearbeidet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Steinar Furøy, f. 1948.

To møter med mystisk dame

Fra Breivikbot, Hadsel. Av Turid Isaksen, f. 1961.

Mannen som ble plaget

Fra Dønnesfjord. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Rolf Egil Andersen.

Illusjonisten Nils Jonsa

Fra Dønnesfjord. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Rolf Egil Andersen. Informanten har hørt dette fra gjesten som overnattet hos Nils Jonsa. Denne gjesten som fikk se dette synet, døde en gang på 1960-tallet.

"Æ ser en fugl"

Fra Dønnesfjord. Innsamlet og nedskrevet av Ann Sylvi Larsen og Roald Larsen. Informant: Rolf Egil Andersen.

Mannen som går igjen på Mariteng

Fra Øksfjord. Av Anja Bertine Wilhelmsen, f. 1971. Informant: Hennes mor, Sally Wilhelmsen, f. 1944.

Den grå damen

Fra Øksfjord. Av Berit Hoftstad Johansen, f. 1978. Informant: Bestefaren til ei venninne har fortalt denne historien.

Ekko fra krigen

Fra Øksfjord. Av Stine Sommerseth, f. 1972. Informant har vært hennes mor.

Troms:

Mannen som gandet tilbake tyven

Fra Kvænangen. Av Øivind Jakobsen. Fortellingen har gått fra mann til mann i flere tiår. Aktørene i fortellingen er kjent i nærmiljøet, men de benevnes aldri med navn - unntatt hovedpersonen.

Biretluokta

Fra Kvænangen. Av Merete Hendriksen. Informant: Anna Aslaksen. Hun har igjen fått det fortalt av sin mormor.

Skjervøykongens skatt

Fra Skjervøy. Av Vibeke Fredriksen f. 1974 fra Skjervøy. Vibeke er vokst opp med historien, og hun forteller den her slik bestefaren fortalte den til henne da hun var barn. Sagnet verserer i forskjellige former. Det finnes noe historisk materiell om Heggelund, blant annet i Maurits Fugelsøys Skjervøy et prestegjeld og et herred i Nord-Troms (1970), men det meste er brakt videre på folkemunne. Derfor bærer også deler av historien preg av diktning. Christian Mikkelsen Heggelund kom fra Æbeltoft på Jylland og slo seg ned på Skjervøy i 1662. Han hadde visstnok en stor familie, men i noen sagnversjoner nevnes ikke familien, heller ikke i denne versjonen. På Skjervøy og i Harstad ble teaterstykket "en fabel om Skjervøykongens liv" oppført i 1983. Vibekes

variant av sagnet har en del likhetstrekk med teaterstykket, men det er likevel store forskjeller.

I en annen variant av sagnet graver Heggelund skatten ned i ei hule på Stusness, og han tar livet at skysskaren som ror ham og skatten over. Det sies at hulen er forbannet og hjemsoøkt, og at de som leter etter skatten lider samme skjebne som skysskaren.

Kona på Kiil-gården

Fra Skjervøy. Av Cathrine Klaussen f. 1969. Informant: Emil Larsen, f. 1905.

Dauingbein

Fra Skjervøy. Innsamlet av kvinne f. 1974, fra Nordreisa. Informant: kvinne f. 1916, fra Nordreisa.

Slakteplassen til de underjordiske

Fra Storfjord. Av Anita Wang, f. 1974. Sagnet er kjent i Skibotn, og finnes i forskjellige varianter. Vi har også hørt en versjon hvor det er en gjetergutt som er alene og som oppdager at de underjordiske har fest i hytta.

Da taket blåste av Rasch-gården

Fra Storfjord. Denne utgaven av sagnet er en variant av tre nedskrevne versjoner av historia. Henny Solheim f. 1954 har fått fortellinga av Håkon Ragnvald Henriksen f. 1919. Vigdis Helene Johansen f. 1960 og Torgunn M. Gamst f. 1976 oppgir ingen informant. Historia forteller om en gård som fremdeles står på Skibotn. Vi har i hovedtrekk brukt Hennys og Torgunns versjon, hvor kjøpmannen selv er med i fortellinga. I Vigdis' versjon er det husfrua som nekter samene overnatting, og samene sier at han kan sove under åpen himmel, men da skal også hun få sove under åpen himmel. Dette er ikke med i Hennys versjon, men Henny har med at tjenestejenta ser samene mens han kaster gander på huset. I Torgunns versjon sier samene: "Det skal ikke gå liv tapt, men får ikke eg husly, ska ikke dokker heller ha det." Likevel er historien i store trekk den samme i alle tre versjonene. Fortellingen om Raschgården er godt kjent i Skifjord. Den finnes også i skriftlige versjoner. Den finske forskeren Samuli Paulahaju reiste blant kvenene i Nord-Troms og Finnmark i 1920-årene, og han skrev ned historier fra reisene sine. Disse kan vi lese om i boka *Finnmarkens folk*. Paulahajus fortelling om Rasch-gården finnes dessuten i *Årbok for Nord-Troms 1986: Menneske og miljø i Nord-Troms*. Her finner vi en utførlig beskrivelse av hendelsene den gangen "en lappgubbe" bad om tak over hodet hos "Gammel-Raska". Paulahaju slår fast at Alfred Rasch var en kjøpmann fra Skjervøy som ble gift med Ane-Lisa, datter av den "bottenrike" kjøpmann Hagen på Karlsnes ved Lyngen. Hendelsene dateres til novembermarkedet en gang i slutten av 1840-årene, og i Paulahajus versjon av historien slår stormen til tidlig julaften morgen. Også i denne versjonen er det Rasch selv som nekter lappen overnatting, men her sitter ikke husbonden sammen med familien, men sammen med "stora herrar och søp".

Mannedrapet

Fra Storfjord. Av Hildegunn Stark f. 1979. Informant: Petter Stark f. 1946.

Sagnet om Stallo og jenta i Skogspeiderdalen.

Fra Storfjord. Av Inger Mikkelsen f. 1976, som fikk fortalt sagnet i barndommen av faren sin. Sagnet finnes også i Emil Larsens Lyngen bygdebok - Lyngen prestegjelds historie (1988), s. 290-291. A.S Peder Nordbye, Tromsø.

Vi finner også en variant av dette sagnet hos Qvigstad; ”Stallu lures av pike” (Pollan (red) 1997: 352), men fortellingen knyttes ikke til Skogspeiderdalen. I dette sagnet flekker jenta never av bjørketrærne som spor, og det er en ukjent mann som finner henne.

Den kvite hesten

Fra Nordreisa. Av Oddveig M Gulbrandsen f. 1973. Informant: Sverre O. Gulbrandsen f. 1926.

Gården Skjellselva i Rossfjordstraumen

Fra Nordreisa. Av Monica Bjørnsborg f. 1966. Monica var 6 år gammel da hun første gang fikk høre dette sagnet av sin bestemor.

Blomstene fra bestemors grav

Fra Nordreisa. Av Sissel J. Pedersen. Anonym informant.

Da tsjudene kom til Furuflaten

Fra Lyngen. Av Hilde Einebakken f.1977. Hilde hørte dette sagnet da hun var elev ved Lyngsdalen barneskole.

Det finnes en lignende variant av dette sagnet i Lappiske eventyr og sagn, men det er ikke stedbundet til Furuflaten og Pollfjellet. Her heter sagnet ”Samene gjemmer seg under jorda” (Pollan red. 1997: 264).

Sagnet om Flinkonbeinkilden

Fra Lyngen. Av Kristin Eliseussen f. 1972. Sagnet er godt kjent i Oksvik. Kristin fant skjelettet til denne fortellingen i ei klasseavis ved Oksvik skole, og bygde den ut ved å snakke med forskjellige folk som kjente sagnet.

Johanna-Jensinevindens hevn

Fra Lyngen. Av Agneta Bjørn f. 1976. Informant: Norma Bjørn f. 1942.

Mannen som kom tilbake fra den andre siden

Fra Kåfjord. Av Ann-Tove Olsen. Informant: Arne Lindbach. Han har fått historien fortalt av en eldre mann i Kåfjord.

Småfolket

Fra Kåfjord. Av Kristin Fjellstad, f. 1977. Informant: Erna Vevik.

Sagnet om Nord-Fugløy

Fra Karlsøy. Av Reidun H. Kristiansen f. 1977. Sagnet om Nord-Fugløy finnes i forskjellige varianter og er også nedskrevet før. Det er blant annet brukt i læreboka På sporet for grunnskolens 6. klasse (Båsland m.fl. 1998). Reidun fikk sagnet fortalt av bestefaren til ei venninne i barndommen, og hun har skrevet det slik hun husker det. Han hadde hørt historia av sin bestefar.

I en annen versjon av sagnet er det ei trollkjerring som har stjålet fugleøya fra en viden kjent trollmann, og hekta øya bak båten med en tjukk kjetting. Hun kommer ut for et uvær, kjettingen ryker og kjerringa fyker av gårde og stopper ikke før hun er nede ved Trøndelagskysten. Mens øya blir igjen utenfor Arnøya. I denne versjonen finner vi ikke noe kjennetegn på landskapet på øya som viser til denne hendelsen.

Barneskrik på Krokenstranda

Fra Tromsø. Av Hege Beate Tveit f. 1974. Informant: Paul Kjeldsen f. 1938.

Magiske evner

Fra Tromsø. Av Jorunn Dikkanen f. 1961. Anonym informant.

Mannen uten ansikt

Fra Tromsø. Av Lene K. Enebakk, f. 1972. Informant: Elly Klaudiusen, f. 1956.

Drapsmannen i gruva

Fra Tromsø. Av Katrine Sørensen. Informant: Espen Larsen, som hadde hørt fortellinga av læreren sin.

Uforklarlige hendelser på Gjøg

Fra Tromsø. Innsamlet og nedskrevet av mann f. 1976. Informant: mann f. 1951.

Bestefars plass

Fra Tromsø. Informant: Trine-Lise Uteng f. 1973. Anonym informant.

Et varsel

Fra Tromsø. Av Lise Marie Jacobsen, f. 1966. Lise har blitt fortalt denne historien en gang på 70-tallet av mora til ei barndomsvenninne. Mora opplevde dette da hun var ei lita jente, en gang på 40-tallet.

Tyskeren på Tromstun ungdomsskole

Fra Tromsø. Av Kay-Børre Larssen f. 1976 og Marit Pauline Hagfoss. Dette sagnet er velkjent i Tromsø, og spesielt i Tromsdalen, hvor skolen ligger.

Nicoline og huldra

Fra Tromsø. Av Susann Dahl f. 1977. Informant: Lita Klefstad f. 1953.

Sagnet om Håja

Fra Tromsø. Av Tone Nilsen f. 1968. Informant: Lilly Nilsen, f. 1912. Dette sagnet er et vandresagn. Vi finner det samme sagnet fra Senja, i sagnene ”Kjærringbærg” og ”Presten som forbannet fuglefjellet”.

Gummihansken

Fra Tromsø. Innsamlet og Julie Nilsen f. 1976. Informant: Trygve Andreas Nilsen, f. 1947. Dette er et lokalt sagn som er alminnelig kjent.

Brahmannssara

Fra Tromsø. Anonym nedskriver og informant.

Skatten på Seidefjellet

Fra Balsfjord. Av Vibeke Antonsen f. 1971. Anonym informant.

Sagnet om den sovende soldat

Fra Balsfjord. Av Anne Isaksen f. 1969. Anne har skrevet ned dette sagnet som hun fikk fortalt av sin mor i barndommen. Sagnet er godt kjent i Balsfjord.

Den tyske obersten på Vollan gjestestue

Fra Balsfjord. Av Kristin Hille f. 1977. Informant: Hanna Olsen f. 1945

Haikeren

Fra Balsfjord. Anja Karlsen f. 1974. Informant: Sigrid Jacobsen f. 1928.

Lavangens gamle navn

Fra Lavangen. Av Frid Haagensen, f. 1979. Frid fikk fortalt denne historien av ei venninne da de begge var 11-12 år gamle.

Passasjeren

Fra Malangen. Av anonym mann f. 1976. Informant: anonym kvinne f. 1961.

En uventa gjest

Fra Malangen. Av Sissel Sørensen f. 1960. Informant: Sindre Sørensen f. 1980.

Sagnet om Grøtlandsura

Fra Salangen. Av Monica Dahlslett Uthaug f. 1978. Denne versjonen bygger både på muntlig og skriftlig overlevering av historien. Dette er et av de sagnene som vi har fått i flest eksemplarer, og som tydelig fremdeles lever på folkemunne. Det finnes også i forskjellige varianter. I vårt materiale har vi fått fem bidrag med dette sagnet.

I en annen versjon er det ikke sprengkulde, men et fryktelig uvær: ”Dagene gikk og det nærma seg jul. På selveste julaften var det mørkt og hustrig i været, ja, bonden kunne ikke huske et slikt uvær på julaften før. Han gikk ut i fjøset for å gi dyra julemat, og da han kom inn igjen begynte huset å riste som om det skulle vært et jordskjelv. Men det var ikke et jordskjelv. Det var steinrøysa som løsna og raste ut over gården, og begravde både bonden og dyra. På toppen av ura stod det ei finnkjerring og dansa og joika og lo...” (Torill Heimdal).

I Sigvart Liljedals Folkeminne ifrå Salangen (1979) står sagnet nedskrevet. Liljedal sier at gården er kanskje av de eldste i bygda, og at folk kan gå seg vill inne i ura: ”Inne i den storsteinute, tjukke og breie ura er store rom - store som hus - ja, endå større. Der er ganger i alle retningar. både kjende og ukjende som vågar seg for langt inn der, kan ville seg bort. Dei som går noko langt inni ura, bør ha tau med seg og legge ut etter seg, skal dei ha von om å finne ut att, fortels det. - Det skal vere funne nova tømmer inne i ura - funne av namngjetne folk . - For på lag 50 år siden vart det funne ei flaskeliknande leirkrukke 10-12 cm høg, fortel Hjørdis Berg, Rongså.” (Liljedal 1979: 31).

Soldaten

Fra Salangen. Av anonym kvinne f. 1967. Informant: anonym kvinne f. 1970.

Merkelige lyder

Fra Bardu. Av Sverre Bergheim f. 1966.

Huldersteinen

Fra Senja. Av anonym kvinne f. 1980. Informanten husker sagnet fra barndommen, men kjenner ikke til at det er nedskrevet før.

Knutskjerringa

Fra Senja. Av Ann Merethe Eilertsen f. 1968. Informant: Jorid Meyer f. 1967. Sagnet har levd på folkemunne i Mefjorden veldig lenge, og det finnes i flere forskjellige versjoner. I en annen versjon er Knutskjerringa ei heks som skal brennes på bålet. Hun lyser ut ei forbannelse om at det ikke skal vokse trær innover i dalen etterpå, og slik gikk det. Dalen er i dag fri for trær.

Ivannas merkelige opplevelser

Fra Senja. Av Tina Berntsen Hole f. 1977. Informant: Kvinne f. 1929.

Fremmedkaren

Fra Senja. Av Idun With f. 1958 Informant: Kåre Nilsen f. 1945, som igjen har fått sagnet fortalt av sin bestefar som levde fra 1888 - 1971.

Varsel fra draugen

Fra Senja. Av Bodil Gundersen f. 1975. Informanter: to menn fra Senja, født 1928 og 1932.

Vi finner likheter med dette sagnet i Hans Kr. Eriksens artikkel ”I fiskarbondens harde virkelighet” i *Draugen - Hevneren fra havet* (1992) av Tore Skoglund, Sonje Westerheim og Hans Kr. Eriksen. Eriksen beretter her om forskjellige draugsagn han fikk høre på 50-tallet. I et sagn fortelles det om noen karer som er på vei til Lofoten. Her høres et klagende mål fra havet om at det er ”vått, vått, kajllt og surt”, og høvedsmannen lempet en skinnvott over bord. Fra havet svarer målet: ”Takk du majnn som kofta ga! Løys i nord og bett i sør, det dundra i hav og brest i sjy, og huttemegtu førr et uvær han bi!” (s. 26-27). Vi kan legge merke til at det er omtrent de samme ordene som kommer fra havet som i fortellingen om Peders møte med Draugen. Eriksen forteller videre om marmælen, og også her finner vi de samme ordene; ”Takk du majnn som kofta ga!”.

Min urolige bestefar

Fra Senja. Av anonym kvinne f. 1973. Informant: anonym kvinne f. 1921.

Huldra i Røberget

Fra Senja. Av Monica Pedersen f. 1975. Informant: Kristoffer Stangnes f. 1928. Kristoffer var 9 år da disse hendelsene fant sted.

Skredet i Skjellelva i 1919

Fra Senja. Nedskrevet av Linn Moan f. 1972. Informant: Johannes Moan f. 1917. Linn er oppvokst med fortellinga, da faren i fortellinga var onkelen til Linns bestefar. Linn har selv drevet med slektsgranskning og har hentet en del opplysninger fra klokkerbøker og skifteprotokoller for å verifisere fortellinga. En annen versjon av historien finnes i Bygdebok for Berg og Torsken.

Sagnet om Balle Jekteskipper

Fra Dyrøy. Av Gunhild Berntsen f. 1976. Informant: Hege Bergsens f. 1960. Det finnes en variant av dette sagnet i Edvard Ruuds *Det mørke landet*. Nordnorske eventyr og segner. Fonna Forlag 1980. Her heter fortellingen ”Balli og trollet” og har mer eventyrstil enn i vår fortelling. Hos Ruud er eventyret knyttet til Dyrøy i Øksnes.

Forvarsel

Fra Dyrøy. Anonym nedskriver.

Sagnet om Gudbrand Gløtt

Fra Gratangen. Av Gro-Hege Kjær f. 1971. Informant: kvinne, f. 1970. Fortellingen om Gudbrand er godt kjent og finnes i mange varianter. I våre materialer har vi fått inn tre eksemplarer av dette sagnet. To av dem er ganske like, og har begge motivet med å gjøre seg selv udødelig ved å spise åtte menneskehjerter. Slutten varierer imidlertid. I denne varianten klarer Gudbrand å rømme, mens i andre versjoner av fortellingen blir han halshugd og hodet blir plassert på en stake. Den tredje versjonen av sagnet har en litt annen variant av historia. Her er Gudbrand kun en brutal tyv, som livnærte seg av å røve penger og gods fra båter som passerte. Pengene fra røvertoktene ble samlet i en kobberkjele som var gjemt i ei berghule på en plass kalt Segelsteinen. Også i denne varianten ble han fanget, dømt til døden og halshugd. Hodet ble plassert på stake på en

holme i sundet mellom Rolløya og Andørja. Den dag i dag kalles holmen Tjuvholmen. Mange har lett etter kobberkjelen med pengene, men ingen har funnet den.

Den usynlige krafta i fjøset

Dette hendte i Sør-Troms, og fortellingen er nedskrevet av en student ved lærerutdanningen i Tromsø. Det har ikke lyktes oss å få tak i nedskriver, men vi syntes at historien var så god at vi ville ha den med. Derfor er fortellingen anonymisert, sted- og personnavn er forandret.

Halt-Ola

Fra Sør-Troms. Nedskrevet av en student ved lærerutdanningen i Tromsø. Det har ikke lyktes oss å få tak i nedskriver, men ettersom dette er en såpass spesiell fortelling, valgte vi å ta den med. Fortellingen er anonymisert.

Gjenferdet på gammelskolen

Fra Harstad. Anonym nedskriver. Anonym informant.

Bestefars hemmelighet

Anonym nedskriver.

Sagnet om Høttakallen

Fra Bjarkøy. Av Frank Eriksen f. 1958. Informant: Ivar Olsrud.

I denne versjonen av fortellinga tidfestes hendelsen til 1890-årene. Tidligere var det samisk bosetning på Grytøya, og mye tyder på at sagnet opprinnelig er samisk.

Nordland:

Barnegråt

Fra Skånland-Evenes. Av Hilde Strøm Oppholt, f. 1977. Informant: Helge Oppholt, f. 1952.

Den rødkledde jenta på Kjøllhaugen

Fra Andøy. Av Torill Synnøve Nilsen. Anonym informant.

Barnegråt fra Jensinegården

Fra Andøy. Av Sissel Knudsen, f. 1953. Anonyme informanter fra bygda.

Torgarsteinen

Fra Andøy. Av Kathrine Jørgensen, f. 1975. Informant: Anny Ernestussen, f. 1923. Finn Myrvang har skrevet en variant av dette sagnet fra Andøy i I Trollbotn (1976).

Dansetrinn fra galleriet

Fra Øksnes. Av Steffen Ditlefsen, f. 1977. Informant: Preben Reinholdsens, f. 1974.

Mannen som spiste grøt hos huldra

Fra Øksnes. Kine Sofie Berntsen, f. 1975, har skrevet ned dette huldresagnet. Hun har diktet videre på ei historie som hennes samboer har fortalt henne. Det er hans oldefar som har opplevd dette.

Store-Johan

Fra Øksnes. Av Viggo Elverum, f. 1968. Informant: Marie Bygd Hansen, f. 1912. Det fins mange varianter av dette sagnet. En variant av dette sagnet er nedskrevet av Tore Eilif Hoel i Havmannen (1981).

Kvalsauktrollet og spaden

Fra Øksnes og Sortland. Av Rune Yttervik, f. 1974. Sagnet finnes i flere varianter. Ottar Sandness fra Sortland, tidligere rektor ved Holmstad skole, har nedskrevet en variant. En annen versjon har Edvard Ruud nedtegnet, og en tredje i boka Det larma i fjell, det brumla i hav. Syv sagn fra Vesterålen.

Dette sagnet er fra Vesterålen, nærmere bestemt Langøya. Midt på Langøya, innerst i Eidsfjorden, på grensa mellom Sortland og Øksnes kommune, står det et sekshundre meter høyt fjell som også blir kalt for Reka. Dette opphavssagnet tar for seg hvordan Reka ble til og fikk det navnet det har.

Tussen som stjal fra trollene

Fra Bø kommune. Av Hege Hansen, f. 1978. Informant: Kjell Hansen, f. 1943.

*Siktartin ser på av stand ut som en varde. Den er ca. 20 meter høy.

Gjenferdet på museet i Bø

Fra Bø i Vesterålen. Av Lisa-Mari Andreassen, f. 1978. Informant: Einar F. Johnsen, f. 1935. Han er museumsbestyrer og en av dem som var vitne til hendelsen. Historien er ikke trykt noen steder, men er allment kjent i Bø i Vesterålen.

Da trollene i Pollåsdalen ble til stein

Fra Bø. Av Oddmar Johansen, f. 1940. Han er ansatt ved Bø Bygdemuseum i Bø i Vesterålen. Informant har vært hans farmor. Ting i naturen, for eksempel store steiner er ofte opphav til sagn og myter. Ved inngangen til Pollåsdalen finner man en slik stor stein. Det er kjerringa til Jurmannen. Sjøl står han oppe ved Veatinden og skuer ut over dalen. I nærheten av kjerringa befinner seg tre litt mindre steiner, alle innenfor en avstand av ca. 60 - 70 meter. Det er de tre ungene til Jurmannen og Jurkjerringa. Helt inntil kjerringa står en noe mindre stein. Det er skammelen hun hadde med seg for å kvile på.

Oddmar Johansen har vokst opp i nærheten av Jurkjerringa. Det var hans farmor som fortalte han hvordan disse digre steinene hadde havnet i Pollåsdalen. Det er ikke skrevet noen sagn om denne trollfamilien, men Jurmannen er beskrevet av Rolf Straume i bygdeboka Bø kommune (bind I).

Hunden som vandret gjennom jordas indre

Sagn fra Bø og Hadsel. Av Kristin Moe. Informant: Kristins oldemor.

Ann Sylvi Larsen hørte et lignende sagn da hun bodde i Tanzania. Også der var det en hund som på et merkelig vis hadde gått inn i ei hule ved foten av Kilimonjaro, og som kom ut igjen ved kysten nær Tanga. Dette er et tydelig eksempel på at motivene er internasjonale.

Mannen som dunstet bort

Fra Hadsel kommune. Av Veronica Pedersen, f. 1970. Informant: Terje Pedersen, f. 1949.

Da Raftsundet ble seilt opp

Av Kim Tore Hansen, f. 1976. Informant: Arthur Johansen, og han har sjøl skrevet ned en variant av dette sagnet. Informant har vært Paul Paulsen, Hanøy.

Den strie kjerringa

Fra Lødingen. Av Liv-Jorunn Karlsen, f. 1966. Informant: mann f. 1941.

Skjervøyskatten

Av Anita Holmen, f. 1960. Informant: anonym, f. 1901. En variant av sagnet fins trykt i en skoleavis på Vestbygda skole (Lødingen kommune) rundt 1980.

Huset i Lødal

Fra Lødal utenfor Bjerkvik. Av Britha Storø, f. 1974. Informant: Eirin Jensen, f. 1973. Hendelsene skjedde mellom 1965 og 1991.

Den polske soldaten

Fra Narvik. Av Trude Fjeld Melund. Anonym informant.

Halv

Fra Narvik. Av Sigrid Krogstad. Anonym informant.

Svarte Madam

Fra Narvik. Av Rannveig Norbakk, f. 1975, som har hørt fortellinga på folkemunne.

Da oldefar fossrodde fra draugen

Fra Ballangen. Av Johnny Sletbakk, f. 1977. Historia er fra 1935, og det var fiskeren Peder som opplevde dette. Nedskriveren har fått fortalt sagnet fra oldebarnet til Peder, Arne Eiliv Mobakken.

Bal(langen)

Fra Ballangen. Av Marianne Martinussen, og Roger Melkersen, f. 1977. Informant: Bjørn Skårvik, f. 1950.

Lausungen under steinen

Fra Ballangen. Av Elisabeth Forsell, f. 1975. Informant: Lillian Karlsen, f. 1938.

Mannen i sydvest

Fra Vågan. Av Mona Mork, f. 1972. Informant: Tor Pettersen, f. 1948.

Da brura i Ballstadfjellet ble rasende

Fra Vestvågøy. Av Hanne Brækken, f. 1979. Dette sagnet er et kjent sagn på Vestvågøy. En variant av sagnet fins nedskrevet av Sigbjørn Lauritzen: "Sagnet om brura i Ballstadfjellet" i Ballstadværingen nr. 4 1992. Sagnet står også i Buksnes bygdebok. En annen variant har Edcard Ruud skrevet ned i Det mørke landet.

Roperstein

Fra Flakstad. Av Anita Andreassen. Informant: Hennes mor Ann Kristine. Det var oldefaren til Anita som så og hørte det som skjedde. Denne historia har blitt gjenfortalt fra generasjon til generasjon i denne familien.

Går noen igjen på den gamle skolen ?

Fra Kirkefjorden i Reine. Av Janet Klara Fredly, f. 1975. Informant: Janets søskenbarn, f. 1972, og som var med på å oppleve dette.

Bøtenåla

Fra Moskenes. Av Merete Andreassen Paasche, f. 1972. Informant: Jarle Jørgensen. Han er oldebarn av hovedpersonen.

Da fuglene forsvant fra Stavøya

Fra Røst. Nedskrevet av Bjørnar K. Meisler etter muntlig overlevering fra Gunnar og Harry Meisler, og fra Hermann K. Meisler.

Gullura i Austdalen

Fra Røst. Av Bjørnar K. Meisler etter muntlig overlevering fra Gunnvor Meisler og Hermann K. Meisler.

Kua i Hulderberget

Fra Røst. Av Bjørnar K. Meisler. Hans farmors bror, Magne Johnsen, er fortelleren her, og historien fra Røst fortalte han for få år siden til Bjørnars far, Hermann K. Meisler, som igjen har fortalt den til sønnen.

Da farfar støpte lys i stua

Fra Røst. Av Bjørnar K. Meisler. Hans farmor, Gunvor Meisler, og hans far, Hermann K. Meisler har fortalt sagnet.

Stormonsen på Røst

Fra Røst. Av Bjørnar K. Meisler etter muntlig overlevering fra hans far, Hermann K. Meisler.

Hva er det i Rørvik ?

Fra Tysfjord. Av Mariann Langnes, f. 1967.

Tyskerne som ble lurt i døden

Fra Tysfjord. Av Marit Kvensjø. Informant: Dagmar Olsen. Vandresagn med utgangspunkt i veivisermotivene som vi har flere eksempler av i denne boka.

Bilen i feil kjørefelt

Fra Hamarøy. Av Kari Langnes, f. 1975 Anonym informant, kvinne, f. 1948.

Jorakjerringa i Mjeldberget

Fra Steigen. Av Sølvi Røymo, f. 1977. En variant av dette sagnet fins i boka Skattekista.

Jenta som danset seg i hjel

Fra Bodø. Av Marianne Hunstad, f. 1976. Informant: Anonym, f. 1943. En variant av dette sagnet fins nedskrevet av Terje Gulbrandsen i Bodin bygdebok.

Jenta som danset med djevelen

Av Hege Solberg. Informant: Harry Solberg.

Bråket i gruvehuset

Fra Fauske. Anne Kristine Erikstad, f. 1974. Informant: Eirin Dørheim Johansen, f. 1970.

Sagnet fra Trea i Sulitjelma

Fra Fauske. Av Katarina Østerberg, f. 1926. Et sagn om gruvesamfunnet Sagmo og Jakobsbakken i Sulitjelma.

Musikksteinen

Fra Fauske. Av Linda Jensen, f. 1977. Informant: John M. Jensen, f. 1950.

Daumannsvik

Fra Sørfold. Av Katarina Østerberg, f. 1926. Informant: Bertel Sande, f. 1919. Daumannsvik: tidligere samisk gravsted.

Skråpen

Fra Gildeskål. Av Karina Ludvigsen, f. 1976. Informant: Oscar Berg, f. 1957.

De døde som hentet beinene sine

Fra Bodø/Gildeskål. Av Lisa Pettersen. Anonym informant.

Kvenflåget

Fra Saltdal. Av Kirsti Pedersen. Informant: Wenche Havig, f. 1946.

Fallos av stein

Fra Leirfjord. Av Vibeke Andersen. Informant: hennes onkel, f. 1944.

Rikdommen til Pettersen på Glein

Fra Røst og Dønna. Av Bjørnar K. Meisler. Informant: Hermann K. Meisler.

Huldra i Straumamarka

Fra Dønna. Av Monica Rådmannsøy, f. 1978. Informanter: Det første møte med huldra: Monicas bestemor, som igjen hadde hørt historia fra sin mor. Det andre møte med huldra: fortalt av han Geard fra Slettviken.

Blårommet i Drevjamoen

Fra Vefsn. Av Lise Olderskog, f. 1977. Anonym informant.

Skipsklokkene varsler

Fra Helgelandskysten. Av Lisa Mari Johansen, f. 1979. Hun har arbeidet ombord i hurtigruta. Dette er en vandrehistorie som hun har hørt blitt fortalt i ulike varianter på de forskjellige hurtigrutene.

Fortellere fra Finnmark

Karen Anna Bongo

Rolf Egil Andersen

Johann Penta

ANN SYLVI LARSEN OG ROALD LARSEN (RED.)

Hodeløse menn og ihjelfrosne haikere

Levende sagntradisjon fra Nord-Norge

I denne boka vil leseren møte både gamle og nyere sagn. Noen av fortellingene vil en gjenkjenne, mens andre vil være ukjente. Boka rommer både fortellinger om merkelige hendelser som har gått på folkemunne i lengre tid og nyere personlige beretninger om underlige opplevelser.

Formålet med denne boka er formidling av levende sagntradisjon til allment publikum og til bruk i skolen. Redaktørene har ønsket å presentere mest mulig helstøpte historier, der både innholdside og språklige nyanser fra den muntlige tradisjonen er ivaretatt.

Tekstene er i hovedsak samlet inn ved hjelp av studentene ved Avdeling for lærerutdanning ved Høgskolen i Tromsø i årene 1998 - 2001, delvis gjennom oppfordring via dagspressen om å sende inn fortellinger, og til sist gjennom redaktørenes innsamling.

Roald Larsen fikk Høgskolens Formidlingspris i 2002 blant annet for dette arbeidet.

Ann Sylvi Larsen har nordisk hovedfag fra 1996 og var ansatt som høgskolelektor ved Høgskolen i Tromsø, Avdeling lærerutdanning fra 1997 til 2000. Hun arbeider nå ved høgskolen i Hedmark.

Roald Larsen har nordisk hovedfagseksamen og har siden 1993 vært ansatt som høgskolelektor ved Høgskolen i Tromsø, Avdeling for lærerutdanning. Han har undervist i grunn- og videregående skole. Roald Larsen er norsk redaktør av det internasjonale poesitidsskriftet "Icefløe".

EUREKA NR 8/2002
ISBN 82-7389-050-3
ISSN 1502-8933

